

Mogući pravci razvoja knjižničnih zbirki sveučilišnih knjižnica

Gašpar, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:078535>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-17**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Diplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti - knjižničarstvo

Kristina Gašpar

**Mogući pravci razvoja knjižničnih zbirki
sveučilišnih knjižnica**

Diplomski rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Diplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti – knjižničarstvo

Mogući pravci razvoja knjižničnih zbirki sveučilišnih
knjižnica

Diplomski rad

Student/ica:

Kristina Gašpar

Mentor/ica:

dr. sc. Drahomira Cupar

Komentor/ica:

dr. sc. Martina Dragija Ivanović

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Kristina Gašpar**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Mogući pravci razvoja knjižničnih zbirki sveučilišnih knjižnica** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 11. veljača 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Izgradnja i upravljanje knjižničnim zbirka: osnovne teorijske postavke.....	3
2. 1. Razvoj terminologije	6
3. Transformacija zbirki – od posjedovanja prema dostupnosti	10
3. 1. Promjene unutar koncepta izgradnje zbirki	14
3.2. Knjižnične zbirke u digitalnom dobu	15
4. Knjižnične zbirke u visokoškolskim knjižnicama	19
4. 1. Izazovi izgradnje i upravljanja knjižničnim zbirka u visokoškolskim knjižnicama	21
4. 2. Novi prošireni koncept zbirke	25
5. Organizacija zbirki visokoškolskih knjižnica.....	28
5. 1. Mogući smjerovi razvoja zbirki u visokoškolskim knjižnicama	33
6. Predstavljanje knjižničnih zbirki	35
6. 1. Problemi s današnjim OPAC-ima	37
6. 2. <i>Discovery</i> alati.....	41
7. Istraživanje o načinima organizacije i predstavljanja zbirki u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama: primjeri sveučilišnih knjižnica u Zadru i Rijeci.....	45
7. 1. Sveučilišna knjižnica u Zadru	45
7. 2. Sveučilišna knjižnica u Rijeci	46
7. 3. Analiza rezultata istraživanja o načinima organizacije i predstavljanja zbirki kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci	49
7. 3. 1. Zaključak istraživanja o načinima organizacije i predstavljanja zbirki kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci.....	52
8. Istraživanje o korisničkoj percepciji zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru	54
8. 1. Cilj i istraživačka pitanja.....	54
8. 2. Svrha.....	54
8. 3. Metodologija	55
8. 4. Uzorak	56
8. 5. Instrument.....	56
8. 6. Opis postupka rada s ispitanicima	59
8. 7. Analiza rezultata istraživanja o korisničkoj percepciji zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru ..	60
8. 7. 1. Zaključak istraživanja o korisničkoj percepciji zbirki u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru.....	78
9. Zaključak	82
10. Popis literature.....	87

Prilog 1. Popis tablica.....	97
Tablica 1. Rezultati vrednovanja kataloga unutar područja Pretraživanje i istraživanje zbirki	97
Tablica 2. Rezultati vrednovanja kataloga prema kriteriju Pretraživanje i istraživanje	97
Tablica 3. Rezultati vrednovanja kataloga unutar kriterija Pretraživanje i istraživanje	100
Tablica 4. Rezultati vrednovanja kataloga prema kriteriju Prezentacija i pristup	102
Tablica 5. Rezultati vrednovanja kataloga unutar kriterija Prezentacija i pristup	102
Tablica 6. Popis provjernih točaka (check lista)	105
Prilog 2. Obrazac za intervju	106
Prilog 3. Kodiranje ispitanika.....	108

Sažetak: Konstantan porast dokumenata na mreži, inovacije u sustavima za knjižnično upravljanje, novi modeli pretplate i licenciranja, pokret otvorenog izdavaštva te druge dinamične i konstantne promjene utjecale su na koncept tradicionalnih ideja vezanih za knjižnične zbirke te istovremeno prognoziraju paradigmatički pomak u načinu na koji knjižničari razmišljaju o zbirkama te nameću potrebu za osuvremenjavanjem tradicionalne uloge izgradnje zbirke. Suočene s promjenom u konceptu knjižničnih zbirki, visokoškolske knjižnice težište izgradnje zbirke pomiču s lokalnog na globalno. Pojavom novih vrsta izvora uključenih u knjižnične zbirke koji više ne dolazi samo iz lokalnih zbirki same knjižnice već i iz repozitorija, baza podataka i sl. javlja se potreba za drugačijim pristupom njihovoj organizaciji i predstavljanju korisnicima. Jedna od novijih tehnologija koja ide u tom smjeru jest *discovery tool* ili alat za pretraživanje koji korisnicima omogućuje da u isto vrijeme i s istog mjesta pretražuju knjižnični katalog i ostale izvore informacija koji ulaze u knjižničnu zbirku. Rad će se fokusirati na temu organizacije i predstavljanja knjižnične zbirke, s naglaskom na korisničku percepciju knjižničnih zbirki. Svrha rada je ispitati na koji način znanstveno-nastavno osoblje kao korisnici Sveučilišne knjižnice Zadar percipiraju knjižnične zbirke te koja je njihova uloga u procesu traženja informacija.

Ključne riječi: knjižnične zbirke, visokoškolske knjižnice, organizacija zbirki, predstavljanje zbirki, perspektiva korisnika

1. Uvod

Koncept knjižničnih zbirki tradicionalno je bio usmjeren na ideju knjižnice, a same zbirke, njihova struktura, organizacija i priroda promatrale su se isključivo sa stajališta knjižničarske struke. Tome svjedoče i brojne definicije koje su gotovo pa poistovjećivale pojmove zbirke i knjižnice. Mnoge definicije knjižničnih zbirki fokus su stavljale na vlasništvo, ograničavajući se pri tome samo na onu građu koju knjižnica izravno posjeduje. Međutim, tehnološke promijene iz temelja mijenjaju tradicionalne modele knjižničnih zbirki okupljenih oko ideje vlasništva i kontrole u fizičkom smislu. Konstantan porast dokumenata na mreži, inovacije u sustavima za knjižnično upravljanje, novi modeli pretplate i licenciranja, pokret otvorenog izdavaštva te druge dinamične i konstantne promjene utjecale su na koncept tradicionalnih ideja vezanih za knjižnične zbirke te istovremeno prognoziraju paradigmatički pomak u načinu na koji knjižničari razmišljaju o zbirkama te nameću potrebu za osuvremenjavanjem tradicionalne uloge izgradnje zbirki. Suočene s promjenom u konceptu knjižničnih zbirki, knjižnice, posebice visokoškolske, težište izgradnje zbirki pomiču s lokalnog na globalno. Međutim, redefiniranje knjižničnih zbirki u kontekstu visokoškolskih knjižnica sa sobom povlači mnoge probleme od kojih su najvažnija pitanja vezana za posredovanje i poteškoće pri utvrđivanju granica zbirke. Takav koncept nedvojbeno isključuje opipljivost, fizičku lokaciju, format i vlasništvo kao adekvatne parametre za konceptualizaciju zbirke te teži prema uključivanju mrežno dostupnih elektroničkih dokumenata. U tom smislu, autori predlažu da se umjesto definicije zbirke koja se odnosi na onu građu koju knjižnica posjeduje, a fokus stavlja na vlasništvo, koristi definicija koja se odnosi na informacijske izvore za koje knjižnica ulaže financije – izravno ili neizravno – kako bi istima upravljala, nudila pristup ili ih pohranjivala, bez obzira na njihovu lokaciju. Internet i informacijski izvori na mreži mijenjaju i definiraju način na koji knjižnica organizira svoje zbirke i sustave te isto tako utječu i na način na koji studenti i profesori organiziraju svoja istraživanja i tijekom učenja. Istovremeno, mnoga istraživanja govore o opadajućem korištenju knjižničnih kataloga te njegovom zaobilazanju u procesu traženja informacija. Razlozi tome su mnogobrojni i vrlo različiti, ali jasno je kako ovakvi trendovi zahtijevaju promjene i inovacije u kontekstu knjižničnih usluga pri čemu se prvenstveno misli na organizaciju i predstavljanje knjižničnih zbirki. Kako bi učinkovito služile novim generacijama korisnika, osnovu za poboljšanje strukture i organizacije informacijskih izvora knjižnice trebaju tražiti u dubinskom razumijevanju ponašanja korisnika. Drugim riječima, izgradnja i organizacija zbirki ne bi se

trebale temeljiti na administrativnim faktorima vođenim nekom unutarnjom politikom struke već na saznanjima koja su dala sami korisnici. Prvi i logičan korak prema tome jest ispitivanje korisničke percepcije zbirke. To ujedno predstavlja i glavni cilj ovoga rada koji definira pojam zbirke i razumijevanju njihove uloge u procesima traženja informacija pristupa kroz percepciju korisnika. Kako je u području knjižničarstva i informacijskih znanosti do danas objavljeno relativno malo empirijskih istraživanja o konceptima knjižničnih zbirke te ispitivanju njihove percepcije iz perspektive korisnika i kako je pojam zbirke dugo vremena bio povezan s pojmom fizičke knjižnice, prepoznata je potreba za preispitivanjem pojma knjižnične zbirke i onoga što ona u digitalnom svijetu predstavlja današnjim korisnicima. Rezultati ovakvih ili sličnih istraživanja vrlo su korisni u razumijevanju korisničkog poimanja knjižničnih zbirke te razumijevanju njihove uloge u procesu traženja informacija u svrhu bolje organizacije i predstavljanja samog knjižničkog fonda.

Rad donosi pregled povijesnog razvoja koncepta knjižničnih zbirke, govori o promjenama u definicijama te transformaciji zbirke u visokoškolskom knjižničarstvu, o načinima njihove organizacije i predstavljanja u visokoškolskim knjižnicama te donosi rezultate istraživanja o korisničkoj percepciji zbirke.

2. Izgradnja i upravljanje knjižničnim zbirkama: osnovne teorijske postavke

Kao što Bawden i Robinson¹ svoju diskusiju o knjižničnoj zbirci započinju jednostavnim rječničkim definicijama, tako će i ovaj rad svoju raspravu o knjižničnoj zbirci započeti jednostavnim definicijama pojmova *knjižnice* i *knjižnične zbirke*. Definicije knjižnice važne su nam kako bi se odmah na početku ukazalo na usku povezanost pojmova knjižnica i zbirka te kako bi se prikazao razvoj koncepta zbirke. Dok neki rječnici kao primjerice Oxford English Dictionary (2015)² i Websterov rječnik³ nude vrlo općenite definicije pojma zbirke, zadržavajući se pri tome samo na procesu okupljanja jedinica, Britanska institucija za standarde⁴ (*British Standards Institution*) naglasak stavlja na vlasništvo, odnosno kontrolu koju ustanova ima nad zbirkom te pojam zbirke definira kao:

„Ukupan skup predmeta (jedinica), ili njezinih dijelova, koje održava organizacija koja posjeduje zbirku“ (prevela Kristina Gašpar)

Fokusirajući se na fizičko vlasništvo jedinica zbirke, definicija se čini problematičnom za knjižnice u čijim zbirkama digitalni izvori čine sve veći udio. Po tom pitanju, autor Line⁵ zagovara veću usmjerenost na pristup u odnosu na vlasništvo kada je u pitanju starija građa koja se slabije koristi, ali savjetuje kontinuiran naglasak na mehanizmima vlasništva kada su u pitanju novije publikacije. U kontekstu elektroničkih izvora, Lagoze i Fielding⁶ definiraju zbirku kao:

„Skup kriterija za odabir izvora iz šireg informacijskog prostora“ (prevela Kristina Gašpar)

čime zapravo implicitno ukazuju na nevidljive granice zbirke s obzirom na stupanj kontrole i vlasništva. Rječnici, enciklopedije i druga referentna djela unutar i izvan područja informacijskih znanosti općenito, definiraju knjižnicu kao zbirku (knjiga i drugih materijala)

¹Usp. Bawden, David; Robinson, Lyn. Introduction to information science. London: Facet, 2012. Str. 78.

²Collection. Oxford dictionaries. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english-thesaurus/collection> (2015-04-16)

³Collection. // Webster dictionary. URL: <http://www.webster-dictionary.org/definition/collection> (2015-04-16)

⁴British Standards Institution (2009). PAS 197:2009 Code of practice for cultural collections management. London: BSI. Str. 2. Citirano prema: Roberts, Angharad. Conceptualising the library collection for the digital world: a case study of social enterprise. Doktorski rad. University of Sheffield, 2013. URL: <http://etheses.whiterose.ac.uk/5186/> (2015-04-17)

⁵Usp. Line, Maurice B. Access as a substitute for holdings: false ideal, costly reality? // OCLC Systems and Services 11, (1995), str. 11-13. Citirano prema: Roberts, Angharad. Nav. dj.

⁶Lagoze, Carl.; Fielding, David. Defining collections in distributed digital libraries. // D-Lib Magazine (1998). URL: <http://www.dlib.org/dlib/november98/lagoze/11lagoze.html> (2015-04-17)

te rijetko kada u svojim definicijama spominju usluge. Fokus koji je stavljen na zbirku kao određujuću značajku knjižnice prenio se kao takav i u digitalno doba.

Online dictionary for library and information science⁷ definira knjižnicu kao:

„Zbirku knjiga i/ili drugih tiskanih ili ne tiskanih materijala organiziranih i održavanih za uporabu (čitanje, savjetovanje, učenje, istraživanje i sl)” (prevela Kristina Gašpar),

a zatim razrađuje definiciju objašnjavajući da su

„knjižnice kao ustanove organizirane kako bi olakšale pristup određenim korisnicima, zapošljavajući pri tome knjižničare i drugo osoblje koji su obučeni za pružanje usluga u svrhu zadovoljavanja potreba korisnika”. (prevela Kristina Gašpar)

Nadalje, pod pojmom knjižnična zbirka, rječnik navodi sljedeću definiciju:

„Ukupna količina knjiga i drugih materijala u vlasništvu knjižnice koje knjižnica katalogizira i istima omogućuje jednostavan pristup, a često se sastoji od nekoliko manjih zbirki (referentna zbirka, zbirka za posudbu, serijske publikacije, vladini dokumenti, zbirka rijetke građe, posebne zbirke, itd.)”⁸(prevela Kristina Gašpar)

Iz ovih definicija vidljivo je da se pojmovi knjižnica i zbirka koriste gotovo kao sinonimi. Što se tiče zbirki, definicija fokus stavlja na vlasništvo što znači da pod pojmom zbirke smatra samo onu građu koju knjižnica posjeduje, ističući u prvom redu knjige.

ALA-in rječnik (American Library Association) nudi stariju, ali mnogo sveobuhvatniju definiciju knjižnice koja povezuje važnu dimenziju pristupa s knjižnicom i njezinim zbirkama, a navodi da je knjižnica

„Zbirka materijala organiziranih za pružanje fizičkog, bibliografskog i intelektualnog pristupa ciljanim grupama zajedno s osobljem koje je obučeno za pružanje usluga i programa povezanih s informacijskim potrebama ciljane skupine.”⁹(prevela Kristina Gašpar)

Sljedeća ALA-ina publikacija nudi puno moderniju koncepciju knjižnice koja pojam pristup tumači kao eksplicitno uključivanje materijala iz drugih zbirki:

„Knjižnice i informacijski centri sadrže bibliografske materijale, pružaju pristup tim materijalima te usluge izvedene iz istih. Te usluge se obično ne temelje isključivo na

⁷Reitz, Joan M. Library. // ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science, Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010. URL: www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_A.aspx (2015-06-01)

⁸Reitz, Joan M. Library collection. // ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science, Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010. URL: www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_A.aspx (2015-06-01)

⁹Young, Heartsill. The ALA Glossary of Library and Information Science. Chicago: American Library Association, 1983. Str. 131. Citirano prema: Corral, Sheila. The concept of collection development in the digital world. // Collection development in the digital age/ edited by Maggie Fieldhouse and Audrey Marshall. London : Facet, 2012. Str. 4.

materijalima koji se zaista nalaze u knjižničnoj zbirki već su sve više obogaćene pristupom materijalima iz drugih zbirki.”¹⁰ (prevela Kristina Gašpar)

Ako usporedimo prvi i drugu ALA-inu definiciju primijetiti ćemo kako prva definicija iz 1990. godine, definirajući knjižničnu zbirku, ne naglašava granice fizičkoga i ne stavlja naglasak na vlasništvo, dok druga, iz 2010. godine, u svojoj definiciji zbirke naglašava da se radi o materijalima koji su u vlasništvu knjižnice.

Nadalje, Buckland daje kratku i jezgrovitu definiciju zbirke kao:

„Odabir materijala raspoređenog na logičan način kako bi se olakšao pristup određenim jedinicama za pojedine skupine korisnika“ (prevela Kristina Gašpar)

koja polako pomiče naglasak sugerirajući da su zbirke zaista sredstvo za postizanje cilja, a ne svrha same po sebi.¹¹ Ipak, aktivnosti vezane uz stvaranje organizirane zbirke s osiguranim dobrim pristupom ostaju ključna tema rasprave sve do danas.¹²

Lee navodi dvije definicije koje se spominju u literaturi. Prvu definiciju donosi Encyclopedia of library and information science¹³ koja kaže:

„Knjižnična zbirka je zbroj ukupne knjižnične građe – knjiga, rukopisa, serijskih publikacija, vladinih dokumenata, pamfleta, kataloga, izvješća, zapisa, mikrofilmova, mikrofiša, bušenih kartica, računalnih traka, itd.- koja sačinjava fond određene knjižnice.“ (prevela Kristina Gašpar)

U ovoj definiciji dvije glavne pretpostavke imaju značajne implikacije: prva se odnosi na građu koja je opipljiva, a druga na vlasništvo koje nad tom građom ima knjižnica. Navodeći popis formata ili vrste dokumenata uključenih u zbirku ova definicija obuhvaća samo one dokumente koji su opipljivi. Međutim, to i ne čudi s obzirom na to da je rad objavljen davne 1971. godine. Drugo, riječ fond (engl. *holdings*) eksplicitno podrazumijeva ideju vlasništva koje knjižnica ima nad tom građom. Ove dvije pretpostavke su uvelike utjecale na oblikovanje upravljanja tradicionalnim zbirkama.¹⁴ Sljedeća definicija je nešto novijeg datuma, a glasi:

¹⁰ Soper, M. E.; Osborne, L. N.; Zweizig, D. L. The Librarian's Thesaurus. London: American Library Association, 1990. Str. 65. Citirano prema: Corral, Sheila. Nav. dj. str. 4.

¹¹ Buckland, Michael. The roles of collections and the scope of collection development. // Journal of documentation 45, 3(1989), str. 220.

¹² Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 5.

¹³ Kent, Allen; Lancour, Harold. Encyclopedia of Library and Information Science. New York: Marcel Dekker, 1971. Citirano prema: Lee, Hur-Li. What is a collection? // Journal of the American Society for Information Science 51, 12(2000), str. 1107.

¹⁴ Usp. Isto, str. 1107.

„Knjižnice su u prošlosti bile zbirke informacija, najčešće knjiga, koje su se nalazile na određenoj lokaciji. Pretpostavka je da su te informacije bile namijenjene dijeljenju – možda ne sa cijelim svijetom, ali dostupne za određenu zajednicu [...]. Knjižnice su posjedovale informacije koje su se nalazile unutar njezinih zidova“¹⁵ (prevela Kristina Gašpar)

Iz ove se definicije prvo može zaključiti kako Peek knjižnicu tumači kao zbirku. Ipak, gore navedeni citat može se smatrati definicijom tradicionalne zbirke, smatra Lee u svom članku. Kao nastavak na dvije spomenute pretpostavke iz prethodne definicije, ova donosi treću pretpostavku, a to je zajednica korisnika.

Sumirajući sve ove definicije koje se odnose na pojam zbirke, možemo reći kako im je, pored mnogih razlika, ipak svima zajedničko jedno – svaka od njih govori o zbirci u kontekstu prikupljanja, okupljanja i organizacije materijala na neki logičan način. Kako prikupljanje, organizacija i predstavljanje zbirke čine njezinu suštinu, a ujedno predstavljaju i glavne uvjete i parametre za razinu njezine kvalitete i korisnosti zajednici korisnika kojoj je namijenjena, ovi procesi bit će, krajem 1960-ih, okupljeni u jedan pojam, a to je *izgradnja zbirki*. Sam pojam pokriva nekoliko aktivnosti vezanih uz razvoj knjižničnih zbirki, uključujući selekciju, procjenu potreba korisnika, upravljanje financijama vezanih uz nabavu, planiranje dijeljenja izvora i sl. Dvadesetak godina poslije teoretičari predlažu uvođenje novog pojma – *upravljanje zbirnama* koji bi se koristio kao krovni pojam, a uključivao bi procese razvoja zbirki, odluke o pročišćivanju, otkazivanju pretplata, skladištenju i očuvanju materijala.¹⁶

Kako se ova dva pojma u praksi često upotrebljavaju kao sinonimi, sljedeće potpoglavlje donosi nešto detaljniji pogled na ovaj aspekt koncepta zbirki.

2. 1. Razvoj terminologije

Povijest terminologije vezane uz aktivnosti izgradnje zbirki odražava promjenu percepcije o prirodi problema povezanih sa samim konceptom izgradnje zbirki. Zadnjih godina 20. st. glavni problemi vezani za zbirke odnosili su se na odabir građe.¹⁷ Pojmovi *izgradnja zbirke* i *upravljanje zbirnama* nastaju tek kasnije kao odgovor na različite probleme.¹⁸

¹⁵Peek, R. Miss Web manners on digital libraries. // Information Today 15, 7(1998), str. 36. Citirano prema: Lee, Hur-Li. Nav. dj., str. 1107.

¹⁶Usp. Johnson, Peggy. Fundamentals of collection development and management. Chicago: American Library Association, 2004. URL: <http://libgen.org/book/index.php?md5=CEE0BEA4C2533D1AC0E0E60C9063A39F> (2015-04-17), str. 1.

¹⁷Usp. McColvin, Lionel R. The theory of book selection for public libraries. London: Grafton, 1925. Citirano prema: Roberts, Angharad. Nav. dj.

¹⁸Usp. Johnson, Peggy. Nav. dj., 14-15.

Atkinson¹⁹ savjetuje da se termini izgradnja i upravljanje zbirnama gledaju kao dva različita procesa:

„ [...] potreban je pojam koji odvaja [...] odabir (izgradnju zbirke) od politike i aktivnosti koje utječu na status objekta koji je već dodan zbirci.“ (prevela Kristina Gašpar)

Koncept izgradnje zbirke središte je zanimanja knjižničarske prakse jer je cijela ideja knjižnice temeljno povezana s konceptom zbirke čak i do te mjere da se pojmovi knjižnica i zbirka smatraju gotovo sinonimima. Corrall smatra da su pojmovi koji u novije vrijeme označavaju knjižnicu, poput informacijskog centra, centra za učenje, mjesto druženja i sl. te pojmovi koji se odnose na jedinice njezine zbirke kao što su informacijski izvori, polako počeli nagoviještati promjenu paradigme u konceptu izgradnje i upravljanja knjižničnim zbirnama.²⁰ Pojmovi kao što su *collection development* (izgradnja zbirke) i *collection management* (upravljanje zbirnama) godinama su se različito definirali u krugu teoretičara iz područja visokoškolskog knjižničarstva. Unatoč tim razlikama i nejasnoćama mogu se identificirati neke sličnosti koje se ponavljaju u definiraju i određivanju dva navedena pojma. *Collection development* ili koncept izgradnje zbirke usko je povezan s odabirom i nabavom knjižnične građe dok se *collection management* ili upravljanje zbirnama općenito promatra kao širi pojam koji obuhvaća čitav niz aktivnosti uključenih u upravljanje pristupom informacijskim izvorima.²¹ Rad Hendrika Edelmana iz 1979. godine široko je citiran u literaturi te predstavlja dobro polazište za raspravu. On napominje kako je u SAD-u izbor knjiga u akademskim knjižnicama bila vrlo zanemarena tema u literaturi, posebice u odnosu na literaturu o odabiru knjiga u narodnim knjižnicama. Također objašnjava i odnos između pojmova izgradnje zbirke, odabira i nabave u hijerarhijskom smislu te definira koncept izgradnje zbirke kao:

„Izgradnja zbirke je planirani proces. Plan izgradnje zbirke ili politika izgradnje zbirke opisuje kratkoročne i dugoročne ciljeve knjižnice koji su povezani sa zbirkom te ih dovodi u vezu s okruženjem koje se može odnositi na zahtjeve, potrebe i očekivanja korisnika, informacijskog okruženja, financijske planove i samu povijest zbirke. Iz tog plana

¹⁹ Atkinson, Ross. Managing traditional materials in an online environment: some definitions and distinctions for a future collection management. // Library Resources and Technical Services 42, 1(1998). URL: <http://journals.ala.org/lrts/article/view/5246>(2015-04-17), str. 41.

²⁰ Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 3-4.

²¹ Usp. Isto, str. 5.

izgradnje zbirke dalje se razvija raspodjela budžeta u širem smislu."²² (prevela Kristina Gašpar)

Edelman dalje objašnjava kako je odabir knjižnične građe sljedeća razina koja implementira ciljeve izgradnje zbirke koristeći pri tome unaprijed definirane kriterije i metode, dok se kroz nabavu potom provode odluke donesene u prethodnoj fazi te se nabavlja građa za knjižnicu. Također primjećuje kako su ove tri razine u interakciji i kako se mogu preklapati.²³

Oslanjajući se na stručnu literaturu, rječnike te misli i ideje teoretičara iz ovog područja rad donosi sljedeće primjere koji ilustriraju razlike u mišljenjima po pitanju ove tematike.

Široko citirana definicija autora Cogswella²⁴ proces upravljanja zbirkama opisuje kao:

“Sustavno upravljanje planiranjem, sastavljanjem, financiranjem, procjenom i uporabom knjižničnih zbirki tijekom duljeg vremenskog razdoblja u svrhu postizanja specifičnih ciljeva institucije.”²⁵ (prevela Kristina Gašpar)

Drugi autori koncept upravljanja zbirkama također vide kao proces koji se razvio iz koncepta izgradnje zbirke te ga istovremeno zamijenio pa tako Soper et al.²⁶ navode:

„Koncept izgradnje zbirke, odnosno nabava materijala, razvijao se do razine kontrole na zbirkama, odnosno koncepta upravljanja zbirkama. Ovaj koncept obuhvaća izradu procesa za odabir materijala koji će odgovarati na potrebe korisnika, ciljeve i prioritete [...]. Upravljanje zbirkama također uključuje procese omogućavanja pristupa materijalima i analizu istih kako bi se utvrdilo zadovoljavaju li potrebe svojih korisnika te ispunjavaju li ciljeve i zadaće knjižnice.“ (prevela Kristina Gašpar)

Gorman²⁷ naglašava da je upravljanje zbirkama sveobuhvatniji pojam koji podrazumijeva raspodjelu resursa, tehničku obradu, čuvanje i skladištenje, pročišćavanje i otpisivanje te praćenje korištenja i poticanje na korištenje zbirke. Međutim, znanstvenici i stručnjaci i dalje koriste termin izgradnja zbirke (*collection development*), a argument za zamjenu tog pojma s pojmom upravljanja zbirkama (*collection management*) autorica Corrall smatra neuvjerljivim. Objasnjava to na način da stručnjaci iz prakse općenito razlikuju pojmove *staff development* i

²²Usp. Edelman, Hendrik. Selection methodology in academic libraries. // Library Resources and Technical Services 23, 1(1979). URL: <http://ecommons.library.cornell.edu/handle/1813/646> (2015-07-08), str. 34.

²³Usp. Isto, str. 34-35.

²⁴Cogswell, James A. The organization of collection management functions in academic research libraries. // Journal of Academic Librarianship 15, 4(1987), str. 269. Citirano prema: Corrall, Sheila. Nav. dj., str. 6.

²⁵Usp. Cogswell, James A. Nav. dj., str. 269. Citirano prema: Corrall, Sheila. Nav. dj., str. 6.

²⁶Soper, M. E.; Osborne, L. N.; Zweizig, D. L. Nav. dj., str. 66. Citirano prema: Corrall, Sheila. Nav. dj., str. 7.

²⁷Usp. Gorman, G. E. Collection Management. // International Encyclopedia of Information and Library Science. London; New York : Routledge, 2003. Str. 81. Citirano prema: Corrall, Sheila. Nav. dj., str. 7.

staff management tako da ne postoji razlog zbog kojeg se i dalje ne bi razlikovala izgradnja i upravljanje u poslovima koji se tiču zbirki.²⁸

²⁸Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 7.

3. Transformacija zbirke – od posjedovanja prema dostupnosti

Koncept knjižnične zbirke godinama je tradicionalno bio vezan uz ideju o knjižnici, a nerijetko se koristio i kao sinonim. Međutim, tehnološke promijene iz temelja mijenjaju tradicionalne modele knjižničnih zbirki okupljenih oko ideje vlasništva i kontrole u fizičkom smislu samih jedinica.²⁹ Utjecaj IKT-a na koncept upravljanja zbirka očituje se na nekoliko razina i može se pratiti već više od pet desetljeća unazad. U 1960-ima knjižnice su obično bile prve koje su počele usvajati računalne sustave unutar svojih organizacija, a tu vodeću ulogu su nastavile ispunjavati razvojem pristupa mrežnim izvorima i uslugama na mreži. Razvoj IKT-a utjecao je na razvoj izgradnje i upravljanja zbirka na operativnoj, strateškoj i taktičkoj razini. Ovo poglavlje donosi kratak pregled ključnih tema koje su vezane za povijest utjecaja IKT-a na knjižnice i njihovo poslovanje u odnosu na druge utjecaje iz okoline kako bi se pokazao način na koji se koncept upravljanja zbirka razvijao sukladno tehnološkim zahtjevima digitalnog svijeta.³⁰

Tri faze koje je identificirao Lynch³¹ poslužit će kao prikladan okvir za opis razdoblja do kraja 20. st., a dodat će se i zadnja ili četvrta faza kao uvod u prvo desetljeće 21. st. Naime, Lynch primjećuje značajan pomak u korištenju IKT-a u knjižnicama u promatranom periodu koji opisuje kao pomak s modernizacije postignute automatizacijom knjižničarskih poslova preko inovacija postignutih eksperimentiranjem s novim mogućnostima (kao što su omogućavanje pristupa elektroničkim izvorima informacija za krajnje korisnike) sve do transformacije predstavljene digitalizacijom knjižnične građe.

Naime, prva faza ili razdoblje modernizacije (60-te i 70-te godine) identificirana je kao period kada se pojam izgradnja zbirki počeo široko koristiti te kada je područje rada vezano za spomenuti pojam prepoznato kao posebno područje ili uža specijalnost unutar struke. U isto vrijeme počeli su izlaziti časopisi kao što su *Collection management* (1976), *Library acquisitions: practice and theory* (1977) te *Collection building* (1978). Složenost poslova u svijetu sve veće nakladničke proizvodnje i različitih formata, ali s budžetom koji to nije pratio, smatrala se razlogom za pomicanje fokusa s odabira građe na izgradnju zbirki u drugim smjerovima i na druge načine, uključujući pri tome i dijeljenje resursa.³² Do sredine

²⁹Usp. Brophy, Peter. *The library in the twenty-first century*. London: Facet, 2007. Str. 120.

³⁰Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 7-8.

³¹ Usp. Lynch, Clifford A. *From automation to transformation: forty years of libraries and information technology in higher education*. // *Educause Review* 35, 1(2000). URL:

<http://www.educause.edu/ero/article/automation-transformation-forty-years-libraries-and-information-technology-higher-education>(2015-07-08), str. 60-61.

³²Usp. Johnson, Peggy. Nav. dj., str. 18.

1980-ih koncept izgradnje zbirke po prvi puta je zauzeo posebno mjesto u knjižničarstvu te je kao takav bio čvrsto uspostavljen unutar same struke.³³

Razdoblje između 1980-ih i početka 1990-ih, tzv. razdoblje inovaija, obilježeno je povećanim rastom korištenja interneta, osobnih računala te elektroničke pošte. Ključnu novinu u ovom razdoblju predstavljali su sustavi koji su bili otvoreni za korisnike te prilagođeni njima i njihovom načinu pretraživanja (tzv. *public access computing*) kao što su Online Public Access Catalog (OPAC-i) i baze podataka dizajnirane za krajnje korisnike. Kao posljedica toga, u ranim 1990-im žarišnu temu u konceptu izgradnje zbirke zauzeo je problem pristupa, posebice koncept pristupa informacijama i znanju. Razlozi su bili očiti i u prvom redu su se odnosili na pitanje vlasništva. Takav pomak s vlasništva na pristup (*ownership vs. access*) je također bio povezan s pomicanja od „*just-in-case*” na „*just-in-time*” modela nabave informacija. U stručnom smislu, u 1990-ima, ovo je općenito značilo manje se oslanjati na nabavu građe, a više na modele poput međuknjižnične posudbe i tome slične.³⁴

S vremenskim odmakom, Lynchova treća faza predstavljena je kao period tranzicije na temelju koje se spomenuta transformacija nije u potpunosti održala sve dok kritična masa digitalnog sadržaja nije postala dostupna u većini knjižnica.³⁵ Za ovu su fazu, naime, ključne nove usluge komercijalne dostave dokumenata kao što su EBSCOdoc i Faxon Finder, čija je pojava potaknula već spomenuti pomak s ideje vlasništva na ideju pristupa.³⁶

Kako se opseg i količina elektroničkih sadržaja s cjelovitim tekstovima konstantno povećavala, mrežno dostupne zbirke ili skupine elektroničkih izvora počele su se javljati kao alternativa *title-by-title* načinu pretplate. Takvi izvori uključivali su skupine časopisa, zbornika, podatkovnih datoteka i vladinih publikacija grupiranih po kategorijama izdavača, tema i sl. Sve je to utjecalo na rastuću složenost informacijskog okruženja koje je za knjižnice značilo samo nužnost prilagodbe promjenjivom okruženju.³⁷ Ovaj pomak od zbirke koje se pretežito sastoje od tiskanih materijala ka zbirka koje sve više donose elektroničke sadržaje nije samo radikalno promijenio prirodu građe koju knjižnice nabavljaju već je i bitno izmijenio prirodu samih knjižnica te otvorio strateška pitanja o granicama kako usluga tako i

³³ Usp. Schmidt, Karen. Past perfect, future tense: a survey of issues in collection development. // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services* 28, 4(2004), str. 364.

³⁴ Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 10.

³⁵ Usp. Lynch, Clifford A. From automation to transformation: forty years of libraries and information technology in higher education. // *Educause Review* 35, 1(2000). URL: <http://er.educause.edu/articles/2000/1/from-automation-to-transformation-forty-years-of-libraries-and-information-technology-in-higher-education> (2015-07-08), str. 64–65.

³⁶ Usp. Kohl, David F. Collection development in the ARL library. // *Encyclopedia of Library and Information Science*, New York : M. Dekker, 2003. Str. 584. Citirano prema: Corral, Sheila. Nav. dj., str. 13.

³⁷ Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 13.

knjižničnih zbirki. Pomak s lokalnih zbirki na umrežene informacije ubrzan je tijekom 21. st. zahvaljujući i pojavi web-a 2.0. On je otvorio mnogobrojne mogućnosti za knjižnice i istaknuo njihovu ulogu u, ne samo podržavanju i praćenju svojih korisnika, već i u izgradnji zajednice korisnika.³⁸ Ovaj pregled razvoja informacijsko komunikacijske tehnologije u kontekstu knjižnica prikazuje okolnosti u kojima su se razvijali knjižnično poslovanje, knjižne zbirke te kontekst u kojem se oblikovalo ponašanje korisnika. Ovakav kratak prikaz utjecaja IKT-a podjeljen na tri, odnosno četiri faze važan je za ovaj rad jer prikazuje najvažnije čimbenike koji su utjecali na razvoj, shvaćanje i oblikovanje procesa izgradnje i upravljanja zbirka. Međutim, promjene unutar koncepta knjižničnih zbirki nastavljaju se i danas te predstavljaju izazove kako za zajednicu stručnjaka iz prakse tako i za zajednicu korisnika.

Knjižnica, kao živi organizam, kako ju je nazvao Ranganathan, sastoji se od vitalnih elemenata. Jedan od temeljnih i najvažnijih elemenata jest njezina zbirka koja ujedno predstavlja i nukleus svih aktivnosti. Pojavom informacija u umreženom okruženju knjižnične zbirke kao da gube na svojoj relevantnosti, iako bi trebale postati sve složeniji, aktivniji i razrađeniji element koji će radikalno mijenjati svoj sastav.³⁹

Najznačajnije promjene koje su se dogodile u kontekstu knjižnične građe i zbirki bile su:

- porijeklo: veliki dio zbirke i dalje čini građa koja nastaje izvan granica lokalne zajednice neke knjižnice, a koju knjižnica nabavlja preko različitih modela nabave kao što su konzorcijska nabava, pretplata, print na zahtjev, PDA, kupnja, itd. Međutim, u isto vrijeme sveučilišne knjižnice počinju stvarati, održavati i čuvati onu građu koja nastaje u upravo njihovom okruženju, odnosno unutra granica njihove matične institucije ili zajednice korisnika. To se u prvom redu odnosi na stvaranje repozitorija.⁴⁰
- sastav: jedna od najvećih promjena vezana za zbirke je raznolikost izvora.⁴¹
- vlasništvo: postoje novi oblici pristupa kao što su pretplata i sl., stoga građa više nije u izravnom vlasništvu knjižnice.

³⁸ Usp. Lynch, Clifford A. From automation to transformation: forty years of libraries and information technology in higher education. // *Educause Review* 35, 1(2000). URL: <http://er.educause.edu/~media/files/article-downloads/erm0018.pdf> (2015-07-08), str. 63.

³⁹ Usp. San Jose Montano, Blanca. The new paradigm of collection management in university libraries: from crisis to revolution. // *Collection building* 33, 3(2014). URL: www.emeraldinsight.com/0160-4953.htm (2015-07-10), str. 90-91.

⁴⁰ Usp. Atkinson, Ross. Six key challenges for the future of collection development: introduction for the break-out sessions, 2005. URL: <http://ecommons.library.cornell.edu/handle/1813/2608> (2015-06-11)

⁴¹ Okerson, Ann. Asteroids, Moore's law, and the star alliance. // *The Journal of Academic Librarianship* 29, 5(2003). URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0099133303000661> (2015-06-11), str. 281.

- opseg i raznolikost: knjižnice su povećale veličinu svojih zbirki kroz rastući trend koji se temelji na potražnji i novim vrstama izvora (repositoriji, odabrani linkovi, itd.).
- transformacija građe: promjena koja se odnosi na pomak s uglavnom tiskane građe na digitalnu kroz digitalizaciju i stvaranje institucijskih repozitorija.⁴²
- različiti životni ciklusi jedinica zbirke: elektronički formati podrazumijevaju veći broj procesa kao što su licenciranje, tehničku evaluaciju te poslovno pregovaranje.⁴³
- proces vrednovanja novih formata: potrebno je analizirati korisničke potrebe (napraviti predanalizu) i njihovo stvarno korištenje zbirke (postanaliza).⁴⁴

Postoje mnoga pitanja vezana za konceptualizaciju ili rekonceptualizaciju pojma knjižničnih zbirki, posebice kada je riječ o visokoškolskim knjižnicama. Najčešća su pitanja poput : Može li zbirka postojati u virtualnom obliku? Ako se ideja virtualnih zbirki prihvati hoće li biti važno gdje su smještene te datoteke? Ako se to naziva zbirkom, gdje su njezine granice? Ako WWW stranica ima poveznicu na neko drugo mrežno mjesto smatra li se to dijelom zbirke? Ako da, znači li to da su svi digitalni informacijski izvori koji su povezani jedni s drugima dio jedne velike zbirke? Znači li to onda da je ideja o zbirci potpuno besmislena u kontekstu digitalnoga doba, posebice za korisnike? Konačno, može li zbirka biti automatski razvijena od strane računala, i ako da, postoje li razlike između zbirki koje razvijaju računala i onih koje je oblikovao čovjek?⁴⁵ Uzimajući u obzir sve navedene značajke, koncept zbirki u visokoškolskim knjižnicama je transformiran te se može definirati kao:

„[...] zbroj jedinica građe formiran prema sadržaju i vrsti informacijskih izvora kojim upravljaju informacijski stručnjaci, a usmjeren je na akademsku zajednicu [...]”⁴⁶
(prevela Kristina Gašpar)

Atkinsonovi izazovi za koje predviđa da će utjecati na zbirke prognoziraju paradigmatički pomak u načinu na koji knjižničari razmišljaju o zbirkama te upozoravaju na to da izjednačavanje svih dionika u procesu razmjene informacija (čitatelj, pisac, izdavač, distributer, knjižnica) bitno utječe na ono što knjižničari kao voditelji izgradnje zbirki rade u

⁴²Markey, K.... [et al.]. Census of institutional repositories in the United States: MIRACLE Project re-search findings, 2007. URL: <http://www.clir.org/pubs/abstract/reports/pub140>(2015-06-11)

⁴³ Usp. Parker, Kimberly [et al.]. Appendix B: Electronic resource management workflow flowchart. // Electronic resource management: report of the DLF electronic resource management initiative / Jewell, Timothy D... [et al.]. Washington, D.C. : Digital Library Federation, 2005. Str. 63.

⁴⁴Usp. San Jose Montano, Blanca. Nav. dj., str. 91.

⁴⁵ Usp. Lee, Hur-Li. Nav. dj., str. 1106.

⁴⁶San José Montano, Blanca. La gestión de la colección cooperativa en las bibliotecas universitarias a comienzos del siglo XXI. Doktorski rad. URL: <http://e-archivo.uc3m.es/handle/10016/10412>(2013-10-14). Citirano prema: San Jose Montano, Blanca. The new paradigm of collection management in university libraries: from crisis to revolution. // Collection Building 33, 3(2014). URL: www.emeraldinsight.com/0160-4953.htm (2015-07-10), str. 91.

praksi.⁴⁷ Navedene promjene koje mijenjaju prirodu samih zbirki ujedno predstavljaju i izazove za knjižničare koji rade na poslovima izgradnje i upravljanja zbirkama te od njih zahtijevaju i nova znanja, vještine i kompetencije. Sljedeće potpoglavlje važno je za ovaj kontekst jer donosi nešto detaljniji pregled promjena koje su se dogodile u procesu izgradnje zbirki isto kao i mišljenja nekih autora čiji se stavovi nadovezuju na Atkinsonovu tvrdnju o paradigmatom pomaku u načinu na koji knjižničari razmišljaju o zbirkama.

3. 1. Promjene unutar koncepta izgradnje zbirki

Montano promjene koje su se dogodile unutar koncepta izgradnje zbirki sažima u tri faze:

1. Širenje i promjena tradicionalnih aktivnosti unutar izgradnje zbirki:
 - promjene u procesima vezanima za vrstu građe i njihovu nabavu kao što su različito podrijetlo, lokacija i sl.,
 - promjene u unutarnjim aktivnostima izgradnje zbirki koje uključuju planiranje, organizaciju, metodologiju te politiku i evaluaciju svih navedenih aktivnosti,
 - digitalizacija u svrhu očuvanja građe koja zahtjeva veliku količinu vremena, znanja, suradnje i financijskih resursa,
 - kupnja građe, pregovaranje i dijeljenje izvora koji zahtijevaju jaku pozadinu u procesima upravljanja pristupom, interoperabilnost te pitanja intelektualnog vlasništva.
2. Proširenje i prilagodba svih koji su uključeni u proces izgradnje zbirki, uključujući:
 - raznolikost sadržaja i izvora uključenih u zbirke,
 - raznolikost smještaja ili lokacije građe (fizički, digitalni i virtualni prostor),
 - različiti dionici: interni (upravna tijela, odjeli, znanstveno-nastavno osoblje, studenti...) te eksterni (druge knjižnice, institucijske organizacije, konzorciji te ostali korisnici općenito),
 - raznovrsni odnosi unutar i izvan ustanove.
3. Nova i temeljna misija pružanja pristupa svim informacijskim izvorima koji su potrebni stvarnim ili potencijalnim udaljenim korisnicima. U skladu s tim, knjižnica treba razvijati sljedeće aspekte:
 - tehnološka pitanja vezana za omogućavanje pristupa web 2.0 alatima isto kao i semantičkom webu, odnosno web 3.0 mogućnostima,

⁴⁷Usp. Atkinson, Ross. Six key challenges for the future of collection development: introduction for the break-out sessions, 2005. URL: <http://ecommons.library.cornell.edu/handle/1813/2608> (2015-06-11)

- upotrebljivost (stavljajući pri tome naglasak na jednostavnost pristupa za sve izvore informacija u knjižnici),
- interoperabilnost knjižničnog kataloga kroz povezivanje metapodacima i indeksiranje.⁴⁸

Navedene promjene unutar aktivnosti izgradnje zbirke odnose se i na visokoškolske knjižnice, a ujedno naglašavaju i već spomenutu paradigmatiku promjenu u načinu razmišljanja onih koji se bave razvojem zbirke. Upravo ovakve promjene dobar su uvod u problematiku izgradnje i upravljanja zbirkama u visokoškolskim knjižnicama koja se detaljnije razrađuje u nastavku teksta. S druge strane, kako se pod utjecajem okruženja i tehnologije mijenjaju i informacijske potrebe korisnika, njihova percepcija zbirke te samo informacijsko pretraživanje, potrebno je prije svega definirati pojam knjižničnih zbirki s obzirom na sve navedeno. Definiranje pojma zbirke i određivanje njezinih granica u digitalnom okruženju neka su od pitanja kojima se, u kontekstu visokoškolskih knjižnica, bavi sljedeće potpoglavlje.

3.2. Knjižnične zbirke u digitalnom dobu

Konstantan porast dokumenata na mreži, inovacije u sustavima za knjižnično upravljanje, novi modeli pretplate i licenciranja, pokret otvorenog izdavaštva te druge dinamične i konstantne promjene utjecale su na koncept tradicionalnih ideja vezanih za knjižnične zbirke te doprinijele razvoju novih konceptualnih modela koji se bave konceptima izgradnje i upravljanja zbirkama. Neki autori predlagali su pojmove za aktivnosti povezane sa zbirkama koji bi bili alternativa tradicionalnim pojmovima s obzirom na digitalno okruženje pa se tako javljaju pojmovi poput *information resource management* i *content management* kao upravljanje informacijskim resursima te upravljanje sadržajem. Međutim, sve dinamičnija priroda digitalnih sadržaja, u kombinaciji s diversifikacijom uloge izdavača, dobavljača, potrošača i samih knjižnica, ukazuje na potrebu za osuvremenjavanjem tradicionalne uloge izgradnje zbirke.⁴⁹

Razmišljajući o prirodi knjižničarstva u 21. st. Gorman⁵⁰ nudi modernu definiciju riječi *zbirka* koju predstavlja kao četverostruku konfiguraciju koja uključuje:

⁴⁸ Usp. San Jose Montano, Blanca. Nav. dj., str. 92-93.

⁴⁹ Usp. Corral, Sheila; Roberts, Angharad. Information resource development and "collection" in the digital age: conceptual frameworks and new definitions for the network world, 2012. URL: <http://d-scholarship.pitt.edu/25171/> (2015-07-10)

⁵⁰ Usp. Gorman, Michael. Our enduring values: librarianship in the 21st century. Chicago: American Library Association, 2000. Str. 10-11. Citirano prema: Corral, Sheila. Nav. dj., str. 15.

- opipljive predmete (knjige i sl.) koje knjižnica posjeduje,
- lokalne nematerijalne (elektroničke) izvore u vlasništvu i pod kontrolom knjižnice (CD-ROM-ovi i sl.),
- opipljive objekte u vlasništvu drugih knjižnica, ali dostupne lokalnim korisnicima kroz skupne kataloge ili međuknjižničnu posudbu,
- daljinske nematerijalne izvore koji nisu u vlasništvu knjižnice, ali kojima knjižnica omogućava pristup.

Može se primijetiti kako gore navedena definicija uključuje i nekoliko različitih dihotomija: lokalno i daljinsko; u vlasništvu i nije u vlasništvu, ali je dostupno; opipljivo i neopipljivo. Međutim, valja spomenuti kako je ovo ujedno i jedna od nekoliko malobrojnih definicija koju rad spominje, a koja istovremeno eksplicitno uključuje ideju proširenja granica lokalnih zbirki. Pored primjera što ih je naveo Gorman, ARL (American Research Libraries) u svom izvješću navodi kako knjižnice sudjeluju u digitalizaciji i projektima elektroničkog objavljivanja, preuzimaju odgovornost za zbirke koje su izvorno digitalne (nemaju svoje tiskane prethodnike) te rade na razvoju alata za njihovo upravljanje i korištenje.⁵¹ Novije izvješće ARL Radne skupine potvrđuje sve veći angažman knjižnica u upravljanju podacima pružajući šest detaljnih studija slučaja kao primjere spomenute prakse.⁵² Druge značajne aktivnosti uključuju upravljanje sadržajem koji je izvorno digitalan, a koji se nalazi izvan domene knjižnica kroz razvoj sustava za upravljanje znanjem kako bi se intelektualni kapital institucije sačuvao i učinio dostupnim.⁵³ Spomenuto ARL izvješće sugerira da se umjesto definiranja zbirke kroz perspektivu vlasništva buduće zbirke jednostavno trebaju promatrati kao izvori kojima knjižnica upravlja, koje nudi i čuva u korist knjižničnih korisnika bez obzira na njihovu lokaciju. To bi značilo da se težište izgradnje zbirki pomiče s lokalnog na globalno, baš kao što je davne 1996. godine predvidio Billings:

„Lokalne zbirke će se pojačati i proširiti zahvaljujući digitalnim tehnologijama i elektroničkim izvorima informacija. Politike upravljanja i dijeljenja nacionalnih i

⁵¹Usp. Collections and access for the 21st-century scholar: changing roles of research libraries: a report from the ARL Collections and Access Issues Task Force. ARL Bimonthly Report 225, 2002.

URL:<http://www.arl.org/storage/documents/publications/arl-br-225.pdf> (2015-05-10), str. 10.

⁵² Usp. Soehner, Catherine.; Steeves, Catherine.; Ward, Jennifer. Nav. dj., str. 11.

⁵³ Usp. Collections and access for the 21st-century scholar: changing roles of research libraries: a report from the ARL Collections and Access Issues Task Force. ARL Bimonthly Report 225, 2002. URL: www.arl.org/bm~doc/main.pdf (2015-05-10), str. 10.

globalnih mega-zbirke će se razvijati iz suradničkih programa koji će daleko nadilaziti brigu za izgradnju lokalnih zbirke.“⁵⁴ (prevela Kristina Gašpar)

Kako Gorman⁵⁵ sugerira, novi koncept zbirke mogao bi se modelirati kao niz koncentričnih krugova počevši od tradicionalne zbirke lokalne knjižnice pa sve do uključivanja svog zabilježenog znanja i informacija u svijetu pri čemu bi se trebala širiti beskonačno.

Lee⁵⁶ tvrdi da informacijski stručnjaci zaduženi za izgradnju zbirke zbirke promatraju u smislu razine kontrole (npr. vlasništvo, međuknjižnična posudba i sl.) dok ih korisnici doživljavaju u smislu pristupa (trenutni pristup, odgođeni pristup ili slučaj kada nema pristupa) ili čak u smislu trenutnog pristupa (ili ga ima ili ga nema). O tome koliko je ova razlika u pristupu zbirka od strane knjižničara i korisnika velika i značajna svjedoče i rezultati istraživanja koje je provela spomenuta autorica Lee. Uspoređujući parametre koje korisnici i knjižničari koriste u percepciji knjižničnih zbirki Lee je došla do rezultata da je jedna od glavnih razlika u toj percepciji upravo spomenuta dostupnost građe koja za korisnike predstavlja jedan od najvažnijih parametara. Većina ispitanika, naime, smatra da građa koja je dio knjižnične zbirke mora biti odmah dostupna dok onu građu koja to nije ne smatraju dijelom zbirke. Pored toga, rezultati njezina istraživanja ukazuju i na to da je perspektiva korisnika o fondu uglavnom usmjerena na pristup i korištenje, a kod knjižničara na upravljanje i vlasništvo.⁵⁷

Pišući konkretno o razvoju zbirki u 21. st., Gorman⁵⁸ oblikuje svoju četverodijelnu koncepciju u hijerarhiju za koju navodi da je svaka razina manje organizirana te da je na svakoj teže omogućiti pristup od one prethodne. Razine koje navodi su sljedeće:

- lokalni fizički dokumenti koji su u vlasništvu knjižnice,
- fizički dokumenti koji su u vlasništvu drugih knjižnica, ali su dostupni preko međuknjižnične posudbe,
- kupljeni elektronički dokumenti ili oni na koje je knjižnica pretplaćena,
- „besplatni” elektronički dokumenti.

Može se reći kako je drugi dio njegove tvrdnje upitan s obzirom na to da je elektroničkim dokumentima često lakše pristupiti nego fizičkim koji ne moraju biti dostupni u trenutku kada

⁵⁴Billings, Harold. Library collections and distance information: new models of collection development for the 21st century. // *Journal of Library Administration* 24, 1/2(1996), str. 4.

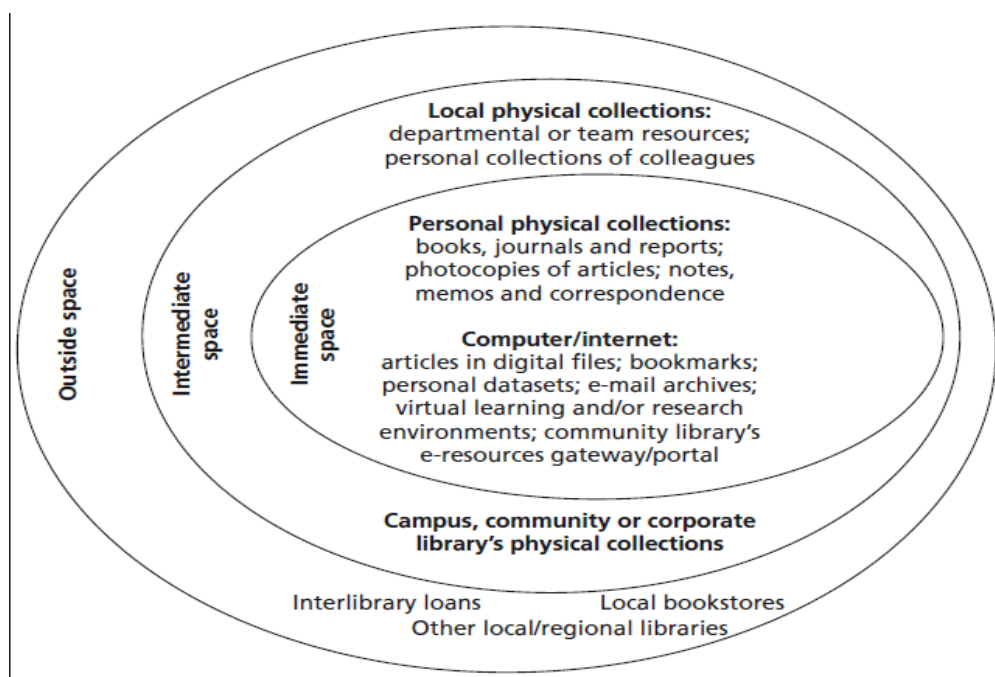
⁵⁵Usp. Gorman, Michael. Nav. dj. str. 11. Citirano prema: Corral, Sheila. Nav. dj., str. 16.

⁵⁶Usp. Lee, H.-L. Nav. dj., str. 1108.

⁵⁷Usp. Lee, Hur-Li. The concept of collection from the user's perspective. // *The Library Quarterly* 75, 1(2005). URL: https://pantherfile.uwm.edu/hurli/www/Lee_LQ05.pdf (2015-07-18), str. 72.

⁵⁸Usp. Gorman, Michael. Collection development in interesting times: a summary. // *Library Collections, Acquisitions and Technical Services* 27, 4(2003), str. 459.

ih korisnik želi. Osim toga, besplatnim elektroničkim dokumentima je često lakše pristupiti nego onima na koje je knjižnica pretplaćena, unatoč tome što su manje organizirani. Sljedeći problem s Gormanovom taksonomijom je taj da nije u potpunosti jasno gdje se fizički dokumenti drže na lokalnoj razini – unutar organizacije ili zajednice kojoj knjižnica pripada? Lee⁵⁹ također predlaže model koncentričnih krugova, ali pri tome nadilazi Gormanovu koncepciju uključujući istraživače u svoj model koji se temelji na razgovorima s akademskim osobljem s ciljem odražavanja korisničke perspektive i pogleda na informacijsko okruženje.

Grafički prikaz 1. Korisnička perspektiva knjižničnih zbirki⁶⁰

Njezin model ima tri sloja naznačena kao „neposredan prostor”, „pomoćni prostor” i „vanjski prostor” (Grafički prikaz 1.). Unutar neposrednog prostora nalaze se privatne fizičke zbirke (knjige, časopisi, fotokopije članaka, bilješke i sl.) i izvori s osobnog računala te interneta (izvori pohranjeni na računalu, oznake (bookmarks), e-mail arhiva). U pomoćni prostor ulaze lokalne fizičke zbirke (izvori dostupni na odjelu sveučilišta ili osobne zbirke kolega) te fizičke zbirke koje pripadaju sveučilištu, zajednici ili knjižnici. U posljednji krug ili vanjski prostor korisnici svrstavaju međuknjižničnu posudbu, lokalne knjižare te zbirke drugih lokalnih ili regionalnih knjižnica.

⁵⁹Usp. Lee, H.-L. Information spaces and collections: implications for organization. // Library and Information Science Research 25, 4(2003), str. 431.

⁶⁰ Usp. Isto.

Grafički prikaz 1. prikazuje Lee-jev model koncentričnih krugova s tim da je dio koji se odnosi na pomoćni prostor proširen kako bi se pružila cjelovita slika suvremenog informacijskog okruženja.⁶¹

4. Knjižnične zbirke u visokoškolskim knjižnicama

Infrastruktura koja podržava procese izgradnje i upravljanja zbirka u visokoškolskim knjižnicama prošla je dramatične promjene od kojih se najvažnije odnose na već spomenute promjene u procesima nabave, planiranja, organizacije, dijeljenja izvora i sl.⁶² Količina slobodno dostupnih elektroničkih izvora isto kao i broj knjižničnih sustava za njihovu organizaciju i pohranu stalno rastu. Forsman smatra da se knjižnice suočavaju s promjenom definicije knjižničnih zbirki, različitim poslovnim modelima za posjedovanje i pristup dokumentima te s promjenom u arhitekturi knjižničnih sustava.⁶³ Webb⁶⁴ knjižničare koji rade u akademskim knjižnicama naziva zanimljivim imenom – inženjerima znanja (engl. *knowledge engineers*), a razlog je tomu što ne samo da identificiraju kvalitetne izvore informacija već postaju partneri u razvoju novih oblika ili formata znanstvenog komuniciranja. U suradnji s znanstveno-nastavnim osobljem rade na dostupnosti istraživačkih podataka, iskorištavaju bogate izvore informacija u svojim specijalnim zbirka, digitaliziraju ih i čine ih dostupnima korisnicima diljem svijeta. Također su i ti koji razvijaju taksonomije kao pomoć znanstvenicima u stjecanju bolje kontrole nad informacijama u različitim, ali međusobno povezanim disciplinama. Zbog sve većih migracija jedne znanstvene discipline u drugu, semantička taksonomija, koja se temelji na međusobno povezanim frazama iz raličitih konteksta, tj. povezivanju sadržaja koji govore o istim temama, ali u okviru neke druge discipline, vrlo je važna za pristup ovakvoj vrsti sadržaja. Kao takva, ona pretragu čini točnijom, a filtriranje učinkovitijim.⁶⁵ Isto tako, rade na izgradnji novih vrsta „pričuva“ za elektroničke dokumente koji su namijenjeni za učenje na daljinu.⁶⁶

Kako akademske knjižnice ne djeluju same već u sklopu matičnog sveučilišta, dužne su odgovarati na mnogostruke potrebe akademske zajednice. Iako postoje mnoge sheme koje se

⁶¹ Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 18.

⁶² Usp. Isto.

⁶³ Usp. Forsman, Daniel. Change as a service – challenges and effects of a new paradigm for library systems and content infrastructure. // *Library Management* 33, 2012. URL: <http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1104&context=iatul> (2015-07-10), str. 500.

⁶⁴ Usp. Webb, John. Collections and systems: a new organizational paradigm for collection development. // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services* 25, 4(2001), str. 465.

⁶⁵ Usp. Ghosh, Shyamali. Taxonomies and interoperability, 2014. URL: <http://informationevolution.com/taxonomies-and-interoperability/> (2016-01-05)

⁶⁶ Usp. Webb, John. Nav. dj.

mogu koristiti za kategorizaciju tih odgovornosti, za potrebe ovoga konteksta u kojem je naglasak stavljen na knjižničnim zbirka, navest će se svega pet bitnih funkcija visokoškolskih knjižnica kako bi se dao okvir za razmišljanje o promjenama koje se događaju u tim funkcijama, a koje izravno ili neizravno utječu na zbirke visokoškolskih knjižnica.

- Obavještajna funkcija: akademska knjižnica i dalje služi kao glavno sredstvo za znanstvenu komunikaciju,
- Dokumentacijska funkcija: pohranjuje ili daje pristup informacijama koje su nužne za istraživanja, znanstveno-nastavni i znanstveno-istraživački rad,
- Povijesna funkcija: kako na visokoškolske, tako i na sve ostale vrste knjižnica pada odgovornost za održavanje evidencije civilizacije, odnosno, u kontekstu akademskog okruženja, za održavanje evidencije znanstveno-istraživačkog rada,
- Obrazovna funkcija: kako i studenti, tako i znanstveno-nastavno osoblje ovisi o knjižnici, a njihovo obrazovanje polazi od izvora kojima ona nudi pristup,
- Bibliografska funkcija: kako bi postigla prethodno navedene četiri funkcije knjižnica mora promicati i olakšati pristup informacijskim izvorima.⁶⁷

Sumiranjem glavnih funkcija visokoškolskih knjižnica u ovih pet točaka možemo primjetiti kako se, u kontekstu izgradnje zbirke, prve četiri funkcije direktno odnose na korisničke potrebe dok zadnja funkcija predstavlja temelj za prethodne. Povijesna funkcija važna je kako bi se sačuvala građa koja će jednog dana biti ponovno potrebna, a sa sobom povlači glavna pitanja oko načina pohrane, očuvanja i skladištenja građe. Ona je usko povezana s dokumentacijskom funkcijom koja se odnosi na osiguravanje pristupa tekućim informacijama koje su trenutno potrebne akademskoj zajednici. Ono što se u okviru ove funkcije odnosi na promjene i probleme vezane za izgradnju zbirke jesu pitanja vezana za način nabave građe (kupnja ili pretplata). U kontekstu prve ili obavještajne funkcije koja se odnosi na znanstvenu komunikaciju i koja nameće pitanja vezana za nabavu građe, cijene (kupnja i pretplata), načine pohrane informacija i sl., javljaju se i novi pristupi koji naglasak stavljaju na izgradnju institucijskih repozitorija u svrhu okupljanja svih onih znanstvenih radova koji su nastali djelovanjem matične institucije. Vidljivo je kako se pitanja vezana za izgradnju i upravljanje zbirka međusobno prožimaju kroz sve ove funkcije koje su također međusobno povezane na način da promjene u kontekstu jedne funkcije dovode do promjena na svim ostalim

⁶⁷Usp. Atkinson, Ross. Old forms, new forms: the challenge of collection development, 1989. URL: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/41166/crl_50_05_507_opt.pdf?sequence=2. (2015-07-10), str. 507.

razinama. Ono od čega izgradnja i upravljanje zbirnama u visokoškolskim knjižnicama trebaju polaziti jest upravo usklađivanje s ovim funkcijama knjižnice.

4. 1. Izazovi izgradnje i upravljanja knjižničnim zbirnama u visokoškolskim knjižnicama

Sve dosada navedene promjene koje se događaju u kontekstu redefiniranja zbirki u visokoškolskim knjižnicama za sobom povlače mnoge probleme i pitanja. Lee navodi dva najsloženija pitanja koja se odnose na izgradnju i upravljanje zbirnama u visokoškolskim knjižnicama, a to su pitanja vezana za posredovanje i poteškoće pri utvrđivanju granica zbirke.⁶⁸

1. Posredovanje

Kako IKT napreduje, pitanja u vezi nužnosti formiranja konačne zbirke postaju sve važnija. Neki predviđaju da će tehnologija uskoro biti toliko brza i sofisticirana da će bez problema moći pohraniti, organizirati i učiniti dostupnima sve informacijske izvore tvoreći jedan nedjeljivi informacijski univerzum u kojem će se korisnici moći sami snalaziti, bez asistencije čovjeka posrednika (u ovom slučaju knjižničara). Ta pojava se naziva *disintermediation*, a na hrvatskom jeziku označava smanjenje posredništva između onih koji pružaju neku uslugu i onih koji tu uslugu konzumiraju. Međutim, tu se postavlja pitanje: jesu li korisnici spremni trošiti vlastito vrijeme i napor, uključujući pri tome i troškove, na pretraživanje i sortiranje informacija unutar tako ponuđenog informacijskog univerzuma? U stvarnosti, taj univerzum je postao toliko ogroman i neorganiziran, a količina i raznovrsnost informacija stvaraju kaotičnost da traženje informacija i orijentacija u svemu tome za pojedina nije niti izvediva niti ekonomična.⁶⁹ Upravo iz toga proizlazi činjenica da je uloga informacijskih stručnjaka u poslovima izgradnje zbirki i dalje nezaobilazna. Vrijednost knjižničnih zbirki jest upravo u tome da su one fitrirane na način da se korisnicima pomogne smanjiti preopterećenost informacijama i zbog toga ovakvu vrstu posredovanja možemo smatrati kao jednom vrstom dodane vrijednosti samoj zbirci i informacijskim izvorima.

2. Utvrđivanje granica zbirke

⁶⁸ Usp. Lee, Hur-Li. What is a collection? // Journal of the American Society for Information Science and Technology 51, 12(2000), str. 1109.

⁶⁹ Usp. Isto.

Kada je u pitanju utvrđivanje granica zbirke problemi se uglavnom odnose na tehnologiju hiperteksta koja zamagljuje granice između dokumenta i zbirke. Hipertekstualni dokumenti vrlo rijetko sadrže nekoliko poveznica koje korisnicima omogućuju navigaciju s jednog dokumenta na drugi. Lee smatra da je za korisnike ova razlika najčešće zanemariva, no za stručnjake koji se bave izgradnjom zbirki ovakvo povezivanje dovodi u pitanje integritet zbirke. Kako u literaturi i praksi još uvijek ne postoje dogovoreni načini rješavanja ovakvih problema i postupanja s ovakvom vrstom dokumenata, ova nestabilnost i neodređenost elektroničkih izvora i dalje utječe na sve aspekte izgradnje zbirki, a koja se posebno odnosi na visokoškolske knjižnice gdje je broj ovakvih dokumenata najveći.⁷⁰

Konceptualni modeli kao što su Gormanov i Leejev pružaju korisne okvire za razmišljanje o informacijskim izvorima i zbirkama, ali ne mogu adekvatno predočiti složenost stvarne situacije u informacijskom okruženju. Pored elektroničkih verzija tradicionalnih knjižničnih materijala postoje i mrežni informacijski izvori koji nemaju prethodne tiskane ekvivalente, ako primjerice e-mail liste za raspravu, chat sobe, blogovi i wikiji. Buckland⁷¹ daje pregled funkcionalne uloge knjižničnih zbirki koju definira kao trostruku: arhiviranje (zadržavanje i očuvanje), dijeljenje (dostupnost i pristup) te bibliografsku (organizacija i identifikacija). Pri tome naglašava kako će arhivska i bibliografska funkcija i dalje biti važne dok će uloga koja se odnosi na dijeljenje materijala doživjeti pomak s dugoročne na kratkoročnu pohranu. Pomičući se tako polako prema konceptu izgradnje zbirki, Buckland⁷² postavlja ključno pitanje: „Što će knjižničari koji su zaduženi za izgradnju zbirki raditi ako se važnost lokalnih zbirki bude umanjila u odnosu na mrežne elektroničke izvore?”.

Oslanjajući se na McColvinov tekst o odabiru građe za narodne knjižnice, Buckland raspravlja o potrebi da se počne drugačije razmišljati o odabiru građe temeljenom na potražnji i kvaliteti zaključivši da će odabir na temelju vrijednosti biti puno važniji od odabira na temelju potražnje te će takav model biti implementiran uvođenjem prilagođenog pristupa informacijama za određene skupine korisnika. Kako je već prethodno navedeno, informacijski univerzum je, nudeći korisnicima raznovrsne informacije, postao toliko ogroman i neorganiziran da će uloga knjižničara kao posrednika i dalje biti nezaobilazna. Ukoliko se važnost lokalnih zbirki bude umanjila u odnosu na mrežne izvore ta uloga će postati još važnija jer će zadaća onih koji su zaduženi za izgradnju zbirki biti daleko važnija u pogledu

⁷⁰ Usp. Isto.

⁷¹ Usp. Buckland, Michael. The roles of collections and the scope of collection development. // *Journal of Documentation* 45, 3(1989), str. 220.

⁷² Usp. Buckland, Michael. What will collection developers do? // *Information Technology and Libraries* 14, 3 (1995), str. 157. Citirano prema: Lee, H.-L. What is a collection? // *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 51, 12 (2000), str. 1109.

dodane vrijednosti zbirka, odnosno odabira građe na temelju vrijednosti, a ne na temelju potražnje.

Demas, McDonald i Lawrence⁷³ nude nešto pragmatičniji pogled na izgradnju zbirke za visokoškolske knjižnice raspravljajući o potrebi za popularizacijom elektroničkih i mrežnih izvora integrirajući ih konceptualno i operativno u praksu izgradnje zbirke. Već spomenuti autor Lynch⁷⁴ također poziva knjižnice na suradnju u razvoju koordiniranih nacionalnih i međunarodnih programa u području prijelaza na digitalne zbirke. On naglašava važnost stvaranja izvora koji će omogućavati ponovno korištenje i obogaćivanje od strane znanstvene zajednice putem mreže komentara, kritika, instrukcija te povezivanja na srodne sadržaje nadilazeći pri tome institucionalne i zemljopisne granice. Evaluacija i odabir knjižnične građe istaknule su se kao ključne uloge u procesu izgradnje zbirke u digitalnom okruženju, no informacijski univerzum iz kojeg knjižnice mogu odabirati i prikupljati izvore za svoje korisnike je daleko više dinamičniji i složeniji od svijeta tiskanih publikacija. Nekoliko autora je pokušalo stvoriti model digitalnog okruženja kako bi pomogli stručnjacima iz prakse utvrditi prioritete za upravljanje intelektualnom imovinom. Conway⁷⁵ predstavlja složen, višedimenzionalan model koji informacijske izvore na sveučilištima razlikuje s obzirom na izvor, strukturu, razinu vlasništva (posjedovanja) i prava. Dempsey⁷⁶ opisuje nešto jednostavniji model koji dijeli dokumente u četiri kategorije na temelju njihove jedinstvenosti i zbrinjavanja (pri čemu pojam zbrinjavanja opisuje kao potrebnu razinu očuvanja, kao što je slučaj kod metapodataka). Nadalje, model napravljen od strane OCLC-a ilustrira digitalni svijet koji je proširio potencijalni opseg koncepta izgradnje zbirke s informacijskih izvora kao što su specijalne zbirke, lokalne digitalizirane zbirke, tiskane publikacije i elektronički izvori na koje knjižnica plaća pretplatu, a kojima se pridavala visoka razina nadzora, na digitalni sadržaj koji je mrežno dostupan te sadržaj koji nastaje u okvirima neke institucije kojima se do sada pridavala vrlo niska razina nadzora i pažnje.⁷⁷ Razmišljanja o upravo takvim stvarima te o relativnoj jedinstvenosti različitih izvora mogu nas dovesti do promjene u

⁷³ Usp. Demas, Samuel G.; McDonald, Peter; Lawrence, Gregory W. The Internet and collection development: mainstreaming selection of Internet resources. // *Library Resources and Technical Services* 39, 3(1995), str. 276-277.

⁷⁴ Usp. Lynch, Clifford A. The role of digitization in building electronic collections: economic and programmatic choices. // *Collection Management* 22, 3/4(1998), str. 137-140.

⁷⁵ Usp. Conway, P. Modeling the digital content landscape in universities // *Library Hi Tech* 26, 3(2008). URL: <http://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/85221> (2015-07-09), str. 348.

⁷⁶ Usp. Dempsey, Lorcan. The recombinant library: portals and people. // *Journal of Library Administration* 39, 4(2003). URL: http://www.oclc.org/research/people/dempsey/recombinant_library.html (2015-07-09), str. 24-25.

⁷⁷ Usp. Malpas, Constance. Reconfiguring academic collections: stewardship, sustainability and shared infrastructure, 2011. URL: <http://www.oclc.org/content/dam/research/presentations/malpas/umtc2011.pdf> (2015-07-09)

razmišljanjima koja su vezana za prioritete, a koja se prvenstveno odnose na pomak fokusa s nabave sadržaja na kojeg se danas gleda kao na „tržišnu robu” do prikupljanja, organizacije, pohrane i očuvanja izvora koji nastaju unutar zajednice u kojoj knjižnica djeluje.

Mnogi autori pišu i raspravljaju o transformaciji knjižnica i njihovih zbirki u zadnjih 20 godina pa tako mnogi autori, među kojima najpoznatiji Brophy, Buckland, Demas, Lynch i Moss, tvrde kako promjene u informacijskom okruženju zahtijevaju od knjižnica da se vrate i ojačaju svoju tradicionalnu praksu izgradnje zbirki i odabira materijala na temelju njihove vrijednosti kako bi pomogli svojoj zajednici korisnika u kretanju informacijskim univerzumom novoga doba čije su glavne karakteristike raznolikost i složenost.⁷⁸ Format i lokacija građe su se promijenili, i nastavit će se mijenjati, ali već poznata i prihvaćena načela odabira građe kako bi se zadovoljile potrebe (budućih) korisnika još uvijek vrijede. Još značajnije, knjižnice i informacijski stručnjaci sve više primjenjuju svoja znanje i vještine u jednom širem kontekstu koji se odnosi na sudjelovanje u regionalnim, nacionalnim i međunarodnim konzorcijima i suradničkim inicijativama, prepoznavajući pri tome važnost razvoja koncepta izgradnje zbirki koji u budućnosti mora težiti izlasku iz okvira lokalnoga, a ići u smjeru razvoja globalnih zbirki koje će biti dostupne istraživačima i svima zainteresiranima diljem svijeta, bez obzira na zemljopisne granice.⁷⁹ Vezano upravo uz ovakva razmatranja koncepta izgradnje zbirki, Corral postavlja nekoliko pitanja za razmišljanje u pogledu ove tematike:

1. Je li koncept izgradnje zbirki kakvog poznajemo relevantan za digitalni svijet?
2. Trebamo li usvojiti novu terminologiju za novi informacijski univerzum?
3. Kako knjižnice mogu razviti ekspertizu potrebnu za procjenu stručnih izvora informacija?
4. Trebaju li knjižnice preusmjeriti svoj fokus sa lokalnih na globalne zbirke?
5. Trebaju li knjižnice veću pozornost usmjeriti na sadržaje koji nastaju u njihovoj okolini (lokalno)?
6. Kako se trebaju nositi sa sadržajem koji je javno dostupan na mreži?⁸⁰

Postavljena pitanja doista odražavaju stvarnu problematiku unutar područja izgradnje zbirki te otvaraju prostor za brojne rasprave na temu promjena koje se događaju u okruženju i načinu na koje one utječu na sam koncept izgradnje zbirki. Kako bi omogućili upravljanje novim sadržajima, osigurali kvalitetu i relevantnost svojih zbirki te kako bi se najbolje uklopile u

⁷⁸ Usp. Corral, Sheila. Nav. dj., str. 20.

⁷⁹ Usp. Isto.

⁸⁰ Usp. Isto, str. 20-21.

umreženu informacijsku strukturu, koncepti izgradnje i upravljanja zbirkama se moraju nastaviti razvijati prema potrebama svojih korisnika što bi, između ostalog, podrazumijevalo i aktivnu uključenost obje strane – knjižničara i korisnika – u procesu stvaranja zbirke. Po pitanjima koncepta izgradnje zbirke u digitalnom okruženju gdje se uloga zbirke promatra kao dodavanje vrijednosti objektima (bilo fizičkim bilo digitalnim) kroz kontekstualizaciju njihova sadržaja, zbirke je važno promatrati kao proces i kao pristup, odnosno osiguravanje pristupa onim informacijama koje su važne za zajednicu korisnika.

4. 2. Novi prošireni koncept zbirke

Rasprave na temu koncepta zbirke u današnjem okruženju ukazuju na potrebu za obogaćivanjem samog koncepta koji bi uključivao sve bitne karakteristike tradicionalnog pristupa uključujući pri tome i brojne promjene koje je donio tehnološki napredak. Lee, prema tome, donosi prijedlog za jedan takav prošireni koncept koji bi ujedno značio i prvi korak prema poboljšanju ili unapređenju razvoja zbirke. Prema tom prijedlogu postoje dva konceptualna okvira: prvi se odnosi na informacijsko pretraživanje kao kontekstualno i interaktivno, a drugi na korisnike. Prvo, svaka zbirka tvori kontekst koji korisnicima predstavlja grupu odabranih i organiziranih informacijskih izvora. Taj kontekst je ponekad fizičke prirode, ponekad institucijske, a ponekad intelektualne. Korisnici komuniciraju s informacijskim izvorima u datom kontekstu kako bi pronašli relevantne informacije, učili ili istražili nove ideje. Dok neki korisnici ostaju unutar postojećeg konteksta, drugi pak u tom procesu traženja informacija često dopiru do nekih novih konteksta, odnosno drugih zbirki.⁸¹ Drugo, kada su korisnici u centru pažnje, njihova perspektiva može biti direktno uključena. Ovakav pristup vodi do hipoteze da korisnici i oni koji su zaduženi za izgradnju zbirke imaju različite poglede na koncept zbirke. Pretpostavlja se da oni koji su zaduženi za izgradnju i razvoj zbirke, bilo da su to ljudi ili računala, na zbirku gledaju u kontekstu razine kontrole, dok ju korisnici promatraju u kontekstu razine pristupa.⁸² Prošireni koncept zbirke o kojem autorica piše nedvojbeno isključuje opipljivost, fizičku lokaciju, format i vlasništvo kao adekvatne parametre za konceptualizaciju zbirke. Kako oni, nažalost, imaju duboke korijene u tradicionalnom konceptu zbirke, bit će potrebni određeni napori od strane informacijskih stručnjaka, prvenstveno onih koju su zaduženi za izgradnju i razvoj zbirke, kako bi se

⁸¹ Usp. Lee, Hur-Li. What is a collection? // *Journal of the American Society for Information Science* 51, 12(2000), str. 1111.

⁸² Usp. Isto.

oslobodili tih ograničenja u korist razvoja i širenja zbirke. Kako bi služile novim generacijama korisnika, zbirke moraju odražavati korisnički izbor informacijskih izvora.

Međutim, isto tako, autorica naglašava potrebu za ispitivanjem ovog koncepta u budućim istraživanjima, a kao prvi i logičan korak prema tome predlaže ispitivanje korisničke percepcije zbirke.⁸³ To je ujedno bio i glavni motiv za pisanje ovoga rada koji definiranju pojma zbirke i razumijevanju njihove uloge u procesima traženja informacija pristupa kroz percepciju korisnika.

Potrebu za redefiniranjem i rekonceptualizacijom koncepta knjižničnih zbirke naglašava se i u izvješću već spomenute ARL Radne skupine. Navodeći istraživanje koje je provedeno na 60 specijalnih i akademskih knjižnica u kontekstu novoga pristupa konceptu zbirke, autori navode nekoliko zaključaka od kojih je prvi potreba za proširenjem elektroničkih izvora i redefiniranjem zbirke.⁸⁴ Proširenje elektroničkih izvora odnosi se na povećanje broja i raznovrsnosti visoko kvalitetnih informacijskih izvora koji su korisnicima direktno dostupni na mreži. Proširenje definicije zbirke odnosi se na uključivanje *born digital* dokumenata ili dokumenata koji su nastali kao digitalni, odnosno nemaju svog prethodno tiskanog ekvivalenta, a koji nisu u vlasništvu knjižnice niti ona za njih plaća neku vrstu pretplate.⁸⁵ Izvješće predlaže da se umjesto definicije zbirke koja se odnosi na onu građu koju knjižnica posjeduje, a fokus stavlja na vlasništvo, koristi definicija koja se odnosi na informacijske izvore za koje knjižnica ulaže financije – izravno ili neizravno – kako bi istima upravljala, nudila pristup ili ih pohranjivala, bez obzira na njihovu lokaciju, a sve to u korist korisnika.⁸⁶

Kao što je prikazano kroz pregled literature na temu definiranja knjižnične zbirke, knjižnična zbirka je danas puno širi koncept nego prije 50-tak godina. Pitanja koja postavlja Leeova o tome gdje su granice zbirke danas imaju veliki utjecaj na informacijsko pretraživanje kao i na koncept izgradnje zbirke. Taj problem razumijevanja što je knjižnična zbirka danas i kako je korisnici razumiju i percipiraju potaknuo je i pisanje ovoga rada koji polazi od pretpostavke da osnova za poboljšanje strukture i organizacije informacijskih izvora leži u dubinskom razumijevanju ponašanja korisnika. Drugim riječima, izgradnja i organizacija zbirke ne bi se trebale temeljiti na faktorima struke (knjižničarske) i biti vođene

⁸³ Usp. Isto.

⁸⁴ Usp. Collections and access for the 21st-century scholar: changing roles of research libraries: a report from the ARL Collections and Access Issues Task Force. ARL Bimonthly Report 225, 2002. URL: <http://www.arl.org/storage/documents/publications/arl-br-225.pdf> (2015-05-10), str. 11.

⁸⁵ Usp. Isto, str. 10.

⁸⁶ Usp. Isto, str. 13.

nekom unutarnjom politikom već bi se trebale temeljiti na saznanjima koja su dala sami korisnici.

5. Organizacija zbirke visokoškolskih knjižnica

Sveučilišta su organizirana prema disciplinama zastupljenim u svojim programima, a sveučilišni odjeli čine glavne jedinice te strukture. Visokoškolske knjižnice u organizaciji svojih zbirki i usluga uglavnom odražavaju takvu strukturu. Na taj način se korisnicima (studentima i znanstveno-nastavnom osoblju) pokušava olakšati korištenje knjižnice, njezinih zbirki i usluga te zadovoljiti njihove informacijske potrebe.⁸⁷ Autorice Bodi i Maier-O'Shea postavljaju pitanje o tome kako opisujemo suvremenu knjižničnu zbirku. Tradicionalno, knjižnične zbirke bile su raspoređene po formatu, lokalno u vlasništvu knjižnice, organizirane prema klasifikacijskom sustavu, svaka jedinica na svom mjestu s ograničenim pristupom.⁸⁸ Međutim, zbirke danas nisu više fizički ograničene na jednu lokaciju već su kombinacija lokalne i daljinske, tiskane i elektroničke građe. Galbreath⁸⁹ postavlja pitanje o tome koji je najbolji način za pružanje pristupa: tiskana ili elektronička građa, lokalna ili daljinska, ona koja je u vlasništvu knjižnice, koja je posuđena, za koju postoji pretplata ili koja se dijeli.

Prije nego što se počnemo baviti samom tematikom organizacije zbirki u visokoškolskim knjižnicama te problemima s kojima se ista suočava, potrebno je razjasniti granice unutar same zbirke koje se odnose na organizaciju građe s obzirom na dvije vrijednosti: jedinstvenost i način zbrinjavanja. Ova podjela unutar same zbirke javila se kao posljedica mnogobrojnih promjena koje su se dogodile u akademskom i znanstvenom okruženju, a za sobom je ostavila mnoge posljedice uključujući promjene u svim aspektima knjižničnog poslovanja te nam je upravo iz tog razloga vrlo bitna. Osim toga, kada je riječ o organizaciji zbirki u visokoškolskim knjižnicama ovo je shema koju mnogi autori koriste kako bi predočili trenutno stanje zbirki koje je onda, kao takve, potrebno organizirati. Jedni od autora koji spomenutu shemu organizacije i podjele zbirki (tzv. *collection grid*) opisuju u svom radu jesu Dempsey, Malpas i Lavoie. Shema (Grafički prikaz 2.) prikazuje organizaciju izvora s obzirom na dvije vrijednosti: jedinstvenost i način zbrinjavanja, pri čemu se način zbrinjavanja odnosi na potrebnu razinu očuvanja. Kao glavnu vrijednost ovog pristupa autori naglašavaju različite upravljačke razine i karakteristike svakog kvadranta pojedinačno. Gornji lijevi kvadrant koji se odnosi na tiskane publikacije, one koje su kupljene ili na koje knjižnica plaća pretplatu, kao što su knjige i časopisi, novine, CD-ovi, DVD-ovi, mape i sl., odnosi se

⁸⁷ Usp. Hurd, M. J. Interdisciplinary research in the sciences: implications for library organization. // *College and Research Libraries* 53, 4(1992). URL: <http://crl.acrl.org/content/53/4/283.full.pdf+html> (2015-07-16), str. 283.

⁸⁸ Usp. Bodi, Sonia; Maier-O'Shea, Katie. The library of babel: making sense of collection management in a postmodern world. // *The Journal of Academic Librarianship* 31, 2(2005), str. 143-144.

⁸⁹ Usp. Galbreath, Robert. Nailing Jell-O to the wall? Collection management in the electronic era. // *North Carolina Libraries* 55, 1(1997), str. 19.

na one izvore gdje su se tradicionalno objavljivali rezultati znanstvenih istraživanja. Ovaj kvadrant je dominirao u području razmišljanja o knjižničnim zbirka i njihovoj organizaciji dugi niz godina, a u prvom redu se odnosi na shvaćanje da je glavna zadaća knjižnice nabava i organizacija rezultata istraživanja (informacijskih izvora) te njihovo predstavljanje korisnicima.⁹⁰ Sljedeći kvadrant, dolje lijevo, obuhvaća niz izvora koji podrazumijevaju posebnu kustosku njegu kao što su rijetke knjige, rukopisi i zapisi neke organizacije, mape, audiovizualne zbirke i sl. Što se tiče ove vrste informacijskih izvora, potrebno je naglasiti kako u novije vrijeme postoji jaka želja struke za učinkovitije uključivanje ovih materijala u procese istraživanja i učenja kroz njihovu bolju organizaciju, opis i predstavljanje korisnicima.⁹¹ Ovakvi materijali su najčešće izdvojeni od knjižnične opće zbirke. Iako mnoge visokoškolske knjižnice imaju odjel za specijalne zbirke, njihov djelokrug i funkcija se uvelike razlikuju ovisno o vrsti ustanove i njezinim korisnicima. U kontekstu posebnih zbirki, autori predviđaju pojavu dva nova trenda u skoroj budućnosti. Prvi se odnosi na veću koordinaciju napora među repozitorijima posebnih zbirki u svrhu dijeljenja ekspertize i primjera najbolje prakse između specifičnih domena te formata koji će potaknuti standardizaciju i kolektivne sposobnosti u spomenutom kontekstu. Drugi trend se odnosi na intenzivnije sudjelovanje zainteresiranih zajednica korisnika koje će sudjelovati u opisivanju izvora.⁹² Kako se u novije vrijeme vrijednost knjižnice sve više temelji na njezinoj procjeni, sve veća pozornost se usmjerava na to kako posebne zbirke i arhivska građa doprinose u procesima istraživanja i učenja. To je potaknulo još veće usmjeravanje fokusa na načine predstavljanja istih materijala u online okruženju, ne samo u obliku popisa i slika, već kao koherentne zbirke materijala koje podržavaju obrazovanje i istraživanje. S obzirom na to, za knjižnice će sve više i više biti značajno iskorištavanje najrazličitijih vrsta *discovery* alata upravo u tu svrhu poboljšanja vidljivosti ovakve vrste građe.⁹³ Nadalje, kvadrant dolje desno koji uključuje materijale nastale radom institucije, istraživačke podatke te ostale izvore informacija koji su potrebni za znanstveno-nastavni i akademski rad, u novije vrijeme postaje sve značajniji za visokoškolske knjižnice. U ovom kvadrantu se mogu prepoznati različite nijanse aktivnosti, posebice od kada postoji povećan interes za očuvanje i otkrivanje materijala koji su nastali u procesima znanstvenih istraživanja. Sveučilišta su postala svjesna količine digitalnih podataka koje radom svojih djelatnika i studenata svakodnevno proizvode

⁹⁰ Usp. Dempsey, Lorcan; Malpas, Constance; Lavoie, Brian. Collection directions: some reflections on the future of library collections and collecting. // *Libraries and the Academy* 14, 3(2014), str. 403.

⁹¹ Usp. Isto, str. 405.

⁹² Usp. Isto, str. 406.

⁹³ Usp. Isto.

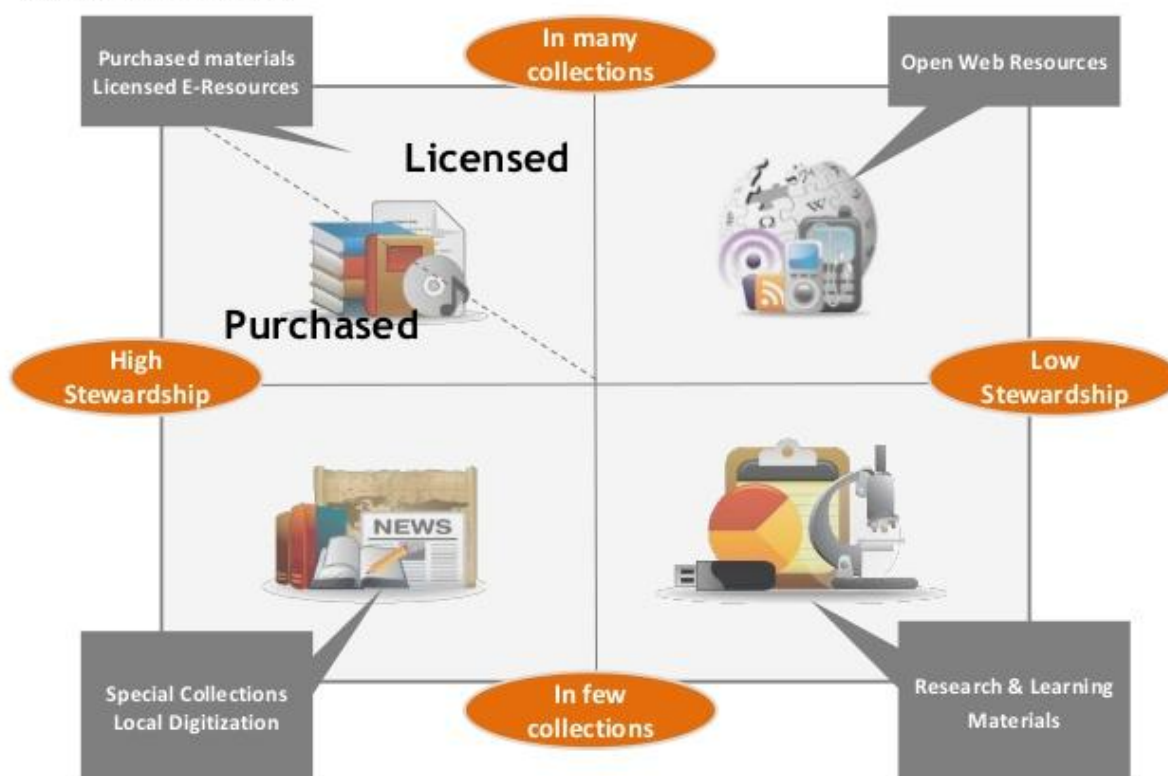
pri čemu se zahtjevi za upravljanjem tim istraživačkim podacima podižu na više razine, a njihovo predstavljanje zainteresiranoj javnosti pridonosi ugledu sveučilišta.⁹⁴ Ovdje naravno dolazimo do priče o institucijskim repozitorijima o kojima se u ovom poglavlju rada neće dalje raspravljati jer je to tema za sebe, no temu repozitorija obuhvatit će sljedeće potpoglavlje. I zadnji kvadrant, gore desno, odnosi se na otvoreni web. Knjižnične zbirke i otvoreni web su se, naime, nekada smatrali kao da pripadaju različitim kategorijama. To se danas mijenja i s vremenom će se nastaviti mijenjati, a autor donosi popis nekoliko načina na koje se spomenuti preklapaju:

- postoji neka vrsta sustavne selekcije arhiviranja mrežnih izvora potaknuta određenim predmetima ili događajima; u tom kontekstu za knjižnice važnu ulogu imaju alati za web arhiviranje,
- knjižnice pružaju pristup mrežnim izvorima na različite načine (poveznice na mrežne izvore i sadržaje, prikaz sadržaja s mreže preko *discovery* alata i sl.),
- knjižnice teže tome da izvori iz gornjeg desnog i donjeg lijevog kvadranta budu lako pretraživi na mreži,
- knjižnice su zainteresirane za to da se njihovi izvori koriste na odgovarajuć način u periodu neposredno nakon znanstvenog procesa; u tom kontekstu licenciranje je postalo vrlo važno (kako bi se naznačila odgovarajuća namjena te smanjili troškovi transakcije ponovnog korištenja materijala).⁹⁵

⁹⁴ Usp. Isto, str. 407.

⁹⁵ Usp. Isto, str. 410.

Collections Grid

Grafički prikaz 2. Podjela zbirki⁹⁶

Ako se nakon ovakve sistematizacije dijelova zbirke vratimo na problem njezine organizacije uočiti ćemo kako se sada mogu prepoznati problemi organizacije svakog dijela (ili kvadranta) posebno pa tako imamo probleme organizacije fizičke zbirke tiskanih publikacija zbog nedostatka fizičkog prostora, nedostatne predmetne obrade jedinica građe i sl. Zatim problem organizacije posebnih zbirki i zbirki rijetke građe koja je do sada bila izdvojena od ostatka fonda te kao takva nije bila potpuno integrirana u zbirku i pristupačna za korištenje. Kvadrant koji se odnosi na otvoreni web i sadržaje koji iz te domene čine knjižničnu zbirku ili je barem upotpunjavaju daleko predstavlja najveći problem za organizaciju zbirki jer su upravo to izvori nad kojima knjižnica nema kontrolu, koji su nestabilni, lako mijenjaju lokaciju ili u potpunosti nestaju. Kao zadnji kvadrant ostavljen je onaj koji uključuje one sadržaje koji su nastali radom samog sveučilišta kao matične institucije visokoškolske knjižnice jer nam upravo on otvara raspravu vezanu za problematiku organizacije ovakvih materijala. Važnost izdvajanja ovog dijela zbirke kao posebnog leži u

⁹⁶ Malpas, Constance. Reconfiguring research collections: academic libraries in the 21st century, 2012. URL: <http://www.slideshare.net/malpas/reconfiguring-research-collectionsacademic-libraries-in-the-21st-century> (2015-10-26)

činjenici da se koncept izgradnje zbirke u zadnjih nekoliko godina mijenja, odnosno okreće prema ideji koja naglasak stavlja na prikupljanju materijala koji nastaje u okruženju u kojem knjižnica djeluje te njegovo predstavljanje široj zajednici, suprotno tradicionalnoj ideji koja je do sada vladala u knjižnicama, a odnosila se na prikupljanje svega onoga što nastaje u širem, globalnom okruženju te stavljanje tih sadržaja na raspolaganje lokalnoj zajednici. Ovakva promjena paradigme naziva se „*inside-out*” i „*outside-in*” modelom gdje *outside-in* označava model u kojem knjižnica kupuje ili se pretplaćuje na izvore koje nude vanjski pružatelji usluga te ih čini dostupnima lokalnim skupinama korisnika, a *inside-out* označava model u kojem knjižnica prikuplja i organizira materijale nastale radom svoje ustanove ili zajednice te ih kao takve – jedinstvene – čini dostupnima široj publici. Ovo preusmjeravanje fokusa s jednog modela na drugi ukazuje na razliku koja je važna za kontekst u kojem razmišljamo o zbirkama, njihovom upravljanju u predstavljanju.⁹⁷

No, prije nego što pristupimo predstavljanju zbirke, treba navesti još jedan (zadnji, ali ne manje važan) problem koji se veže uz organizaciju informacija u visokoškolskim knjižnicama, a on se odnosi na organizaciju građe s obzirom na interdisciplinarnost. Intelktualne migracije jedne discipline u drugu, odnosno sve veća važnost interdisciplinarnih područja i radova iz tih područja, sugeriraju da izgradnja i organizacija zbirke u kontekstu akademskih knjižnica moraju uzeti u obzir činjenicu da katalogiziranje građe pod stručnim odrednicama jednog područja više ne služi potrebama sve većem broju korisnika.⁹⁸ Knjižnice imaju tradiciju prikupljanja i organizacije fizičkih objekata u skladu s klasifikacijskim shemama pri čemu je vrlo malo fleksibilnosti predviđeno za interdisciplinarnu građu. Kada neka fizička jedinica građe više nije potrebna u knjižnici ona se uklanja sukladno pravilima za pročišćivanje fonda. Međutim, elektroničko okruženje je idealno za pružanje višestrukog pristupa dokumentima interdisciplinarne prirode. Nažalost, takvi dokumenti su također efemerne vrijednosti i nestaju bez upozorenja. Osim toga, knjižničari nemaju kontrolu nad količinom časopisima koja se nudi i konstantno mijenja u bazama podataka, posebice onim koje nude cjelovite tekstove. Isto tako nemaju kontrolu ni nad časopisima koji se nalaze u bazama podataka za koje plaćaju pretplate. Drugim riječima, knjižnice više nemaju kontrolu nad fizičkim zbirkama nad kojima mogu kontrolirati ono što će kupiti, što će posuditi i kome te kako će tu istu građu sačuvati.⁹⁹ Bilo kako bilo, povećanje interdisciplinarnih istraživanja podiže broj organizacijskih pitanja o fokusu koncepta izgradnje i organizacije zbirke kako na

⁹⁷ Usp. Dempsey, Lorcan; Malpas, Constance; Lavoie, Brian. Nav. dj., str. 411.

⁹⁸ Usp. Chung Wilson, Myoung; Edelman, Hendrik. Collection development in an interdisciplinary context. // The Journal of Academic Librarianship 22, 3(1996), str. 199.

⁹⁹ Usp. Bodi, Sonia; Maier-O'Shea, Katie. Nav. dj., str. 144.

individualnoj, tako i na institucijskoj razini, te ih knjižničari u visokoškolskim knjižnicama ne smiju ignorirati.¹⁰⁰

U konačnici, internet i informacijski izvori na mreži mijenjaju i definiraju način na koji knjižnica organizira svoje zbirke i sustave te isto tako utječu i na način na koji studenti i profesori organiziraju svoja istraživanja i tijek učenja.¹⁰¹ Ovakvi trendovi zahtijevaju promjene i inovacije u kontekstu knjižničnih usluga pri čemu se prvenstveno misli na organizaciju i predstavljanje knjižničnih zbirki.

5. 1. Mogući smjerovi razvoja zbirki u visokoškolskim knjižnicama

Autori Dempsey, Malpas i Lavoie navode nekoliko mogućih smjerova u kojima se može razmišljati po pitanju promjena koje su događaju vezano za koncept izgradnje zbirki u visokoškolskim knjižnicama. Promjene se odnose na prirodu knjižničnih ulaganja u zbirke i usluge te njihovu koordinaciju, redefiniranje znanstvenih publikacija, određivanje granica zbirke, odluka o razini upravljanja zbirkama (institucionalna, konzorcijska, regionalna, međunarodna) te model *inside-out* koji se odnosi na okupljanje materijala i građe koja nastaje unutar lokalne zajednice te njezino otvaranje prema van.¹⁰² Osim toga, navode dva načina na koje umreženo okruženje utječe na promjene u visokoškolskim knjižnicama. Prvi način se odnosi na to da knjižnice pomiču svoje granice iznad institucijskih okvira te sve više postaju dijelom umreženog svijeta koji iz temelja mijenja načine na koji se zbirke razvijaju, načine na koje se njim upravlja te načine na koje ih se čini dostupnima. Upravo je ovo područje već spomenutih rasprava o razinama upravljanja koje se odnose na institucionalnu, konzorcijsku, regionalnu i međunarodnu te o načinima nabave i izgradnje zbirki koje u prvom redu podrazumijevaju kupnju, pretplatu i sl., te suradnju u procesima nabave s drugim knjižnicama ili nekom trećom stranom. Drugo, financijski resursi koje knjižnice izdvajaju za pristup mrežno dostupnim izvorima značajno su smanjeni. Upravo iz tog razloga trebale bi se okrenuti prikupljanju i izlaganju javnosti onih radova i materijala koji su nastali radom njezine ustanove i korisnika.¹⁰³ U tom kontekstu, autori predviđaju reorganizaciju zbirki visokoškolskih knjižnica vođenu sljedećim promjenama – pronalaženje ili otkrivanje (engl. *discovery*) postupno će se odvajati od lokalnih zbirki jer će pružanje olakšanog pristupa

¹⁰⁰ Usp. Chung Wilson, Myoung; Edelman, Hendrik. Nav. dj., str. 199.

¹⁰¹ Usp. Dempsey, Lorcan; Malpas, Constance; Lavoie, Brian. Nav. dj., str. 393- 400.

¹⁰² Usp. Isto, str. 393-394.

¹⁰³ Usp. Isto, str. 419-420.

postati temeljna usluga knjižnica, znanstveni radovi i publikacije uključivat će, pored tradicionalnih podataka i istraživačke podatke, metode i sl., rebalans investicija u kontekstu izgradnje zbirke za sobom će povlačiti pitanja oko ulaganja u tiskanu građu, prijelaza s lokalne razine na suradničku umreženu razinu, licenciranja elektroničkih izvora, konzorcijske nabave te DDA (*demand-driven acquisition*), a orijentacija zbirke po modelu iznutra prema van (*inside-out*) postat će sve važnija.¹⁰⁴

Kada se govori o novim generacijama kataloga neki autori idu toliko duboko u samu problematiku da govore i o promjeni terminologije. Ukoliko bi katalogi nove generacije obuhvaćali sve navedene nužne promjene onda oni više ne bi bili katalogi, bili bi nešto više od toga – alati koji bi pomagali u učenju, istraživanju i podučavanju. Oni ne bi bili namjenjeni da budu popisi stvari koje knjižnica ima, već popisi stvari koje se smatraju korisnima za ostvarivanje ciljeva matične institucije, odnosno sveučilišta.¹⁰⁵ Svijet informacija se pomaknuo izvan granica knjiga, časopisa i videa te iznjedrio mailing liste, baze podataka, online knjige i časopise, sivu literaturu, itd. Prema tome, katalogi bi trebali uključivati upravo ove stvari ili, ako ništa drugo, barem ponuditi metapodatke koji opisuju ove jedinice u zbirkama u kojima se nalaze.¹⁰⁶ Dakle, današnji katalogi trebali bi biti dizajnirani tako da odražavaju potrebe svojih korisnika, da budu podrška u procesu učenja i istraživanja. U današnjem okruženju to bi značilo da bi knjižnični katalog trebao biti dizajniran tako da nadilazi granice fizičkoga što bi podrazumijevalo veću modularnost i interoperabilnost samih knjižničnih sustava te integraciju kataloga s alatima koje nudi web 2.0 okruženje, a koji su vrlo bliski korisnicima.

¹⁰⁴ Usp. Isto, str. 420-421.

¹⁰⁵ Usp. Morgan, Eric Lease. Next generation library catalog, 2006. URL: <http://infomotions.com/musings/ngc/> (2015-07-17)

¹⁰⁶ Usp. Kumar, Vinit. Next generation catalogue: a user's expectation. // 6th International CALIBER. Allahabad: University of Allahabad, 2008. URL: <http://ir.inflibnet.ac.in/handle/1944/1283> (2015-07-17), str. 347.

6. Predstavljanje knjižničnih zbirki

Kako u visokoškolskim, a i u drugim vrstama knjižnica, fizičke knjižnične zbirke nisu ograničene samo na izvore koji se nalaze unutar zidova jedne zgrade već su često razdvojene na nekoliko fizički raspršenih ili dislociranih zbirki, korisnici često doživljavaju zbirku kroz jedinstveni mehanizam dohvaćanja informacija, a to je skupni katalog kroz kojeg korisnici mogu pristupiti informacijama o fizički odvojenim dijelovima neke zbirke. Međutim, upravo ovdje nastaje problem jer neki knjižnični katalogi još uvijek ne sadrže informacije o svim izvorima koje ubrajaju u svoje zbirke, kao što su elektronički izvori na koje knjižnica ima plaćenu pretplatu i sl.¹⁰⁷ Lee ističe kako je glavni problem današnjih kataloga kao alata za predstavljanje zbirki to što kroz glavnu ulaznu točku u zbirku jedan dio zbirke čine nedostupnim. S druge strane, ovakav pristup korisnike opterećuje prisiljavajući ih na prebacivanje između nekoliko različitih sustava za povlačenje informacija kako bi pronašli dokumente koji su na koncu dio jedne knjižnične zbirke. Jedan ovakav sustav za pretraživanje informacija trebao bi biti neophodan dio dobro razvijene knjižnične zbirke.¹⁰⁸

Promjenjiva priroda weba i nove generacije korisnika prisilili su knjižnice da ponovno razmisle o svojoj ulozi kao pružatelji informacijskih usluga. Nove generacije korisnika preferiraju samostalnu potragu za informacijama, a pomoć traže samo u slučajevima kada je to krajnje nužno.¹⁰⁹ Kako bi privukle korisnike s visokim očekivanjima i zahtjevima, Žumer i Merčun¹¹⁰ kao zaključak svojega istraživanja navode da knjižnični katalogi moraju biti funkcionalniji, intuitivni i moderni. Pod tim podrazumijevaju dvije stvari – poboljšanje funkcionalnosti te implementaciju web 2.0 alata. Za poboljšanje funkcionalnosti važno je, smatraju, da katalog nudi mogućnosti kao što su jedna pristupna točka za pretraživanje po ključnim riječima, provjeru pravopisa, automatsko ispravljanje teksta, pretraživanje cjelovitog teksta, rangiranje rezultata prema relevantnosti, fasetnu navigaciju, prikaz naslovnih stranica, tablica sadržaja i sl. Nakon poboljšanja funkcionalnosti kataloga potrebno je implementirati web 2.0 alate kao što su ocjenjivanje, mogućnost pisanja komentara, označivanje, forumi za komunikaciju korisnika te korisnika i knjižničara, mogućnost izrade korisničkog profila,

¹⁰⁷Usp. Lee, Hur-Li. What is a collection? // Journal of the American Society for Information Science 51, 12(2000), str. 1109.

¹⁰⁸ Usp. Isto.

¹⁰⁹ Usp. Han, Lifeng.; Goulding, Anne. Information and reference services in the digital library. // Information Services and Use 23, 4(2003). URL: https://www.researchgate.net/publication/228605603_Information_and_reference_services_in_the_digital_library (2015-07-14), str. 252.

¹¹⁰ Usp. Merčun, Tanja; Žumer, Maja. Library catalogue – the ultimate reference tool? URL: http://wff1.ff.uni-lj.si/oddelki/biblio/oddelek/osebje/dokumenti/MercunZumer08_LIDA_Library_catalogue_reference_tool.pdf (2015-07-17)

pohranjivanje rezultata pretraživanja, itd. Burke¹¹¹ ukazuje na znakove koji govore u prilog tome da se knjižnice nalaze u opasnosti da budu „izrezane” iz svoje uloge kao posrednici u informacijskom lancu opskrbljivanja informacijama.¹¹² Lauridsen i Stone¹¹³ su prepoznale da je pomak s tiskanih na online knjižnične zbirke postavio jednu vrstu imperativa za knjižnice koji se odnosi na to da one sada moraju pronaći način za organiziranje i upravljanje takvim novonastalim, djelomično virtualnim zbirkama. Programeri knjižničnih sustava se već gotovo jedno desetljeće nalaze u koštacu s *discovery* alatima i njegovim mogućnostima, a do sada su došli do nekoliko različitih rješenja: predmetni popis baza podataka, abecedni popisi baza podataka, višedjelno pretraživanje, *discovery* alati u službi poboljšavanja knjižničkog kataloga te kombinacije svih navedenih. Krajnji cilj svih ovih rješenja bio je povećanje korištenja informacijskih izvora, smanjenje korisničkih frustracija te omogućavanje svrsishodne navigacije knjižničnim izvorima.¹¹⁴

Još davne 1996. godine autorica Borgman¹¹⁵ piše članak na temu online kataloga koji u prvom redu ističe kako su online knjižnični katalogi teški za korištenje jer njihov dizajn ne uključuje dovoljno razumijevanje korisničkog ponašanja. Već spomenuto istraživanje *Perceptions of libraries and information resources* koje je proveo OCLC 2005. godine, a posebno dio tog istraživanja koji se odnosi na studente (*College students' perceptions of libraries and information resources*) potvrđuje ono što su knjižnice već znale: ponašanje knjižničnih korisnika promijenilo se pojavom internetskih tražilica, online trgovina knjigama i drugih servisa dostupnih na mreži koji korisnicima omogućavaju zadovoljavanje njihovih informacijskih potreba bez pomoći knjižničara.¹¹⁶ Prema spomenutom izvještaju iz 2006. godine 89% ispitanih studenata diplomskih i preddiplomskih studija svoje pretraživanje informacija započinju preko internetskih tražilica, a samo 2% preko mrežne stranice knjižnice.¹¹⁷ Nadalje, 19% ispitanika odgovorilo je kako ima negativne asocijacije na knjige u knjižnici, a to su: nedostupnost, teško za pristupiti, nije recentno, knjiga trenutno nije

¹¹¹ Usp. Burke, J. Discovery versus disintermediation: the new reality driven by today's end-user, 2010. URL: <http://www.vala.org.au/vala2010-proceedings/559-vala2010-session-1-burke> (2015-07-17)

¹¹² Usp. Gross, Julia; Sheridan, Lutie. Web scale discovery: the user experience. // *New Library World* 112, 5-6(2011), str. 237.

¹¹³ Usp. Lauridsen, Helle; Stone, Graham. The 21st-century library: a whole new ball game? // *Serials: the Journal for the Serials Community* 22, 2(2009). URL: <http://serials.uksg.org/articles/abstract/10.1629/22141/> (2015-07-17), str. 41.

¹¹⁴ Usp. Gross, Julia; Sheridan, Lutie. Nav. dj., str. 237.

¹¹⁵ Usp. Borgman, Christine L. Why are online catalogs still hard to use? // *Journal of the American Society for Information Science* 47, 7(1996), str. 493.

¹¹⁶ Usp. Sadeh, Tamar. User-centric solutions for scholarly research in the library. // *Liber Quarterly* 17, 3-4(2007). URL: <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/7897> (2015-07-17)

¹¹⁷ Usp. College students' perceptions of libraries and information resources: a report to the OCLC membership, 2006. URL: <http://www.oclc.org/reports/perceptionscollege.en.html> (2015-06-12), str. 7.

dostupna. Slični su bili i komentari na ostalu vrstu građe, a negativne konotacije također su se odnosile na nedostupnost, poteškoće pri pronalaženju/pristupu/korištenju te recentnost.¹¹⁸ Ovakvi i još mnogi drugi rezultati istraživanja iz područja korisničkog ponašanja te korisničke interakcije s knjižničnim katalozima ukazuju na zastarjelost tehnologije kojom se knjižnica služi u kontekstu organizacije i predstavljanja svojih zbirki te na nužnost promjena i uvođenja inovacija u svrhu boljeg predstavljanja svoga fonda kako isti ne bi izgubio svoju funkciju. Iako se problemi ne odnose na sve knjižnične kataloge (jer je većina njih pronašla i implementirala neka vrlo dobra rješenja koja odgovaraju na trenutne potrebe i navike korisnika), u ovom kontekstu zastarjele tehnologije prepoznat je katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru koji priroda drugoj generaciji knjižničnih kataloga. Kako bismo bolje razumjeli samu prirodu problema te nužnost promjena na koje brojni autori ukazuju već dugi niz godina, u daljnjem tekstu opisać će se problemi vezani za knjižnične kataloge druge generacije koji još uvijek nisu iskoristili sve prednosti mrežnog okruženja i ostalih tehnologija.

6. 1. Problemi s današnjim OPAC-ima

Autor Kumar sažeto je naveo sve najistaknutije probleme današnjih knjižničnih kataloga, a to su:

- kompleksna sučelja koja nisu dovoljno intuitivna i interaktivna,
- ne uključuju poznavanje korisničkog ponašanja
- pri pretraživanju,
- nemogućnost rangiranja rezultata prema relevantnosti,
- ograničeni u opsegu: ne uključuju pretraživanje na razini članaka, online sadržaje, pretraživanje i prikaz sadržaja iz lokalnih digitaliziranih knjižničnih zbirki te institucijskog repozitorija,
- ograničeni su na tiskane materijale,
- nisu u mogućnosti isporučiti korisniku online sadržaje,
- nedostatak društvenog umrežavanja.¹¹⁹

Problemi povezani s današnjim katalozima nisu počeli dolaskom interneta. Već više od 20 godina knjižnični katalogi izloženi su brojnim kritikama na račun njihove slabe funkcionalnosti i teške uporabe. Unatoč brojnim studijama i radovima koji su nudili ideje za

¹¹⁸ Usp. Isto, str. 58.

¹¹⁹ Usp. Kumar, Vinit. Nav. dj., str. 372.

njihovo poboljšanje, promjene su vrlo spore, a mnoge od izloženih ideja nisu nikada usvojene ili implementirane. Većina promjena koje su napravljene, napravljene su samo površinski ostavljajući tako kataloge i dalje teškima za korištenje.¹²⁰ Ovaj problem se u prvom redu odnosi na pretreživanje prema predmetu kojeg su stručnjaci, početkom 80-ih godina 20.st., prepoznali kao najčešće korištenu metodu za pretraživanje.¹²¹ Kasnije studije govore u prilog tome kako se OPAC-i češće koriste za pronalazak poznatih jedinica nego za traženje informacija ili rješavanje problemskih situacija. Prema Drabenstottu i Welleru¹²² glavni nedostaci predmetnog pristupa OPAC-ima jesu: jedna trećina upita ne dobije nikakve smislene odgovore, kao rezultat pretraživanja korisnici dobiju veliku količinu rezultata koje ne žele ili ne mogu pregledavati, primjeri uspješnog sparivanja upita s kontroliranim rječnikom mogu se pronaći samo kod upita od jedne riječi tase korisnici, obeshrabreni predmetnim pristupom OPAC-ima, okreću drugim alternativnim načinima rješavanja svoga problema. Sridhar¹²³ smatra da je predmetno pretraživanje u OPAC-ima u osnovi ostalo slično onome kod pretraživanja kataloga na listićima: krajnji korisnici trebaju znati kako pravilno postaviti upit, ali se od njih očekuju i konceptualna i semantička znanja o predmetu.

Golub također piše o predmetnom pretraživanju kao najčešćoj metodi kojom korisnici otkrivaju i pronalaze jedinice građe na određenu temu, ali koja je ujedno i najmanje uspješna.¹²⁴ Istraživanja pokazuju kako korisnici ne razlikuju pretraživanje po ključnim riječima od pretraživanja po predmetnim odrednicama te je zbog toga potrebno ponuditi detaljne upute uz svaku opciju koje bi korisnicima objasnile koji se dio bibliografskog zapisa pretražuje kada se radi o ključnim riječima.¹²⁵ Smatra da bi pri pretraživanju po ključnim riječima bilo vrlo korisno da sustav sam predloži sve moguće termine po kojima bi se upit također mogao provoditi. Osim toga, napominje kako je važno da postoji mogućnost prebiranja i odabira i to iz nekoliko razloga: od toga da se pri unošenju riječi i oblikovanju upita lako može pogriješiti pri pisanju ili učini pravopisna pogreška, do toga da problemi mogu nastati i zato što postoje riječi koje se mogu različito pisati (npr. sa i bez crtice). Međutim, za

¹²⁰ Usp. Borgman, Christine L. Nav. dj., str. 494.

¹²¹ Usp. Majlinger Tanocki, Inge; Petr Balog, Kornelija. Predmetni pristup u mrežnim katalogima hrvatskih narodnih knjižnica : studija uporabljivosti. URL:

http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2013/06/209_Majlinger_Petr_2013_11.pdf (2016-01-04), str. 57.

¹²² Usp. Drabenstott, Karen M.; Weller, Marjorie S. Testing a new design for subject searching online catalogs. // Library Hi Tech 12, 1(1994), str. 67-76.

¹²³ Usp. Sridhar, M. S. Subject searching in the OPAC of a special library: problems and issues. // OCLC Systems & Services 20, 4(2004), str. 183-191. Citirano prema: Majlinger Tanocki, Inge; Petr Balog, Kornelija. Nav. dj., str. 57.

¹²⁴ Golub, Koraljka. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalogima s web-sučeljem, 2003. [Magistarski rad]. URL: <http://eprints.relis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf>. (2016-01-04), str. 3.

¹²⁵ Usp. Isto., str. 75.

korisnike je najveći problem ipak pronalaženje relevantne predmetne odrednice. Riječi prema kojima korisnici pretražuju često su odviše specifične ili pak preopćenite.¹²⁶ U pronalaženje relevantne predmetne odrednice ubraja se i problem prevođenja upita na jezik sustava. M. Bates¹²⁷ tvrdi da se vjerojatnost da će dvoje ljudi koristiti isti termin za koncept ili knjigu ili da će tražitelj i informacijski sustav koristiti isti termin za koncept, kreće između 10 i 20%. Stoga je važno osigurati vezu između termina koji odabere korisnik i termina koji koristi sustav. U tom kontekstu, Golub predlaže osiguravanje pomoći pri predmetnom pretraživanju poput prevođenja korisnikovih pojmova na termine korištene u katalogu.¹²⁸ Istraživanja koja u svom radu navodi Golub pokazuju da su današnji WebPAC-i negdje između prve i druge generacije online kataloga te da više ili manje nisu uvrstili prednosti mrežnog okruženja i mogućnosti koje postoje za predmetno pretraživanje.¹²⁹ Nadalje, C. Borgman smatra da pretraživanje poznatih jedinica građe više ne odražava stvarno ponašanje korisnika i mentalni model pretraživanja informacija. Proces informacijskog pretraživanja najčešće počinje s nejasnom idejom koja se zatim postupno formulira. Osim toga, sama formulacija upita može predstavljati problem i teškoće ukoliko korisnik treba poznavati (na teorijskoj razini) načine na koje pojmovi mogu biti iskombinirani te u slučajevima u kojima je potrebno koristiti izraze koji odgovaraju onima u katalogu.¹³⁰ Nadalje, istraživanja pokazuju da su, osim opadajućeg trenda kataloga u odnosu na web, najproblematičnija područja kataloga sučelje, nedostatak funkcionalnosti, intuitivnosti i sadržaja.¹³¹ Naviknuti na pretraživanje na webu, korisnici preferiraju korištenje prirodnog jezika za pretraživanje i jednostavan unos nekoliko ključnih pojmova u jednu tražilicu (jednu ulaznu točku). Pojmove izgrađuju pomoću onih pojmova koje trenutno imaju na umu, bez savjetovanja s nekim kontroliranim rječnikom kojeg knjižnica koristi.¹³² To je razlog zbog kojeg mnogi autori, među kojima su najpoznatiji Borgman¹³³, Hildreth¹³⁴ i Breeding¹³⁵, smatraju da je formulaciji upita bolja alternativa pretraživanje pomoću pregledavanja (*browsing*), prepoznavanja (*recognition*) i otkrivanja

¹²⁶ Usp. Isto, str. 17.

¹²⁷ Usp. Bates, Marcia J. Rethinking subject cataloging in the online environment. // Library Resources and Technical Services 33, 4(1989), str. 401-412. Citirano prema: Golub, Koraljka. Nav.dj., str. 17.

¹²⁸ Usp. Golub, Koraljka. Nav.dj., str. 155.

¹²⁹ Usp. Isto, str. 89-90.

¹³⁰ Usp. Isto, str. 496.

¹³¹ Usp. Merčun, Tanja; Žumer, Maja. Nav. dj.

¹³² Usp. Yu, Holly; Young, Margo. The impact of web search engines on subject searching in OPAC. // Information Technology and Libraries 23, 4(2004), str. 169-169.

¹³³ Usp. Borgman, Christine L. Nav. dj.

¹³⁴ Usp. Hildreth, Charles R. Online catalog design models: are we moving in the right direction? Areport submitted to the council on library resources, 1995. URL: <http://myweb.cwpost.liu.edu/childret/clr-opac.html> (2015-07-17)

¹³⁵ Usp. Breeding, Marshal. Technology for the next generation // Computers in Libraries 26, 10(2006). URL: <http://www.infotoday.com/cilmag/nov06/index.shtml> (2015-07-17), str. 28-30.

(*discovery*). Pregledavanje je prepoznato kao prirodan i učinkovit način pretraživanja koje zahtijeva manje truda i znanja. Za korisnike je također lakše prepoznavanje od povlačenja informacija.¹³⁶ U svom radu iz 2007. godine autorica Bates¹³⁷ ističe kako se pretraživanje informacija, nakon svega, odnosi na pronalaženje stvari koje pojedinac nije znao (ili poznao) prije samog početka pretrage. Sve su to razlozi za promjenom tradicionalne paradigme „prvo upit zatim pregledavanje” (engl. „*query-first-then browse*”) na način da se pretraživanje i otkrivanje informacija pomoću pregledavanja ponude kao prva opcija, podržana sekundarnom metodom unosa upita.¹³⁸ Drugo problematično područje u knjižničnim katalozima jest popis rezultata i navigacija među istima. Web tražilice su po tom pitanju razvile vrlo sofisticiran sustav za rangiranje rezultata prema relevantnosti. Naviknuti da prvo dobiju najrelevantnije rezultate, knjižnični korisnici ostaju zbunjeni kada im katalog ponudi one manje relevantne (ili nerelevantne) zapise prije onih koje su zapravo tražili.¹³⁹ Iako su do danas mnogi knjižnični sustavi ugradili ovakvo rangiranje rezultata, ovaj problem je naveden jer neki katalozi, kao npr. katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru, još uvijek nemaju mogućnost ovakvog rangiranja rezultata pretraživanja. S velikim brojem rezultata pretraživanja vrlo bi dugotrajno bilo pregledavati svaku jedinicu iz popisa rezultata kako bismo se odlučili je li ona za nas relevantna ili ne. Kako bi se korisnicima omogućio brži i lakši odabir, u svakom katalogu bi se trebalo primjenjivati grupiranje rezultata i fasetna navigacija kako bi se dobivene jedinice lakše filtrirale i njihov broj smanjio na količinu kojom se može lako rukovati. To se odnosi na grupiranje rezultata prema nekom određenom kriteriju, odnosno prema izabranoj kategoriji za sužavanje kao što su, primjerice, autor, jezik, godina i sl.¹⁴⁰ I konačno, treći najčešći prigovor knjižničnim katalozima odnosi se na nedostatak informacija koje se nude korisniku. Većina zapisa u knjižničnim katalozima prikazana je samo u obliku osnovnih tekstualnih bibliografskih podataka. Kako bi se poboljšalo korisničko iskustvo u interakciji s katalogom on bi trebao biti obogaćen prikazima naslovnih stranica knjiga, sadržajima, sažecima, kritikama, ulomcima, listama preporuka i sl.¹⁴¹

¹³⁶ Usp. Bates, Marcia J. Task force recommendation 2.3 research and design review: improving user access to library catalog and portal information, 2007. URL: <http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/2.3BatesReport6-03.doc.pdf> (2015-07-17), str. 14.

¹³⁷ Usp. Bates, Marcia J. What is browsing - really? A model drawing from behavioral science research. // Information Research 12, 4(2007). URL: <http://www.informationr.net/ir/12-4/paper330.html> (2015-07-17)

¹³⁸ Usp. Hildreth, Charles R. Nav. dj.

¹³⁹ Usp. Novotny, E. I don't think I click: a protocol analysis study of use of a library online catalog in the Internet age // College and Research Libraries 65, 6(2004), str. 532.

¹⁴⁰ Usp. Breeding, Marshal. Thinking about your next OPAC. // Computers in Libraries 27, 4(2007), str. 28-30.

¹⁴¹ Usp. Merčun, Tanja; Žumer, Maja. Nav. dj.

Dakle, dobro poznati OPAC sustav (*Online Public Access Catalog*) još od kasnih 1980-ih glavni je alat pomoću kojeg su knjižnični korisnici dolazili do informacija o zbirka i građi, primijećena je kao nedostatna te je u mnogim knjižnicama nadograđena modernijim i prilagođenijim rješenjima i obogaćena mogućnostima koje ona nude pa tako neke knjižnice već neko vrijeme svoj katalog i svoje zbirke korisnicima predstavljaju pomoću *discovery* alata. Takvi sustavi, kao što su Primo (Ex Libris) ili Serials Solutions' Summon, predstavljaju projekciju metodologije internetskih tražilica koja uključuje specifične zahtjeve bibliografske kontrole i pretraživanja informacija.¹⁴² Pretraživanje po principu kojeg omogućuju *discovery* alati, tzv. *web scale discoverysearch*, donosi uzbudljive i nove faze u tradicionalno pretraživanje kataloga na kakvo smo do sada navikli. Ono što bi za visokoškolske knjižnice predstavljalo najveći značaj u pretraživanju njezinih zbirki jest upravo pretraživanje elektroničkog sadržaja na koji je knjižnica pretplaćena te njegova vizualna prezentacija u popisu rezultata koja označava dostupnost cjelovitog teksta korisnicima.¹⁴³ Takvo predstavljanje zbirke povećava korištenje ovakve vrste sadržaja, a time i cjelokupne knjižnične zbirke čime sveučilišna zajednica ima veću korist od mnogobrojnih izvora koje knjižnica nudi.¹⁴⁴ Osim toga, mrežno okruženje online katalogizma omogućava implementaciju mnogih funkcija koje poboljšavaju i predmetno pretraživanje. U tom smislu, posebno su važne mogućnosti računalne obrade prirodnog jezika u predmetnom pretraživanju poput kraćenja, utvrđivanja sinonima te interaktivno preoblikovanje upita, zatim postojanje hiperveza koje pretraživanje čine fleksibilnijim, odabir termina iz kontroliranog popisa za prebiranje te brojne druge mogućnosti.¹⁴⁵

Kako je već prethodno spomenuto da su *discovery* sustavi prepoznati od strane knjižnica kao učinkoviti alati za predstavljanje i okupljanje svih dijelova zbirke na jednom mjestu, sljedeće potpoglavlje ukratko će donijeti najvažnije značajke ovih sustava.

6. 2. *Discovery* alati

Početne faze razvoja *discovery* sustava bile su najavljene istraživanjima usmjerenim na utvrđivanje korisničkih očekivanja. Vodeći model bile su internetske tražilice onakve

¹⁴² Usp. Wells, David; Richardson, Christine. How do library clients use discovery systems?, 2014. URL: <http://www.lianza.org.nz/david-wells-how-do-library-clients-use-discovery-systems> (2015-07-17)

¹⁴³ Usp. Vaughan, Jason. Web scale discovery: what and why? // Library Technology Reports 47, 1(2007) URL: <http://journals.ala.org/ltr/article/view/4380/5065> (2015-07-17)

¹⁴⁴ Usp. Jarrett, Kylie. Findit flinders: user experiences of the primo discovery search solution. // Australian Academic and Research Libraries 43, 4(2012), str. 282.

¹⁴⁵ Usp. Golub, Koraljka. Nav.dj., str. 89.

kakve poznajemo od sredine 1990-ih kao standardne i poznate metode za pretraživanje informacija u online okruženju, naglašavajući pri tome sučelje koje za pretraživanje nudi samo jednu ulaznu točku kako bi se pospješilo brzo pretraživanje velikog broja podataka čiji se rezultati sortiraju prema relevantnosti.¹⁴⁶

Autori Ketterman, Besaw i Tucker¹⁴⁷ *discovery* alate definiraju kao:

„sučelje za pretraživanje s jednom ulaznom točkom koje pretražuje gomilu informacija iz knjižnične zbirke kao što su knjige, časopisi, članci, digitalne zbirke i više” (prevela Kristina Gašpar).

Drugim riječima, ovakvi *discovery* alati u svojoj arhitekturi objedinjuju funkcije pretraživanja kataloga i određene količine knjižničnih online zbirki gradeći pri tome svoju vlastitu bazu podataka pružajući brži odgovor na korisnički upit.¹⁴⁸ Nadalje, Breeding¹⁴⁹ *discovery* alat opisuje kao rješenje za knjižnice koje iskorištava ukupnost knjižnične zbirke te odlazi izvan granica lokalnih zbirki. Ova njegova definicija ukazuje na to da je *discovery* alat kao rješenje za pretraživanje knjižničnih izvora jedina odgovarajuća opcija koja omogućuje integraciju knjižničnog kataloga s ostalim virtualnim izvorima pomičući pri tome granice tradicionalnog koncepta zbirki i objedinjavajući rezultate pretraživanja na jedinstvenu listu rezultata kakva i priliči novom konceptu knjižničnih zbirki, posebice kada je riječ o visokoškolskim knjižnicama. Zbog lakše navigacije kroz veliki broj rezultata *discovery* sustavi obično pružaju mogućnost sužavanja pretraživanja na fasete, kao npr. ime autora, vrsta izvora, format i sl. U isto vrijeme, *discovery* sustavi su se pokušali približiti, odnosno postati dijelom internetskog univerzuma preko integracije s društvenim mrežama i drugim sustavima za upravljanje (kao npr. Facebook i Endnote) te razvojem personalizacije: pružanjem, npr. internih mehanizama za označivanje zapisa. U usporedbi s knjižničnim OPAC-ima, *discovery* sustavi označuju veliki pomak u percepciji i načinu na koji korisnici razmišljaju o pretraživanju. Kod primjene OPAC-a, knjižnični korisnici konstruiraju pretraživanje na onaj način za koji misle da će im donijeti ono što žele, a ako se to ne dogodi, oni mijenjaju upit i kreću iznova. S druge strane, u interakciji s *discovery* sustavima korisnici obično postavljaju relativno širok informacijski upit, a zatim ga sužavaju dok ne dobiju ono što su htjeli. Dok prva strategija teži naglašavanju pronalazjenja poznate jedinice, druga teži pronalazjenju informacija na određenu temu koje

¹⁴⁶ Usp. Wells, David; Richardson, Christine. Nav. dj.

¹⁴⁷ Usp. Ketterman, Elizabeth.; Besaw, Megan E.; Tucker, Michael. Rethinking how patrons discover information: implementing a discovery tool. URL: <http://thescholarship.ecu.edu/handle/10342/3506>(2015-07-17)

¹⁴⁸ Usp. Kaufmann, Karen; Larsen, Jeanne; Salvo, Patricia De. Discovering the discovery tool: the introduction and impact on research and instruction at Seminole State College of Florida. // College and Undergraduate Libraries 19, 2-4(2012), str. 281.

¹⁴⁹ Usp. Breeding, Marshal. Library technology guides, 2015. URL: www.librarytechnology.org/ (2015-07-17)

korisniku prije pretraživanja nisu bile poznate. Osim toga, zamijena prethodnih višestrukih i često specijaliziranih alata sa sustavima za pronalaženje informacija kroz jednu pristupnu točku, koja pruža „modernije” iskustvo pretraživanja, u isto vrijeme podrazumijeva raspad već postojećih ontoloških razumijevanja informacijskog univerzuma.¹⁵⁰

Pretraživanje kakvo nam je poznato do sada, tzv. *federated search* ili višedijelno pretraživanje¹⁵¹, tretira podatke pretraživanja kao individualne silose, dok, za razliku od njih, *discovery* alati rade s unaprijed akumuliranim indeksima koristeći pri tome metapodatke što rezultira lakšim grupiranjem i objedinjavanjem rezultata.¹⁵² Već spomenute dosadašnje tražilice (engl. *federated search engines*), također poznate kao meta pretraživači, bili su alati za koje su se knjižničari i drugi informacijski stručnjaci nadali da će pojednostaviti pretraživanje baze podataka i drugih izvora informacija u svrhu pružanja relevantnih i preciznih rezultata, poboljšanja odziva te brzog odgovora. *Discovery* alati tako predstavljaju novu generaciju metapodatkovnog pretraživanja jer pružaju mogućnost pretraživanja jedinstvenog indeksa dostupnih izvora uključujući publikacije na koje je knjižnica pretračena zajedno sa samim knjižničnim katalogom.¹⁵³ Pojava *discovery* sustava sa sobom je donijela i pojačan osjećaj nesigurnosti u vezi s nekima od ključnih riječi koje se koriste za opisivanje informacijskih izvora. Konkretno, pojmovi kao što su katalog, knjižnične zbirke, pa na kraju krajeva i sam pojam knjižnica trenutno osporavaju svoja tradicionalna značenja. Ono na što je pojava *discovery* alata najviše utjecaja jesu knjižnične zbirke. Jasno je da, već neko vrijeme, knjižnične zbirke nisu ograničene na samo one jedinice koje se fizički nalaze u knjižnici ili koje su alternativno dostupne iz izvora kontroliranih poslužitelja. Međutim, uporabom *discovery* alata knjižnični katalogi počinju uključivati bibliografske podatke jedinica koje nisu niti fizički u vlasništvu knjižnice niti im knjižnica pruža neku vrstu sigurnog pristupa u smislu da su dostupni elektronički iz unutarnjih ili vanjskih izvora. To je zbog toga što takvi sustavi mogu vrlo lako otići dalje od onoga što je knjižnica kupila ili na što plaća pretplatu.¹⁵⁴

Postoje brojni radovi koji pišu o implementaciji ovakvih alata u knjižnične sustave isto kao i brojna istraživanja koja su napravljena (bilo kao pilot istraživanja prije same integracije *discovery*ja ili pak kao istraživanja koja su nakon njegove implementacije ispitivala razinu zadovoljstva korisnika te stupanj povećanja korištenja kataloga), međutim, rad se neće

¹⁵⁰ Usp. Wells, David; Richardson, Christine. Nav. dj.

¹⁵¹ Prijevod "višedijelno pretraživanje" preuzet s mrežnog mjesta: E-učenje sad! Razvoj naprednih usluga za e-učenje s ciljem povezivanja dostupnih sadržaja. URL: http://www.fer.unizg.hr/e-ucenje_sad/repozitorij_objekata_znanja (2015-07-15)

¹⁵² Usp. Ketterman, Elizabeth.; Besaw, Megan E.; Tucker, Michael. Nav. dj.

¹⁵³ Usp. Kaufmann, Karen; Larsen, Jeanne; Salvo, Patricia De. Nav. dj., str. 281.

¹⁵⁴ Usp. Wells, David; Richardson, Christine. Nav. dj.

detaljnije baviti tom tematikom već će se naglasak staviti na korisničku percepciju knjižničnih zbirki u visokoškolskim knjižnicama, konkretnije u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru s ciljem razumijevanja uloge koju organizacija i predstavljanje zbirki imaju za znanstveni rad knjižničnih korisnika iz redova znanstveno-nastavnog osoblja.

U nastavku rada predstaviti će se rezultati istraživanja korisničke percepcije zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru te rezultati usporedbe kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i Sveučilišne knjižnice u Rijeci na temelju vrednovanja prema kriterijima BibEval i popisu provjernih točaka (check-lista) koje je u svom istraživanju koristila K.Golub. Kriteriji vrednovanja prema BibEval odnose se na pretraživanje i istraživanje zbirki, a u kontekstu ovoga rada važni su zbog lakšeg razumijevanja razlika između dva kataloga koje se odnose na predstavljanje zbirki. Popisom provjernih točaka koji je sastavila K.Golub obuhvaćeni su aspekti kataloga koji se odnose na prebiranje i pretraživanje po ključnim riječima, pretraživanje po predmetnim odrednicama te oblikovanje složenih upita.

7. Istraživanje o načinima organizacije i predstavljanja zbirki u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama: primjeri sveučilišnih knjižnica u Zadru i Rijeci

7. 1. Sveučilišna knjižnica u Zadru

Sveučilišna knjižnica u Zadru osnovana je 1956. godine kada je s radom započeo Filozofski fakultet. Kao povijesna prekretnica u poslovanju knjižnice smatra se prelazak s klasičnih kataloga na listićima na računalnu obradu građe uz pomoć integriranog knjižničnog programa CROLIST. Knjižnični fond, koji danas prelazi preko 122 000 svezaka (monografija i periodike), prvenstveno služi potrebama dodiplomskih i poslijediplomskih studija na Sveučilištu, kao i znanstveno-istraživačkom radu. Uz oko 97 000 svezaka domaćih i stranih monografija (priručnici, udžbenici, enciklopedije i leksikoni, rječnici i drugo), te oko 25 000 svezaka periodičnih publikacija, knjižnica posjeduje i oko 600 svezaka rukopisne zbirke – magistarske i doktorske disertacije obranjene na Filozofskim fakultetima u Zadru (Sveučilištu u Zadru) i Zagrebu. Knjižnični fond smješten je najvećim dijelom u spremištu Središnje knjižnice, te u ostalim odjelnim knjižnicama (kao što su Slavistička, Talijanistička te fond Knjižnice na Novom kampusu), a izgrađuje se prema potrebama studija. Korisnici mogu pristupiti i velikom broju elektroničkih izvora informacija, online baza podataka (bibliografskih, citatnih i s cjelovitim tekstom), te većem broju elektroničkih časopisa.¹⁵⁵ Za organizaciju i predstavljanje svojih zbirki Knjižnica koristi integrirani knjižnični sustav CroList. CROLIST je proizvod tvrtke UNIBIS d.o.o. razvijen na UNIX / Oracle platformi. Njegovo sučelje dostupno je na dva jezika: engleskom i hrvatskom. Što se tiče pretraživanja korisnicima se nude dvije mogućnosti: jednostavno i složeno pretraživanje. Pretraživanje je moguće odabrati prema bibliografskim zapisima: autoru, naslovu, predmetu, ključnim riječima, UDK, te UNIN broju.¹⁵⁶ Ono što je kod pretraživanja vrlo važno za napomenuti jest da su hrvatski dijakritički znakovi nužni su za dobivanje točnih rezultata na zadani upit. Osim spomenute fizičke zbirke, knjižnica svojim korisnicima nudi i pristup sadržajima u bazama podataka na koje je pretplaćena. Izravan pristup svim bazama omogućen je putem žične i bežične mreže Sveučilišta, a pristup bazama izvan Sveučilišta omogućen je prijavom preko AAI korisničkog računa ili brojem članske iskaznice Sveučilišne knjižnice. Popis ponuđenih

¹⁵⁵ Usp. Sveučilište u Zadru. URL:

<http://www.unizd.hr/sveucilisnasknjiznica/Oknji%C5%BEnici/Povijestknji%C5%BEni%C4%8Dnifond/tabid/4409/Default.aspx> (2015-07-18)

¹⁵⁶ Katalog knjižnice Sveučilišta u Zadru. URL: <http://crolist.unizd.hr/aneu/search.html> (2015-11-21)

baza podataka nalazi se na mrežnoj stranici Sveučilišta, odnosno sveučilišne knjižnice. Baze podataka kategorizirane su s obzirom na područja pa tako imamo baze podataka iz područja društvenih znanosti, biomedicine i zdravstva, biotehničkih znanosti, humanističkih znanosti, prirodnih i tehničkih znanosti, a njihov ukupan broj iznosi 38.¹⁵⁷

7. 2. Sveučilišna knjižnica u Rijeci

Knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci je podsustav Sveučilišta koji integrira funkcije svojih knjižnica te putem svojih tijela osigurava njihovo jedinstveno i usklađeno djelovanje radi provođenja strateških ciljeva Sveučilišta na području knjižnične djelatnosti.¹⁵⁸

Knjižnice koje ulaze u sastav Sveučilišta u Rijeci su Sveučilišna knjižnica Rijeka – središnja knjižnica, Knjižnica Ekonomskog fakulteta, Knjižnica Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Knjižnica Filozofskog fakulteta, Knjižnica Građevinskog fakulteta, Knjižnica Tehničkog fakulteta, Knjižnica Pomorskog fakulteta, Knjižnica Medicinskog fakulteta, Knjižnica Pravnog fakulteta te Podružnica Sveučilišne knjižnice Rijeka.

Fond Sveučilišne knjižnice obogaćen je s nekoliko posebnih zbirki: povijesna zbirka, zbirka disertacija Sveučilišta u Rijeci, zbirka riječkih novina te zbirka Mohorovičić.

Isto kao što je slučaj i kod zadarske Sveučilišne knjižnice, knjižnica u Rijeci, osim fizičkog fonda, svojim korisnicima osigurava i pristup bazama podataka. Osim baza podataka, knjižnica korisnicima nudi i popis korisnih izvora na internetu kao što su online enciklopedije i leksikoni (Britannica.com, Dictionary of Computing, A Glossary of Popular Music Terms... itd.), atlas (Historical Atlas of the Twentieth Century, Map Collection...itd.), priručnici (Enviropedia, OnlineConversion.com... itd.), rječnici, biografije, baze podataka cjelovitog teksta, pravni izvori, visokoškolski udžbenici te dnevni tisak. Što se tiče baza podataka, knjižnica nudi popis svih baza na koje je pretplaćena, a slučaj je isti kao i kod Sveučilišne knjižnice u Zadru – podjela baza na prirodne znanosti, tehničke znanosti, biomedicinu i zdravstvo, biotehničke znanosti, društvene znanosti te popis multidisciplinarnih i citatnih baza podataka. Njihov ukupan broj je 38.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Usp. Sveučilište u Zadru. URL:

<http://www.unizd.hr/sveucilisknknjznica/Bazepodataka/tabid/5724/Default.aspx> (2015-07-18)

¹⁵⁸ Usp. Sveučilište u Rijeci: sveučilišna knjižnica. URL: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/o-sustavu> (2015-07-18)

¹⁵⁹ Usp. Sveučilište u Rijeci: sveučilišna knjižnica. URL: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/baze-podataka> (2015-07-18)

Sve knjižnice knjižničnog sustava sveučilišta u Rijeci članice su Udruge knjižnica Konzorcij CROLIST, što znači da za organizaciju svojih zbirki također koriste CROLIST sustav, isto kao i knjižnica u Zadru. Međutim, ono što razlikuje ove dvije knjižnice jest način predstavljanja zbirki. Sveučilišna knjižnica u Rijeci svojim korisnicima nudi pretraživanje pomoću *discovery* alata čija se tražilica nalazi na stranicama knjižnice, ponuđena kao prva opcija. Ovakvo sučelje nudi opciju istovremenog pretraživanja skupnog kataloga Sveučilišta i s njime povezanih lokalnih kataloga knjižnica Sveučilišta, pretplaćenih baza podataka dostupnih Sveučilištu u Rijeci, portala znanstvenih časopisa RH HRČAK te drugih odabranih znanstvenih izvora u slobodnom pristupu na internetu.¹⁶⁰ Jednostavno pretraživanje može se izvršiti pod kriterijima ključne riječi, autoru ili naslovu, a korisnicima su također na raspolaganju i mogućnosti naprednog pretraživanja. U okviru naprednog pretraživanja korisnici mogu odabrati disciplinu unutar koje žele postaviti upit, odabrati primjenu srodnih riječi, pretraživati unutar cijelog teksta članka, ograničiti rezultate na samo cjelovite tekstove, recenzirane tekstove, datum izdavanja, izvore koji su dostupni samo u knjižnici te jezik dokumenta.¹⁶¹ Ako se korisnik prijavi sa svojim AAI korisničkim računom ima mogućnost pregledavanja povijesti svog pretraživanja. Za razliku od sučelja kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru koje je dostupno na dva jezika (engleskom i hrvatskom), riječko sučelje za pretraživanje dostupno je na 29 različitih jezika. Nadalje, unosom nekog pojma u tražilicu *discovery* sustava te izlistanjem dobivenih rezultata korisnik ima mogućnost sortiranja istih prema najnovijim i najstarijim izvorima te prema važnosti. Osim toga, nudi mu se i mogućnost prilagodbe prikaza samih rezultata na stranici. Za razliku od kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru, ovakav sustav, u jednoj listi rezultata, pored tiskanih izvora, korisniku odmah nudi i sve elektroničke izvore. Pored spomenutih ograničenja pretraživanja, sučelje još nudi i ograničenja s obzirom na vrstu publikacije (akademski časopisi, izvješća, knjige i sl.), predmet (koji ovisi o postavljenom upitu), izdavača, geografsko područje i izvore iz određenih baza podataka.¹⁶²

Kako je katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci poslužio kao primjer kataloga s *discovery* sustavom na temelju kojeg je ispitana percepcija zbirki kod ispitanika te njihove želje i sugestije za poboljšanje pretraživanja u katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru, ovim

¹⁶⁰Usp. Sveučilište u Rijeci: sveučilišna knjižnica. URL: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/search/basic?sid=d4e8e4c9-e3a3-4952-a18a-137f21f3f22b%40sessionmgr4004&vid=0&hid=4110> (2015-07-18)

¹⁶¹Uniri: Sveriks- knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci. URL: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/search/basic?sid=160d6ad1-abe6-42ef-ad27-c738c50075ac%40sessionmgr4001&vid=8&hid=4110> (2015-07-18)

¹⁶²Usp. Isto.

dijelom istraživanja napraviti će se usporedba dva dotična kataloga prema kriterijima BibEval za područje *Pretraživanje i istraživanje zbirke* koje će predstavljati okvir za lakše razumijevanje informacija dobivenih u razgovoru s korisnicima. Osim toga, ovaj dio istraživanja, odnosno usporedbe dva kataloga, istovremeno predstavlja i teorijski okvir na temelju kojeg će se moći donositi zaključci o prednostima i nedostacima ova dva kataloga isto kao i njihovim razlikama čime će biti omogućeno povezivanje rezultata vrednovanja kataloga s rezultatima istraživanja korisničke percepcije.

Kako bismo lakše usporedili kataloge dvije navedene knjižnice, u nastavku poglavlja o organizaciji i predstavljanju knjižničnih zbirki predstaviti će se instrument pomoću kojeg će se napraviti vrednovanje sustava za predstavljanje zbirke, odnosno sučelja CROLIST kataloga u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru te *discovery* sučelja u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, a to je popis kriterija BibEval.¹⁶³ Ovaj instrument za vrednovanje knjižničnih kataloga razvijen je na Institutu za informacijsko istraživanje u Švicarskoj (*Swiss Institute for Information Research*), a izrađen je isključivo za potrebe vrednovanja upotrebljivosti mrežnih mjesta knjižnica, s naglaskom na potrebe korisnika. Za potrebe ovoga istraživanja, u katalogu kriterija BibEval odabrat će se kategorija „Katalog” (eng. *only catalogue*), a unutar te kategorije opcija „Pretraživanje i istraživanje zbirke” (eng. *Search & Explore the Collection(s)*).

Osim vrednovanja sustava prema navedenim kriterijima, ovim dijelom istraživanja želi se utvrditi i raznolikost i kvaliteta predmetnog pretraživanja informacija u dva kataloga jer je predmetno pretraživanje vrlo važno znanstveno-nastavnom osoblju i studentima koji vrše istraživanja na određenu temu. Za taj dio istraživanja koristit će se popis provjernih točaka koji je za potrebe svoga istraživanja sastavila K. Golub, a kojim su obuhvaćeni aspekti kataloga koji se odnose na prebiranje i pretraživanje po ključnim riječima, pretraživanje po predmetnim odrednicama te oblikovanje složenih upita.

¹⁶³ Criteria catalogue BibEval. URL: <http://www.cheval-lab.ch/en/usability-of-library-online-services/criteria-catalogue-BibEval/> (2015-07-20)

7. 3. Analiza rezultata istraživanja o načinima organizacije i predstavljanja zbirki kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci

Prvi dio donosi pregled rezultata dobivenih vrednovanjem prema kriterijima BibEval. Zbog lakšeg prikaza rezultata vrednovanja te zbog lakše usporedbe dobivenih rezultata, rezultati će biti prikazani u tablicama koje se nalaze u prilogu (Prilog 1; Tablice 1–5).

Također, zbog lakšeg prikaza, ocjene predviđene kriterijem BibEval zamijenjene su numeričkim znakovima i to na sljedeći način:

- ocjena 0 za *nije primjenjivo* (pitanje ili određeni kriterij evaluacije ne može se primijeniti na katalog koji se analizira),
- ocjena 1 za *nije implementirano, iako je potrebno* (nedostaje značajka ili komponenta koja bi bila korisna),
- ocjena 2 za *ozbiljan problem upotrebljivosti* (nedostatak koji sprječava korisnike u izvršenju njihova zadatka ili u postizanju cilja),
- ocjena 3 za *umjeren problem upotrebljivosti* (utvrđeni nedostatak može dovesti do operativnih pogrešaka, ali ne sprječava nužno korisnike u postizanju njihovih ciljeva),
- ocjena 4 za *manji problem upotrebljivosti* (nedostatak koji ne umanjuje uslugu),
- ocjena 5 za *nema problema upotrebljivosti* (sve funkcionira kako treba i jednostavno je za korištenje).

Tablicama 1-3 prikazani su rezultati vrednovanja unutar područja *Pretraživanje i istraživanje zbirki*. U tom kontekstu, prva razlika između dva kataloga odnosi se na mehanizme za ekstrakciju kao što su ispis te slanje na e-mail kojeg podržava samo katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci, za razliku od zadarskog, omogućava prelazak između različitih strategija pretraživanja u bilo kojem koraku isto kao i mogućnost ograničavanja pretrage na određena polja unosom dodatnih parametara pretraživanja. Što se tiče opcije jednostavnog pretraživanja, jedina razlika između kataloga odnosi se na mogućnost prebacivanja na napredno pretraživanje bez gubitka već upisanih pojmova koju nudi katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Kod opcije složenog pretraživanja, sortiranje u padajućim izbornicima je u katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru definirano knjižničarskim pojmovima za koje se pretpostavlja da ih prosječan korisnik ne razumije dok to nije slučaj u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Pretraživanje cjelovitog teksta moguće je samo u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Po pitanju pristupnih opcija, pretragom

kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru uočeno je da se unosom navodnika (frazu) ne dobiva točan rezultat dok u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci taj problem ne postoji.

Posebni znakovi i prijeglasni dopušteni su samo u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci. U kontekstu pomoćnih značajki, katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru ne nudi mogućnost stvaranja povijesti pretraživanja, opciju ispravljanja pogrešaka, preporuke povezanih upita i pravopisne preporuke te automatsko dovršavanje upita dok katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci podržava sve navedeno osim mogućnosti provjere pravopisa i prikaza pravopisnih preporuka. Pomoć pri pretraživanju takva nije implementirana u za katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru. Iako se na sučelju kataloga nalazi poveznica "Primjeri" koja objašnjava strategije pretraživanja, smatra se da ona nije dovoljna niti razumljiva prosječnom korisniku, a osim toga ne objašnjava sve pristupne opcije i značajke pretraživanja. S druge strane, katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci svojim korisnicima nudi pomoć koja je vidljiva i dostupna tijekom cijelog procesa pretraživanja, koja objašnjava sve pristupne opcije i značajke pretraživanja, a teme pomoći su formulirane jednostavnim rečenicama te ilustrirane primjerima.

Rezultati vrednovanja prema sljedećem kriteriju, *Prezentacija i pristup* prikazani su u Tablicama 4 i 5. Katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru ne podržava jednostavan prelazak između pretraživanja, listi rezultata i detaljnih pregleda isto kao ni mehanizme interakcije za različite jedinice koji dopuštaju njihovu daljnju uporabu. Katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci, pak, nema ovih nedostataka. U katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci moguće je uređivanje upita nakon što je korisnik došao do liste rezultata, prikazan je broj pronađenih jedinica te je vidljiv način na koji se rezultati podudaraju s upitom što u katalogu zadarske sveučilišne knjižnice nije moguće. Prikaz sažetaka i tablica sadržaja, izdvajanje citata jedinica u različitim formatima, mehanizmi ekstrakcije (izdvajanja) kao što su e-mail, knjižna oznaka i ispis, dodatne poveznice prema softverima za upravljanje referencama te dodatne informacije (obogaćeni sadržaj) kao npr. recenzije moguće su samo u katalogu riječke knjižnice.

Što se tiče mogućnosti upravljanja listom rezultata, katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru ne nudi mogućnost sortiranja rezultata prema određenim kriterijima, korisniku nije omogućeno fasetno pretraživanje te nije moguće ukloniti sortiranje/filtriranje te se vratiti u prethodno stanje. U odnosu na zadarski, Katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci od svega navedenog ne podržava jedino mogućnost sortiranja rezultata prema navedenim kriterijima jer je rezultate moguće sortirati samo prema kriterijima "važnost", "najnovije", "najstarije".

Kada su u pitanju informacije o smještaju jedinice građe u knjižnici, u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci podaci o smještaju jedinice nisu dostupni direktno na sučelju na kojem se

korisnik trenutno nalazi već je potrebno vratiti se na klasično sučelje CROLIST kataloga preko poveznice u zapisu. Kako samo katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci nudi mogućnost prikaza i pretraživanja digitalnih jedinica, katalog Sveučilišne knjižnice u Zadruu cijelosti nije prošao vrednovanje upotrebljivosti po tom pitanju.

Drugi dio istraživanja donosi pregled rezultata dobivenih vrednovanjem prema popisu provjernih točaka. Zbog lakšeg prikaza rezultata, rezultati će biti prikazani u tablici koja se nalazi u prilogu (Prilog 1; Tablica 6.). Postojeća verzija kataloga korisnicima nudi dva sučelja (jednostavno i složeno/napredno pretraživanje) s mogućnostima predmetnog pretraživanja koji je namijenjen različitim znanjima i vještinama korisnika. Prema analizi K. Golub, predmetni katalog Crolist (2003. god.) na početnoj stranici nije nudio mogućnost pretraživanja po ključnim riječima i po predmetnim odrednicama dok trenutna verzija CROLIST-a nudi obje navedene mogućnosti. Kao ni 2003. godine, tako ni sada, u CROLIST-u nije moguće prebiranje po deskriptorima iz tezaurusa. Međutim, u odnosu na prijašnje stanje, katalog danas nudi popis predmetnica u abecednom nizu, odnosno omogućava njihovo prebiranje. Nedostatak je što se predmetnicama ne može pristupiti u hijerarhijskom obliku te što se ne vide odnosi među pojedinim predmetnicama. U tom kontekstu, bibliografskim zapisima koji sadrže odabrane predmetne odrednice moguće je pristupiti preko hiperveze. Iako se korisnicima nudi popis jednostavnih klasifikacijskih oznaka (samo shema), detaljnije prebiranje složenih oznaka nije moguće tako da je ovo pitanje ocijenjeno negativno jer se smatra da korisnicima ipak nije omogućeno prebiranje po oznakama klasifikacijskog sustava u punom smislu. Iako hiperveze na bibliografske zapise koji sadrže odabrane oznake postoje, one se također odnose na povezivanje zapisa samo s jednostavnim oznakama te kriterij po kojem se prikazuju u popisu nije jasan korisnicima. Međutim, klikom na oznaku klasifikacijskog sustava koja se nalazi u bibliografskom zapisu neke jedinice, korisnik dobiva popis svih zapisa koji su označeni tom oznakom što ranije, prema K. Golub, nije bilo moguće. Mogućnost prebiranja po signaturama ne postoji jer polje signatura nije pretraživo. Mogućnost prebiranja po drugim poljima također nije moguće. Pretraživanje po deskriptorima iz tezaurusa još uvijek nije moguće u postojećoj verziji CROLIST-a. Katalog CROLIST moguće je pretraživati po riječima iz popisa predmetnih odrednica. Nakon što korisnik odabere opciju pretraživanja po predmetu i unese željeni pojam, kao rezultat dobije listu predmetnih odrednica koje sadrže riječ iz upita. Dakle, postoji mogućnost prebiranja po cjelovitim, predkoordiniranim složenim predmetnicama. Međutim, katalog ne prikazuje dio popisa predmetnih odrednica u kojem se nalaze riječi iz upita nakon izvršenja upita. Pretraživanje po oznakama klasifikacijskog sustava također je moguće, međutim, katalog ne

prikazuje dio klasifikacijskog sustava u kojem se nalazi oznaka iz upita. Pretraživanje po signaturama nije moguće dok je pretraživanje po ključnim riječima moguće i to u sučelju za jednostavno pretraživanje, ali u uputama za korisnike nije objašnjeno što spada pod ključne riječi. Mogućnost istodobnog, kombiniranog pretraživanja po dva ili više polja postoji u sučelju za složeno pretraživanje. Svojestvo pretraživanja ili prebiranja integriranih kontroliranih rječnika kao takvo ne postoji u katalogu. CROLIST katalog koristi Booleove operatore, pri čemu se umjesto operatora AND koristi razmak, + umjesto OR, a – umjesto NOT. Operatori se izvršavaju prema redoslijedu kojim su uneseni. Ako se riječi u upitu posebno ne povežu operatorima, sustav ih automatski obrađuje kao da je između njih AND. Katalog također podržava kraćenje, i to tako što se znak * koristi za desno kraćenje, a ? se primjenjuje u sredini nizova znakova (povezuje i riječi, ne samo unutar riječi). Mogućnost pretraživanja po izrazu ne postoji. Što se tiče rezultata pretraživanja, zapisi u CROLIST-u sadrže hiperveze s predmetnim odrednicama koje korisnike vode do ostalih zapisa s tim istim predmetnim odrednicama. S druge strane, riječi iz korisnikovog upita nisu posebno istaknute u dobivenim zapisima, ne postoji mogućnost proširivanja i sužavanja rezultata dodavanjem novih termina bez ponovnog upisivanja čitavog upita te katalog ne prikazuje rezultate prethodnih istraživanja. Upit je moguće ograničiti, i to po kriterijima : jezik, bibliografska razina, vrsta zapisa, oblik sadržaja te godina. Sortiranje rezultata nije moguće.

7. 3. 1. Zaključak istraživanja o načinima organizacije i predstavljanja zbirki kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci

Analizom dobivenih rezultata mogu se primijetiti mnoge bitne razlike u načinu predstavljanja zbirki između dva kataloga. Iako se riječki *discovery* sustav temelji na CROLIST-u, ipak je donio neke razlike u načinu organizacije i predstavljanja zbirki. Razlike su uočene u svim segmentima pa tako katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci raspolaže daleko većim mogućnostima po pitanju pristupnih opcija, pomoćnih značajki, pomoći pri pretraživanju, prikaza i upravljanja listom rezultata, detaljnim prikazom bibliografskog zapisa te mogućnosti prikaza i pristupa digitalnim jedinicama. Dakle, mogućnostima i opcijama koje nudi, a koje u katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru kao takve ne postoje, riječki katalog korisnicima skraćuje vrijeme pronalaska informacija, pretraživanje čini jednostavnijim i efikasnijim te omogućava lakšu navigaciju među ponuđenim rezultatima. Što se tiče vrednovanja prema popisu provjernih točaka, najprije ćemo spomenuti razlike koje su uočene

s obzirom na prijašnje stanje CROLIST-a iz 2003. godine. Današnja verzija CROLIST-a nudi mogućnost pretraživanja i po ključnim riječima i po predmetnim odrednicama; omogućeno je prebiranje po riječima iz popisa predmetnih odrednica te postoje hiperveze na zapise koji sadrže te predmetne odrednice; omogućeno je i pretraživanja po oznakama klasifikacijskog sustava, a postoje i hiperveze na zapise koji sadrže odabrane oznake klasifikacijskog sustava. Dakle, možemo primijetiti kako se promijene u katalogu koje su se s vremenom dogodile u prvom redu odnose na dodatne mogućnosti predmetnog pretraživanja koje je, prisjetimo se, jedan od najčešćih izbora korisnika. Primijećene su i neke razlike s obzirom na katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci međutim, one nisu toliko značajne da bi se o njima moglo govoriti u smislu olakšavanja pretraživanja ili korištenja katalogom.

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako su u CROLIST-u, u području organizacije i predstavljanja knjižničnih zbirki potrebne temeljite promjene koje bi trebale uključivati:

- prelazak između različitih strategija pretraživanja,
- ograničavanje pretrage na određena polja unosom dodatnih parametara pretraživanja,
- prebacivanje na napredno pretraživanje bez gubitka već upisanih pojmova,
- vidljivost povijesti pretraživanja,
- funkciju provjere pravopisa, preporuke sličnih upita te automatsko dovršavanje upita,
- mogućnost uređivanja upita nakon prikazane liste rezultata,
- prikazivanje načina na koji su termini iz upita uključeni u dobivene rezultate,
- prikaz sažetaka i sadržaja,
- fasetno pretraživanje,
- filtriranje dobivenih rezultata,
- mogućnost rangiranja rezultata po različitim kriterijima
- mogućnost prikaza i pristupa digitalnim jedinicama,
- mogućnost pretraživanja po izrazu,
- mogućnost prebiranja i pretraživanja po deskriptorima iz tezaurusa te
- vizualno isticanje riječi iz upita.

S druge strane, Sveučilišna je knjižnica u Rijeci, implementacijom *discovery* alata kao nadogradnje na postojeći CROLIST, sve navedene nedostatke pretvorila u svoje prednosti koje katalog sada čine jednostavnijim za korištenje, intuitivnijim, efikasnijim te bržim alatom za pronalaženje informacija.

8. Istraživanje o korisničkoj percepciji zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru

Kako je u području knjižničarstva i informacijskih znanosti do danas objavljeno relativno malo empirijskih istraživanja o konceptima knjižničnih zbirki te ispitivanju njihove percepcije iz perspektive korisnika i kako je pojam zbirke dugo vremena bio povezan s pojmom fizičke knjižnice, prepoznata je potreba za preispitivanjem pojma knjižnične zbirke i onoga što ona u digitalnom svijetu predstavlja današnjim korisnicima. Polazište za ovo istraživanje predstavlja istraživanje autorice Lee koja je ispitivala percepciju knjižnične zbirke od strane korisnika i knjižničara te ujedno postavila i metodološki aparat koji se koristio u ovom istraživanju.¹⁶⁴

8. 1. Cilj i istraživačka pitanja

Cilj ovog rada je ispitati način na koji znanstveno-nastavno osoblje kao korisnici knjižnice percipiraju zbirke te utvrditi ulogu njihove organizacije i predstavljanja u pretraživanju informacija. U skladu s tim, postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

- kako znanstveno-nastavno osoblje Sveučilišta u Zadru percipira knjižnične zbirke?
- na koji način koriste knjižnične zbirke pri traženju informacija?
- u kojoj mjeri organizacija i predstavljanje knjižničnih zbirki znanstveno-nastavnom osoblju olakšavaju pretraživanje i dobivanje relevantnih informacija?
- što korisnici očekuju od knjižnične zbirke Sveučilišne knjižnice i na koji način je žele koristiti?
- na koji način sveučilišne knjižnice u Hrvatskoj organiziraju i prezentiraju svoje zbirke?

8. 2. Svrha

Koncept knjižničnih zbirki tradicionalno je bio usmjeren na ideju knjižnice, a same zbirke, njihova struktura, organizacija i priroda promatrane su se isključivo sa stajališta knjižničarske struke. Tradicionalna uključenost korisnika u probleme razvoja zbirki uključivala je korisničke potrebe u područjima odabira tematike građe, jezika i vrste građe. S druge strane, paralelno s tim javlja se sve veći i veći broj istraživanja i studija korisnika čiji

¹⁶⁴ Usp. Lee, Hur-Li. The concept of collection from the user's perspective. // The Library Quarterly 75, 1(2005). URL: https://pantherfile.uwm.edu/hurli/www/Lee_LQ05.pdf (2015-07-18), str. 67-85.

rezultati govore o opadajućem broju korisnika knjižničnih zbirki ili, drugim riječima, zaobilaznju tog izvora u procesu traženja informacija. Pregledom postojeće literature može se zaključiti kako se na području informacijskih znanosti nedovoljno istraživala uloga knjižničnog fonda u procesu traženja informacija, posebice iz perspektive korisnika. Prema tome, razlog važnosti istraživanja ove teme polazi od činjenice kako je samo područje nedovoljno istraženo, a rezultati ovakvih ili sličnih istraživanja bili bi pak vrlo korisni u razumijevanju korisničkog poimanja knjižničnih zbirki te razumijevanju njihove uloge u procesu traženja informacija u svrhu bolje organizacije i predstavljanja samog knjižničnog fonda.

8. 3. Metodologija

U svrhu dobivanja odgovora na postavljena istraživačka pitanja u radu se koristila metoda intervjua. Ova metoda je izabrana jer jedina omogućava dubinski uvid u tematiku, a kako cilj rada nije generalizacija podataka, metoda intervjua smatra se prikladnom jer omogućava namjerno izabrani uzorak ispitanika kako bi se osigurala raznolikost s obzirom na područja znanosti, akademski stupanj, spol i sl.

Intervjuiranje se kao metoda znanstvenog istraživanja koristi u gotovo svim poljima znanosti, a sam intervju se definira kao „...specijalan oblik razgovora koji se vodi s točno određenom svrhom i ciljevima, a s unaprijed određenim planom razgovora...”.¹⁶⁵ Ovakva metoda kvantitativnog istraživanja podrazumijeva prikupljanje podataka o percepcijama, mišljenjima, navikama, motivima, željama i stavovima ispitanika.¹⁶⁶ Za potrebe ovog istraživanja, u kojem se nastoji dobiti što šira slika o percepciji, doživljaju i stavovima ispitanika prema samom konceptu knjižnične zbirke, njezinoj organizaciji i predstavljanju te postupcima i navikama pri korištenju zbirke, intervju se pokazao kao najbolja metoda. U istraživanju se koristila vrsta polu-strukturiranog intervjua koja od ispitivača zahtjeva unaprijed pripremljena pitanja ili tzv. podsjetnik. Odabrana vrsta intervjua omogućava ispitivaču prilagodbu uvjetima konkretnog razgovora i osobnostima ispitanika te omogućuje ispitivaču da dobije dublji uvid u temu i da kod eventualnih nejasnoća pojasni pitanja koja nisu posve razumljiva, te u tu svrhu ima mogućnost postavljanja potpitanja.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Vujević, Miroslav. Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti. Zagreb: Informator, 1983. Str. 147.

¹⁶⁶ Usp. Tkalac Verčić, Anja; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vikić, Nina. Priručnik za metodologiju istraživačkog rada : kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje. Zagreb : M.E.P., 2012. Str. 122.

¹⁶⁷ Usp. Mejovšek, Milko. Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima. Zagreb: Naklada Slap, 2013. Str. 163.

8. 4. Uzorak

Uzorak ispitanika sačinjava 14 ispitanika znanstveno-nastavnog osoblja sa Sveučilišta u Zadru raspoređenih po znanstvenim područjima i to na sljedeći način: 2 ispitanika s Odjela za ekonomiju (docent, viši predavač), 2 ispitanika s Odjela za pedagogiju (viši asistent, viši asistent), 2 ispitanika s Odjela za arheologiju (docent, znanstveni novak), 2 ispitanika s Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu (docent, znanstveni novak), 2 ispitanika s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja (docent, viši asistent), 2 ispitanika s Odjela za geografiju (docent, viši asistent), 1 ispitanik s Odjela za kroatistiku i slavistiku – Odsjeka za hrvatski jezik i književnost (asistent) te 1 ispitanik s Odjela za anglistiku (asistent). Kako je istraživanjem namijenjeno obuhvatiti sve grane znanosti koje pokrivaju odjeli na Sveučilištu u Zadru, u skladu s tim odabirani su i ispitanici s obzirom na njihova znanstvena područja. Uzorak ispitanika odabirao se nasumično i to na način da je ispitivač preko mrežnih stranica Sveučilišta u Zadru odabirao neke od profesora kojima su zatim poslana zamolbe za sudjelovanjem u istraživanju. Kada se netko od tih profesora ne bi odazvao, ispitivač je potom ponovno slao zamolbe na e-mail adrese drugih profesora dok se nije skupio dovoljan broj ispitanika.

8. 5. Instrument

Instrument koji se koristio u istraživanju je obrazac za intervju. Za potrebe istraživanja kojim se nastoji dobiti dublji uvid u temu bilo je potrebno sastaviti pitanja koja će od ispitanika zahtijevati takve odgovore koji mogu biti dobri pokazatelji i kojima će ispitivač dobiti dovoljno informacija za daljnju analizu i interpretaciju rezultata. Budući da se u istraživanju koristio polu-strukturirani intervju, prednost koja se odnosi na mogućnost postavljanja dodatnih pitanja ili potpitanja ujedno čini i prednost samog istraživanja. Obrazac se sastoji od 12 pitanja otvorenog tipa koja su osmišljena i strukturirana na način da prate cilj istraživanja i istraživačka pitanja. Intervju se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu intervju ispitanike se ispitalo o načinima pretraživanja informacija općenito, o njihovom korištenju knjižnice i knjižničnih zbirke, percepciji zbirke te načinu na koji im pristupaju i koriste. Nakon prvog dijela ispitanike se uputilo na pretraživanje kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci kao sustava koji svoje zbirke prezentira pomoću *discovery* alata te se nakon toga drugim dijelom intervju ispitala njihova percepcija zbirke, odnosno pokušalo se utvrditi do kojih je promjena došlo u percepciji nakon što im se zbirka prezentirala na drugačiji način.

Na početku intervjua ispitanicima su pročitana uputstva te se naglasila važnost njihovog doprinosa u znanstvenom osvjetljavanju predmeta istraživanja što ujedno predstavlja i motivaciju ispitanika na potpunu suradnju. Osim toga, ovime se nastojalo potaknuti ispitanike na iskrenost prilikom odgovaranja na pitanja. Uputstva nalažu ispitaniku da na pitanja odgovara slobodno, ali konkretno tako da bi se izbjeglo skretanje s teme. Ispitivanje se započelo pitanjem „*Možete li nam se ukratko predstaviti te reći koje je vaše područje interesa?*” Ovim pitanjem se ispitanike se htjelo uvesti u temu i omogućiti im da se opuste. Nakon toga, postavilo im se konkretnije pitanje koje ujedno uvodi u užu tematiku istraživanja, a glasi: „*Za potrebe znanstveno-nastavnog (znanstveno-istraživačkog) rada na koji način započinjete potragu za informacijama na određenu temu? Koja Vam je polazišna točka (internet, knjižnica)?*”

Ovim pitanjem se, prije samog spomena na knjižnicu i njezine zbirke, htio dobiti uvid u izvore informacija ili zbirke koje ispitanicima predstavljaju primarni izvor informacija za početak njihovog istraživačkog procesa, ukoliko, naravno, one postoje, a da se ne odnose na knjižnicu. Isto tako, ovim pitanjem koje se postavlja prije same rasprave o knjižničnim zbirkama, htjela se izbjeći vrsta društveno poželjnog odgovora u kojem bi korisnici davali odgovore vezane za knjižnicu kao primarni izvor informacija s obzirom na to da istraživanje provodi student informacijskih znanosti. Sljedećim pitanjem koje se odnosilo na elektroničke izvore od ispitanika se htjelo saznati odakle započinju pretraživanje elektroničkih izvora. Je li to Google tražilica ili možda stranica knjižnice koja nudi popis baza podataka za pretraživanje? Pitanje glasi: „*Za potrebe svoga rada koristite elektroničke izvore kao što su članci iz časopisa, e-knjige i sl. Odakle započinjete pretragu tih izvora?*” Potpitanje koje se postavilo ispitanicima koji pretragu započinju preko mrežne stranice knjižnice i baza na koje je knjižnica pretplaćena bilo je: „*Smatrate li te izvore dijelom knjižničkog fonda? Ako da zašto da, ako ne zašto ne?*” Potpitanjem su obuhvaćeni parametri kao što su stabilnost materijala, vlasništvo i predstavljanje u katalogu, a odnosilo se na elektroničke izvore iz baza podataka na koje knjižnica plaća pretplatu, a koji nisu u njezinom izravnom vlasništvu, nisu stabilni te postojeća verzija OPAC-a Sveučilišne knjižnice u Zadru ne podržava njihovo pretraživanje i predstavljanje u katalogu.

Nakon toga slijedilo je pitanje „*Koliko često za potrebe svoga rada koristite knjižnicu?*” Potpitanje koje se ovdje postavilo s obzirom na širinu odgovora kojeg su pojedini ispitanici dali jest: „*Na koji način pristupate knjižnici? (kroz katalog knjižnice, fizičkim dolaskom?)*” Ukoliko pristupaju kroz katalog knjižnice na koji način dolaze do njega (mrežna stranica Sveučilišta, Knjižnice, Google...)? Ukoliko fizički dolaze u knjižnicu na koji način

započinju pretragu informacija (pretraživanje po policama, savjetovanje s knjižničarom)? Ovim pitanjem htio se saznati način na koji ispitanici pristupaju knjižnici i njezinim zbirka. Četvrto pitanje glasilo je: „Što podrazumijevate pod pojmom knjižnična zbirka?” Ovim pitanjem se htio dobiti jedan dio odgovora na istraživačko pitanje postavljeno na početku nacrtu istraživanja, a koje se odnosi na percepciju knjižničnih zbirki. Ovisno o širini odgovora kojeg su ispitanici dali ispitivač je postavljao dodatna pitanja kako bi dobio što više parametara koje ispitanici koriste kod percepcije knjižnice, iako je prevladavalo vjerovanje da će se većina ovakvih i sličnih parametara dobiti implicitno. Šesto pitanje odnosilo se na korisničke potrebe u procesu traženja informacija iz kojih će se identificirati i njihove želje vezane za organizaciju i predstavljanje zbirki, a pitanje glasi: „Kod pretraživanja informacija preko kataloga knjižnice, kakvu vrstu građe biste najprije htjeli dobiti (s obzirom na oblik)?” Potpitanja: „Zašto baš tu vrstu? Tražite li određenu vrstu informacija ili odabirete među svim dobivenim rezultatima? Postoje li neke vrste izvora koje izbjegavate i nikada ne koristite? Zašto?” Sedmo pitanje se također odnosilo na informacijsko ponašanje i navike: „Pohranjujete li informacije koje pronađete? Na koji način? Kako radite selekciju?”

Osmim pitanjem od ispitanika se željelo saznati koje još vrste zbirki i izvora informacija koriste: „Možete li mi navesti i opisati vrste zbirki koje koristite pri svome radu? (npr. privatna kućna zbirka, zbirke kolega, knjižnične zbirke)”. Kao što je već navedeno, istraživanje je podijeljeno u dva dijela, a drugi dio se proveo nakon što su ispitanici koristili katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci koji karakterizira jedna sasvim drukčija organizacija i predstavljanje zbirki, a u pitanju je *discovery* alat koji na jednom mjestu okuplja podatke za sve izvore informacija kojima knjižnica pruža pristup. Pitanja koja su nakon toga bila postavljena ispitanicima za cilj su imala dati odgovore na pitanja o tome u kojoj mjeri organizacija i predstavljanje knjižničnih zbirki znanstveno-nastavnom osoblju olakšavaju pretraživanje i dobivanje relevantnih informacija te što ispitanici kao korisnici očekuju od knjižnične zbirke i na koji način je žele koristiti. U skladu s tim, ispitanicima su bila postavljena sljedeća pitanja:

- *Možete li mi opisati svoje dojmove nakon što ste pretraživali u katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka?*
- *Koje su glavne razlike koje primjećujete u odnosu na pretraživanje i dobivene rezultate između kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i ove u Rijeci?*
- *Smatrate li da Sveučilišna knjižnica u Rijeci svojim korisnicima nudi drugačije usluge u odnosu na zadarsku knjižnicu?* Ovim pitanjem se željela otkriti korisnička percepcija u pogledu koncepta zbirke, odnosno način na koji predstavljanje zbirke u katalogu

utječe na cjelokupnu percepciju zbirke. Osim toga, htjelo se saznati smatraju li korisnici elektroničke izvore čije rezultate su dobili u katalogu riječke knjižnice dijelom njezina fonda.

- *Kako bi po Vašem mišljenju trebalo izgledati pretraživanje informacija, zbirki u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru?*

8. 6. Opis postupka rada s ispitanicima

Prije početka istraživanja ispitivač je stupio u kontakt s profesorima koje je odabrao za ispitivanje kako bi dobio njihovo odobrenje i suglasnost za provođenje intervjua i za sudjelovanje u istraživanju. Također je odmah naveden cilj istraživanja te opisana metodologija provedbe istraživanja intervjuiranjem. Nakon odobrenja, ispitivač je dogovorio vrijeme intervjua. Odabir mjesta provođenja intervjua ispitivač je prepustio ispitanicima kako bi oni sami odabrali ono mjesto na kojem se osjećaju ugodno i opušteno pri čemu je bilo važno da mjesto nije bučno i da nema mnogo ljudi kako bi samom ispitivaču bilo omogućeno neometano snimanje razgovora. Na početku ispitivanja ispitivač se najprije predstavio, ispitaniku jasno iznio ciljeve istraživanja te napomenuo kako će imena ispitanika ostati neotkrivena, odnosno da će se poštovati njihova anonimnost pri objavi rezultata. Upitnik je sastavljen od 12 pitanja koja su se, s obzirom na tijek razgovora, proširivala nekim potpitanjima ili pak novim pitanjima, ovisno o tome koliko je ispitanik bio raspoložen za razgovor i o tome jesu li se tijekom razgovora otvorile neke nove teme koje pitanjima nisu bile obuhvaćene. Pitanja su ograničena na navedeni broj kako ispitivanje ne bi trajalo predugo ili bilo zamorno. Tijekom intervjua, odgovori ispitanika bilježili su se diktafonom zbog lakšeg bilježenja i prikupljanja podataka, odnosno odgovora, te zbog izbjegavanja mogućih nejasnoća tijekom transkripcije. Nakon odrađenih prvih 8 pitanja ispitanike se zamolilo da pristupe katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci te da postavljaju nekoliko upita na određenu temu koja je njima bliska ili trenutno atraktivna. Ispitivač je ispitanicima dao nekoliko minuta kako bi sami pretraživali katalog, postavljali upite, organizirali predstavljanje podataka (sužavali i proširivali upit) i sl., odnosno kako bi doživjeli iskustvo pretraživanja kataloga putem *discovery* alata. Nakon toga, postavljena su im dodatna četiri pitanja koja su se odnosila na njihovu percepciju zbirke nakon interakcije s ovakvim načinom organizacije i predstavljanja informacija čime su se htjeli dobiti odgovori na pitanja o promjeni u percepciji kada im se zbirka prezentirala na drugačiji način.

Nakon što su se svi intervjui odradili i nakon što su odgovori svih ispitanika zabilježeni i transkribirani, obradi podataka pristupilo se pomoću analize sadržaja koja podatke pretvara u informacije. Izazov kvalitativne analize predstavlja velika količina sirovih podataka koje ispitivač treba sažeti u interpretativne informacije na način da odvoji važne od manje važnih, otkrije značajne obrasce i predoči okvir kojim će komunicirati smisao i značenje informacija. Iz dobivenih podataka nisu se donosili nikakvi općeniti zaključci, a kako je u pitanju kvalitativno istraživanje, rezultati se također nisu generalizirali jer se ispitivao jedan uzorak što znači da na temelju 14 ispitanika nije moguće zaključivati o problemu i temi općenito, a sami rezultati ne mogu biti generalni pokazatelji jer pružaju dubinski uvid u temu. Interpretacija rezultata istraživanja je mišljenje zasnovano na teorijskom znanju o našem problemu istraživanja i na prikupljenim podacima na tu temu. Analiza podataka zahtjevala je kritičnost u odnosu na sama istraživačka pitanja, metodu istraživanja, prikupljene podatke i rezultate. Dobiveni rezultati istraživanja uspoređeni su s teorijom od koje se pošlo u istraživanju.

8. 7. Analiza rezultata istraživanja o korisničkoj percepciji zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru

Prvim pitanjem koje je glasilo „*Za potrebe znanstveno-nastavnog (znanstveno-istraživačkog) rada na koji način započinjete potragu za informacijama na određenu temu? Koja Vam je polazišna točka?*” od ispitanika se željelo saznati koji im izvori informacija predstavljaju prvu stepenicu ili polazišnu točku u procesu traženja informacija. Ispitanici su uglavnom odgovarali kako pretragu informacija započinju preko baza podataka ili jednostavnim upisivanjem ključnih riječi u Google tražilicu. Samo dva ispitanika svoje pretraživanje započinju pretraživanjem knjižničkog kataloga, s tim da su oba navela kako kombiniraju oba pristupa – i katalog i internet – ali katalogu daju prednost. Dok su neki ispitanici izravno rekli kako pretragu započinju unosom ključnih riječi, drugi su pak to izrazili implicitno iz čega se može zaključiti kako je pretraživanje po ključnim riječima najčešća vrsta pretraživanja kod svih ispitanika. Ispitanik (R1) koji svoje pretraživanje započinje preko baza podataka je kod odgovora na ovo pitanje odmah spomenuo problem dostupnosti i vremenskog ograničenja pristupa bazama podataka sa Sveučilišta:

„(...) Znete i sami kako to kod nas na Sveučilištu nije sve dostupno i ograničeno je. Bilo je vremenski ograničeno u smislu da smo jedno vrijeme imali pristup Science Directu i tako

dalje. Mi smo svojevremeno jedno vrijeme plaćali sami Emerald bazu kao Odjel za ekonomiju pa mi je to isto bilo od pomoći. I tako... imam neke svoje načine.”

Drugi ispitanik (R2) je pak izrazio svoje zadovoljstvo probnim pristupom bazama podataka sa Sveučilišta:

„(...) Jako mi je korisno kada su nekad ove baze slobodne, to zlata vrijedi jer tad dane provodim baš tražeći i čitajući.”

Međutim, ispitanik (R6) je kod odgovora na ovo pitanje izrazio svoje nezadovoljstvo pretplatom na baze kojima ima pristup:

„(...) Znači, ima jako puno časopisa na koje hrvatska znanstvena zajednica nije pretplaćena pa do tih časopisa, radova, ne mogu doći, dobijem sažetak (...)”.

Sljedećim pitanjem koje se odnosilo na elektroničke izvore od ispitanika se htjelo saznati odakle započinju pretraživanje elektroničkih izvora. Je li to Google tražilica ili možda stranica knjižnice koja nudi popis baza podataka za pretraživanje? Pitanje je glasilo: *„Za potrebe svoga rada koristite elektroničke izvore kao što su članci iz časopisa, e-knjige i sl. Odakle započinjete pretragu tih izvora?”*. Svi ispitanici pretragu elektroničkih izvora započinju preko interneta, iako je jedan ispitanik (R14) u ovom odgovoru naveo i knjižnicu kao točku iz koje pristupa elektroničkim izvorima.

Ostali ispitanici su u odgovoru na ovo pitanje rekli kako bazama ne pristupaju preko mrežne stranice knjižnice, ali su svjesni da im ona nudi pristup tim bazama jer im pristupaju preko AAI korisničkog računa. Na potpitanje o tome jesu li ikada pretragu baza započeli preko mrežne stranice Knjižnice, ispitanik (R1) odgovorio je:

„Nisam nikad išla preko knjižnice, ne baš... Nemam običaj. Ne znam šta bi mi to donijelo. Mislim, opet imam pristup, ionako se prijavim preko Sveučilišta, tako da to nije ništa... Zapravo, nije mi knjižnica, ova naša zadarska, sveučilišna, nije mi ona zaživila kao neki bitan element, ono, da budem iskrena, ako ste rekli da budem iskrena.”

Na potpitanje o tome smatraju li te elektroničke izvore iz baza podataka dijelom knjižničnog fonda ispitanici (R3), (R4) i (R10) odgovorili su kako ih ne smatraju jer ti izvori nisu stalni te u tom slučaju knjižnicu doživljavaju kao posrednika. Ispitanik (R3) odgovorio je:

„(...) Još uvijek moram priznati da doživljavam tu knjižnicu kao posrednika, kao nekakav pristupnik tome, a ne kao baš sam knjižnični fond. Evo, vjerojatno je to zato što je riječ o građi koja je u elektroničkom obliku. Da nije onda bi, naravno, percepcija bila drugačija.”

Ispitanik (R4) dao je sličan odgovor:

„A te elektroničke izvore ne smatram toliko dijelom knjižnice, jer se ne nalaze tamo fizički. Znači, nije ih moguće prelistati, uzeti u ruke. Knjižnica me, što se toga tiče, rekla bih, nekako samo upućuje na njih.” Isto odgovara i ispitanik (R10):

„Ajmo reč, viš, ne poistovjećujem to sa pojmom zbirke te knjižnice. Više nekako kao nekakav „gate” to doživljam. Možemo uvjetno to reč' link, odnosno kao da je knjižnica istodobno i veza s nekom drugom zbirkom (...).”

Ispitanici (R2), (R6), (R7) i (R9) jedini su na potpitanje o elektroničkoj građi iz baza podataka kao dijelu knjižničnog fonda odgovorili potvrdno. Ispitanik (R7) odgovorio je:

„Da, naravno da ih smatram. Oni su dio cijelog fonda koji je meni dostupan, dakle, ne samo fizičke knjige koje, dakle, imam imam na raspolaganju nego zapravo sve što mi knjižnica nudi. Tako da, bez obzira što ja ne posjećujem stranicu knjižnice ona mi je, dakle, omogućila pregledavanje tih časopisa (...).”

Ispitanik(R5) naveo je kako te izvore smatra dijelom knjižničnog fonda zbog toga što mu knjižnica šalje obavijesti o tome kada su određene baze u probnom pristupu te istodobno taj probni pristup smatra jako korisnim. Ovim potpitanjima o tome smatraju li ispitanici izvore iz baza podataka dijelom knjižničnog fonda obuhvaćeni su parametri kao što su stabilnost materijala, vlasništvo i predstavljanje u katalogu. Iz odgovora se može zaključiti kako većina ispitanika ovakve izvore prepoznaje kao nešto što im knjižnica nudi iako im izravno ne pristupaju preko knjižnice te njihovo predstavljanje u postojećoj verziji knjižničnog kataloga nije zastupljena. Međutim, samo njih četvero ove izvore smatra dijelom knjižničnih zbirki. Ostali ispitanici, njih troje, u ovom slučaju knjižnicu smatraju kao posrednika, dok su ostali kao glavni razlog zbog kojeg članke iz baza podataka ne smatraju dijelom knjižničnog fonda naveli nestabilnost takve vrste materijala. Sljedećim pitanjem htjelo se doznati koliko često ispitanici koriste knjižnicu te na koji način pristupaju samoj knjižnici i njezinim zbirkama.

Zanimljivo je primijetiti način na koji su ispitanici pristupili odgovaranju na ovo pitanje. Kada se spomenulo korištenje knjižnice, ispitanici su odgovarali u smislu fizičkog korištenja knjižnice iako je većina njih prethodno spomenula kako prepoznaju da im knjižnica nudi pristup bazama podataka te kako u tom smislu koriste knjižnicu na virtualnoj razini. Samo dva ispitanika (R2) i (R7) u odgovoru na ovo pitanje spomenuli su korištenje knjižnice u dvojakom smislu, pa je tako ispitanik (R2) odgovorio:

„Knjižnicu... Sveučilišnu... hmm... ne toliko puno. Ranije sam koristila puno više Znanstvenu knjižnicu. Ne Sveučilišnu nego Znanstvenu. Međutim, ima dolje knjiga koje mi imamo za studente koje smo, ovaj, koristili, međutim, ovaj dio koji pokriva ekonomiju nije toliko zastupljen. A ovo elektronički što ulazimo to je vrlo korisno.”

Ispitanik (R7) odgovara:

„Haaa, sve manje i manje. Dakle, govorimo o fizičkom dolasku. Dakle, sve manje i manje. Jer meni konkretno za moje teme većina radova novijih, dakle, izlazi u pdf-u i dostupna je, dakle, preko interneta (...).”

Iako dva navedena ispitanika nisu ništa detaljnije govorili o korištenju knjižnice u virtualnom smislu u kontekstu ovog pitanja jer je tema pristupu bazama podataka bila obuhvaćena nekih prethodnim pitanjima, iz njihovih odgovora se ipak može zaključiti kako su na pitanje o korištenju knjižnice odmah prepoznali i taj virtualni, odnosno elektronički aspekt njezinih zbirki. Dva su ispitanika, (R5) i (R6), prije samog intervjua upozorila na to kako ne koriste Sveučilišnu knjižnicu te su mislili kako njihovi odgovori neće biti od velike važnosti za ovo istraživanje, međutim, njihovi odgovori na ovo pitanje pokazali su se vrlo zanimljivima. Ispitanici su, naime, rekli kako ne koriste knjižnicu niti u smislu fizičkog dolaska niti u smislu pretraživanja njezina kataloga pri čemu nisu mogli navesti nekakav konkretan razlog za to. Ispitanik (R5) rekao je kako nikada nije ni probao s pretragom preko knjižnice, ali kada bi znao da mu knjižnica ima što ponuditi onda bi ju koristio. Ispitanik (R6) odgovorio je vrlo slično, s naglaskom da za nekorištenje knjižnice nema neki određeni razlog te da čak ni ne zna što mu knjižnica uopće može ponuditi. Međutim, ipak prepoznaje baze podataka kao dio njezina fonda te odgovara:

„... Ali ja mislim da su oni povezani. Kada se ja ulogiram sa svojim korisničkim identitetom onda mi na bazi Web of Science piše tamo da sam stupila u kontakt tamo preko Sveučilišta u Zadru. Tako da vjerujem da je to jedno s drugim povezano (...). Da, onda ispada da koristim knjižnicu (...).”

U ovom kontekstu, ispitanik (R5) naveo je kako nekada elektroničkom poštom dobije obavijest o slobodnom pristupu određenim bazama i tada mu je to od velike pomoći, ali nije bio siguran je li ta obavijest poslana od strane Sveučilišne knjižnice i omogućava li mu knjižnica taj pristup. Kako je kroz daljnji razgovor shvatio da se taj slobodan pristup bazama ostvaruje preko knjižnice naveo je kako te elektroničke izvore onda ipak smatra dijelom njezina fonda jer mu je ona omogućila pristup.

Bilo je i onih ispitanika koji korištenje knjižnice vide samo u fizičkom smislu iako su prethodno naveli kako baze podataka smatraju dijelom njezina fonda.

Ostali ispitanici su o korištenju knjižnice odgovarali u smislu fizičkog korištenja i pretraživanja online kataloga. Ispitanici (R3), (R4), (R8), (R9) i (R10) pod korištenjem knjižnice ne smatraju pretraživanje online baza podataka te iste ni ne smatraju dijelom njezina fonda. Ispitanici (R3), (R4), (R8) i (R9) knjižnicu fizički posjećuju samo na temelju

pretraživanja online skupnog kataloga. Pretraživanje preko skupnog kataloga spomenula je većina korisnika koja koristi katalog, od kojih su neki naveli kako mu pristupaju preko mrežne stranice Znanstvene knjižnice što nam govori o tome kako se ni ova skupina ispitanika koja koristi knjižnicu u fizičkom smislu ne ograničava na fond Sveučilišne knjižnice. U daljnjem razgovoru ispitanici kao glavni razlog tome navode nedovoljnu zastupljenost potrebne građe u Sveučilišnoj knjižnici. Među ispitanicima koji knjižnicu koriste u smislu pretraživanja online kataloga i fizičkog dolaska ima i onih koji su spomenuli kako je i takav način korištenja knjižnice sve rijeđi. Razlozi tome su također nedovoljna zastupljenost odgovarajuće građe te povećanje relevantnih e-izvora zbog čega im knjižnica onda predstavlja neku alternativu za kojom će posegnuti u slučajevima kada im treba neka starija građa ili kada ne mogu pronaći relevantne informacije u elektroničkom obliku. Što se tiče pristupa zbirkama preko online kataloga, korisnici koji su naveli da ne koriste knjižnicu u fizičkom smislu također ne koriste ni knjižnični katalog. To su ispitanici (R1), (R5), (R6) (R7) i (R12), a kao glavne razloge nekorištenja online kataloga naveli su nedovoljnu upoznatost s onime što im knjižnica može ponuditi. Jedan ispitanik (R1) naveo je kako mu pretraživanje preko online kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru nikada nije ni palo na pamet iako je za vrijeme studiranja u Mariboru vrlo često koristio njihov knjižnični katalog.

Ispitanik (R6) objasnio je da ne koristi katalog, odnosno da se nikada se nije susreo s njime, jer mu je glavna asocijacija na Sveučilište u Zadru „filozofski fakultet“ jer je kao takav počeo s radom i ne vjeruje da bi mu knjižnica mogla ponuditi nešto korisno iz područja prirodnih znanosti. Po pitanju online kataloga ostali ispitanici davali su vrlo slične odgovore. Katalog, naime, koriste u onim slučajevima u kojima znaju točne podatke za jedinicu građe koju žele. Dakle, pretraživanju kataloga pristupaju ciljano. Ukoliko znaju naslov ili autora željene jedinice u katalog unesu podatak o naslovu/autoru i na temelju takvog pretraživanja zapravo samo utvrđuju posjeduje li knjižnica određenu jedinicu građe. Ovo je vrlo zanimljivo s obzirom na to da su kod pretraživanja elektroničkih izvora preko interneta (Google) ili preko baza podataka svi naveli kako pretraživanje započinju ključnim riječima, što, možemo primijetiti, nije slučaj i s knjižničnim katalogom. Detaljnije razloge za ovakvu vrstu pretraživanja ispitanici uglavnom nisu znali navesti, iako su do odgovora došli u onom dijelu intervjua kada su trebali uspoređivati katalog Sveučilišta u Zadru i onoga u Rijeci, no o tome će se govoriti nešto kasnije. Tako da možemo zaključiti kako ispitanici u katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru nisu prepoznali alata za istraživanje i pretraživanje.

Što se tiče fizičkog posjeta knjižnici, to je uglavnom rezultat pretraživanja kataloga. Dakle, ovisno o tome posjeduje li knjižnica neku jedinicu građe, ispitanici rjeđe ili češće dolaze

fizički u knjižnicu. Način fizičkog pristupa knjižnici također se razlikuje među ispitanicima. Glavni razlog tome je što je knjižnica na Starom kampusu zatvorenog tipa pa korisnicima nije omogućeno slobodno kretanje među policama dok su zbirke u knjižnici Novoga kampusa u slobodnom pristupu korisnicima. Upravo iz tog razloga, svega dva ispitanika su navela kako po dolasku u knjižnicu samostalno pretražuju građu na policama, dok svi ostali građi pristupaju preko osoblja.

O učestalosti korištenja knjižnice ispitanici su davali različite odgovore. Četiri ispitanika (R1), (R2), (R9) i (R12) knjižnicu u fizičkom smislu koriste samo za nastavne potrebe, odnosno za potrebe naručivanja knjiga za studente ili odabira seminarskih tema pa je tako ispitanik (R1) odgovorio:

„Sveučilišnu... ha... Pa jednako onoliko koliko mi upućujemo naše studente da idu tamo po knjige. Dakle, ja za svoj istraživački rad praktički ne (...).”

Ispitanik (R12) o korištenju Sveučilišne knjižnice rekao je:

„Znači, školsku knjižnicu, našu ovu Sveučilišnu ovdje, odnosno knjižnicu na Novom kampusu koristim uglavnom oko dogovora o nabavi literature za potrebe studenata.”

Zanimljivo je primijetiti kako su sva četiri ispitanika u odgovoru na ovo pitanje ili potpitanja istaknula kako je glavni razlog nekorisćenja Sveučilišne knjižnice nedovoljna zastupljenost odgovarajuće građe koja im je potrebna za njihov znanstveni rad. Problem nedovoljne zastupljenosti odgovarajuće građe za znanstveno-istraživački rad spomenuli su još i ispitanici (R1), (R2), (R11), (R12) i (R14). U tom kontekstu, ispitanici se okreću zbirkama drugih knjižnicama od kojih je najčešće korištena Znanstvena knjižnica u Zadru (za sve ispitanike), Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu (za jednog ispitanika) te Gradska knjižnica Zadar (također za jednog ispitanika). Među ovim ispitanicima također postoje neke razlike u odgovorima, a odnose se na čestinu korištenja Znanstvene knjižnice kao alternative pa su tako dva ispitanika navela kako i ovu knjižnicu koriste sve rjeđe. Jedan ispitanik (R11) odmah je naveo razloge zbog kojih ne koristi Sveučilišnu knjižnicu nego samo Znanstvenu, a to je da u Sveučilišnoj nema odgovarajući prostor za rad. Svega su dva ispitanika, (R8) i (R13), navela kako knjižnicu koriste često. Iako je ispitanicima bilo teško kvantificirati korištenje knjižnice, iz njihovih odgovora se može zaključiti kako čestina korištenja knjižnice zapravo ponajprije ovisi o uspješnosti pretraživanja interneta (Googla). Dva ispitanika koja knjižnicu koriste često kao glavne razloge tome naveli su dobru zastupljenost odgovarajuće literature, odnosno vrlo dobro opremljene Odjelne knjižnice. Oba ispitanika dolaze iz područja humanističkih znanosti te kod čitanja preferiraju tiskani oblik izvora.

Sljedećim pitanjem od ispitanika se htjelo saznati što smatraju pod pojmom knjižnična zbirka. Nekoliko ispitanika imalo je poteškoća kod odgovaranja na ovo pitanje u smislu da nisu razumjeli pojam knjižnične zbirke pa im je u tom slučaju bilo postavljeno potpitanje o tome što je to sve što im, po njihovom mišljenju, knjižnica može ponuditi. Svi ispitanici, osim njih četvero, u svojim odgovorima na ovo pitanje kao glavni parametar u definiranju knjižnične zbirke koristili su pojam vlasništva, odnosno za njih knjižnična zbirka predstavlja svu tiskanu građu koja se može naći u knjižnici, koju knjižnica posjeduje. Od toga je samo jedan ispitanik (R1) pored tiskanih publikacija naveo i fotografije, AV građu i sl. Ispitanici (R3) i (R4) dali su slične odgovore u kojima naglašavaju kako su polako počeli osvještavati da su i elektronički izvori dio knjižnične zbirke i da im se po tom pitanju percepcija polako mijenja, ali ih još uvijek u potpunosti ne smatraju dijelom knjižničnog fonda iz razloga što takva vrsta izvora nije stabilna pa je tako ispitanik (R3) odgovorio:

„Pa evo to je prvenstveno knjiga u tiskanom obliku, ali evo sve više i više osvještavam da, budući da se sve više i zbornici izdaju na nekim CD-ovima, ne znam, evo u elektronskom obliku i naravno s aktivacijom Hrčka kao portala, sve više zapravo osvještujem da je i to dio građe. Znači u elektronskom obliku. Što se tiče naše Sveučilišne knjižnice, budući da sam ja zaposlena evo skoro 8 godina i moja percepcija toga se mijenja. Pogotovo sa sve većom ponudom tih baza podataka, jer u početku kad sam došla te ponude nije bilo. Tako da se i ta percepcija mijenja (...) pa evo sve više osvještavam da je to zapravo i građa u elektroničkom obliku. I tome bih pridodala možda da je veći fondus, na primjer, teza ili diplomskih radova u elektroničkom obliku na našem sveučilištu onda bih vjerojatno puno više vezivala takvu građu kao dio tog fondusa, a ovako kad je to posredstvom baza podataka, i čim se neka baza, odnosno pristup gasi, odma, naravno, više nije dostupna niti preko sveučilišta i u tom smislu ne mogu smatrati da je to kao nekakav stalni fondus. (...) Jer fondus podrazumijeva nešto što je stalno dostupno.”

Nadalje, ispitanik (R4) naveo je:

„Pa onako nekakva prva asocijacija je, iskreno, znači knjige, ali isto tako nekakve, još uvijek to zamišljam kao nekakve stare uveze... smeđe, žute stranice... I tako, časopise... nekakve važnije dokumente. Zbornike. Ali i s druge strane eto taj elektronski dio, naravno, to još nekako nastojim, ovaj, s vremenom se nekako osvještava. Ali nekako na tu knjižničnu zbirku možda čak me više asocira nekakav kao arhiv, mada ne nužno nešto kao... ne u smislu nešto zastarjelo, ne sad s tom konotacijom.”

Iako im je prva asocijacija na knjižničnu zbirku bila tiskana građa i ono što se fizički nalazi u knjižnici, ispitanici (R1), (R6), (R11), (R12) i (R13) su u potpitanjima ipak naveli kako i

elektroničke izvore kojima knjižnica nudi pristup smatraju dijelom njezina fonda što se i čini kao logičan odgovor s obzirom na to da su svi navedeni ispitanici prethodno naveli kako izvore iz baza podataka kojima knjižnica nudi pristup smatraju dijelom njezina fonda.

Ispitanik (R6) odgovorio je:

„Pa na prvu bi... zbirku doživljam kao, ono, red knjiga nekakvih, fizičkih, koje ono uđeš u knjižnicu pa gledaš knjige. Ili, ne znam, zbirka nekakvih doktorata ili znanstvenih radova ili nešto tog tipa. To mi je na prvu. Ali onako globalno gledajući mislim da je to sve što... sva postojeća objavljena građa na neku temu bi trebala biti zbirka.

(...) Pa rekla bih da je to sve što neka knjižnica posjeduje. Ili je negdje izloženo ili je negdje sa strane (...). Fizički bi rekla, ako je baš ima, da mora posjedovati, ali u slučaju tih digitalnih onda da nudi pristup tome.”

Nadalje, ispitanik (R11) na isto pitanje o tome što je za njega knjižnična zbirka, odgovara:

„Aha... a to bi najvjerojatnije bilo ne samo ovako, nego to bi bili najvjerojatnije neki, ovaj, primjerci, ne znam. Je li moguće, primjerci časopisa koji su, ovaj... ne znam... ili su... Mislim, časopisa recimo i nekih koji su rijetki ili, ne znam, koji se ne mogu izvlačiti van ili možda, ne znam... To mi je nekakva asocijacija...”

(...) Pa i knjige i ono, ne znam. I elektronička bi mogla isto biti, e. Pa trebalo bi biti dio zbirke. Da, smatram da bi...”

U istom smjeru odgovara i ispitanik (R12):

„Knjižnična zbirka? Pa podrazumijevam uglavnom knjige, priručnike, jel, koji se nalaze u studijskoj biblioteci (...). Pa to bi bile određene knjige u tiskanoj formi, određeni isto tako, knjige u nekakvoj elektronskoj formi, informacije o njima, i ovoga, priručnici i katalozi u studijskim bibliotekama. I elektronski.”

Samo su četiri ispitanika, (R2), (R7), (R9) i (R14), u odgovoru na pitanje o percepciji knjižnične zbirke odmah navela i elektroničke izvore pa je tako ispitanik (R7) odgovorio:

„Ha ha, kao što rekoh, malo prije, meni knjižnica kao jedan pojam predstavlja sve što ona daje... što mi je... svu onu količinu informacija koju dobivam kroz rad same, dakle, knjižnice. Od, dakle, samih knjiga koje su tu u papirnatom izdanju, dakle, časopisa koje one posjeduju, do interneta, dakle, ona pristupa za određene zbirke koje jednostavno... za naslove koji ne postoje u samoj knjižnici. Dakle, cjelokupan taj fondus djelovanja, dakle, djelovanje same knjižnice mi je ono što smatram knjižničnom zbirkom. Ne samo, dakle, knjige u papirnatom izdanju.”

U istom smjeru odgovora i ispitanik (R14) koji kaže:

„Pa za mene su to knjige, znanstveni časopisi, rječnici, enciklopedije, novine, baze podataka... Uglavnom to, da.”

Ispitanik (R9) dao je zanimljiv odgovor. Na prvo pitanje o tome što je za njega knjižnična zbirka odgovorio:

„Pa meni kad kažem zbirka onda mi je to kartografska zbirka. Jer to je što se tiče i same Znanstvene i arhiva i ono što najviše koristim. A ovo drugo mi je onda sve već nekako pojedinačno, a nekako okrupnjeno zbirka mi je kartografska zbirka za svaku knjižnicu.. i strane koje imaju građu online i tako dalje.”

Dakle, iz odgovora je vidljivo da se nije ograničio parametrima kao što su vlasništvo ili građa koja se fizički nalazi u knjižnici, no na potpitanje o izvorima iz baza podataka odgovara:

„Pa to mi nije nešto što bih uklopila u njezinu zbirku, barem ne ovako kako ja to percipiram sada. Možda ja to nisam nešto dovoljno koristila, ali nemam doživljaj...”

Nadalje, zanimljivo je primijetiti kako su nekoliko ispitanika koji izvore iz baza podataka smatraju dijelom njezina fonda u odgovoru na ovo pitanje govorili isključivo u kontekstu građe koju knjižnica posjeduje, s naglaskom na tiskane publikacije.

Za ispitanika (R8) knjižnična zbirka predstavlja:

„Pa znači knjižnica... knjižnična zbirka... pa ne znam, obično me to asocira na neku stariju literaturu koja mi nije dostupna na internetu i... tako, u tom smislu.”

Ispitanik (R10) knjižničnu zbirku poistovjećuje s tiskanom građom koja se nalazi u knjižnici, dok na potpitanje o elektroničkim izvorima kao dijelu knjižničnog fonda odgovara kako misli da Sveučilišna knjižnica nema bazu elektroničkih izvora kojima nudi pristup.

Sljedećom skupinom pitanja od ispitanika se htjelo saznati nešto o njihovim navikama pri pretraživanju knjižničnog kataloga (ili neke druge baze ukoliko ne koriste katalog). Na pitanje o tome koji oblik informacijskog izvora pri pretraživanju preferiraju ispitanici su uglavnom odgovarali kako su to elektronički izvori, odnosno znanstveni časopisi u elektroničkom obliku. Za samo četiri ispitanika (R4), (R8), (R10) i (R11) tiskana građa ima prednost u odnosu na elektroničku, a glavni razlozi tome su da je tiskanu građu lakše čitati ili se jednostavno nalaze u takvom području u kojem još uvijek dominira tiskana građa, dakle informacije koje ne zastarijevaju tolikom brzinom kao u prirodnim i djelomično u društvenim znanostima. Međutim, gotovo svi ispitanici istaknuli su kako im je ipak važniji sadržaj izvora od samog oblika, odnosno, naglasak su stavili na vjerodostojnost koju mjere kroz recentnost, recenziranost, impact faktore časopisa, urednike, autore i sl.

Ispitanik (R13) na ovo pitanje odgovorio je:

„Pa, da budem iskrena, i nije mi važno kakva je vrsta građe... samo da je ima. Naravno da mi je puno bolje kada se, ovaj, koji članak može naći u e-obliku jer većina knjižnica ne dopušta vanjsku posudbu periodika pa mislim da bi barem periodike, te časopise trebalo u potpunosti digitalizirati nakon što izađu u papirnatom obliku, jel.”

Ispitanik (R12) naglasak je stavio na jednostavnost preuzimanja i dostupnosti elektroničkih izvora kojima daje prednost u odnosu na tiskane pa je tako naveo:

„Pa zapravo članke iz časopisa, jel. Elektroničkih, elektroničkih. I tiskanih ponekad, jel. Ali dragocjeni su mi elektronički izrazi, ovaj, oblici, jel, objavljenih podataka, jednostavno zato jer su mi ti podaci dostupni onda u svako doba.”

Slično odgovara i ispitanik (R7):

„Osobno preferiram, dakle, onaj, elektronski oblik, jer je lakše baratati s njim. Ali mi je to manje bitno, bitna i je informacija, dakle. Nemam problema što će mi izbaciti prvo ili što će mi izbaciti kao važniji pojam, bitno mi je da mi ta cjelina, dakle, sadržaj informacije koje ja trebam. Tako da može bit knjiga, može bit elektronski, iako kažem, preferiram prije te elektronske izvore.”

Razlike u odgovorima na ovo pitanje primjećuju se, kao i do sada, s obzirom na područje znanosti kojim se ispitanici bave pa su tako ispitanik (R6) i ispitanik (R1) koji dolaze iz područja prirodnih i društvenih znanosti, odgovorili kako su za njihov rad relevantni samo elektronički izvori znanstvenih radova u časopisima upravo zbog njihove recentnosti.

Ispitanik (R6) rekao je:

„... Pa zato što, ne znam, smatram da je to najrelevantnije, kako bih rekla, najrecentnije. Da je to nešto što je relativno nedavno objavljeno pa onda mogu vidjeti kad je objavljeno i dosta se brzo u tom svijetu prirodoslovnih znanosti stvari mijenjaju, doslovno iz mjeseca u mjesec. Tako da dok nešto dođe do toga da je objavljeno u knjizi može se dogoditi da je to već zastarjelo.”

Isto odgovara i ispitanik (R1) koji kaže:

„Ma knjige su zastarjele, znate. To kad se jedanput izdato je već praktički prošlo vrijeme. Dakle, nama su isključivo članci su važni, znanstveni članci.”

Na pitanje o tome ograničavaju li se prije pretraživanja na određenu vrstu informacije ili odabiru među svim dobivenim rezultatima koje im katalog ponudi, svi ispitanici koji koriste knjižnični katalog odgovorili su kako odabiru među svim ponuđenim rezultatima jer im je ipak važnija sama informacija, odnosno pronaći informaciju koja im je važna, bez obzira na njezin oblik. Kod ovog, kao i kod sljedećeg pitanja, ispitanici su naglasak stavili na sadržaj, a

ne na oblik. Odgovori na ova pitanja ne razlikuju se s obzirom na područja iz kojih ispitanici dolaze.

Na pitanje o tome postoje li neke vrste izvora koje izbjegavaju ispitanici su također davali jednake odgovore u kojima su se opet usredotočili na sadržaj izvora, a ne na njegov oblik. Svi ispitanici odgovorili su kako izbjegavaju neprovjerene i nepouzdanе izvore kao što su primjerice wikipedija ili internetske stranice koje nemaju potpisanog autora ili neki drugi podatak koji bi jamčio pouzdanost informacija. Jedan ispitanik (R1) u odgovoru na ovo pitanje odmah je naveo kako izbjegava one izvore čiji se pristup naplaćuje. Iako je samo taj ispitanik ovo eksplicitno izrazio u ovom pitanju, kod ostalih ispitanika se ovakvi odgovori također pojavljuju u odgovorima na neka druga pitanja iz čega možemo zaključiti kako je problem nedostupnosti informacija prisutan u svim područjima znanosti te za istraživače predstavlja svojevrsan problem. Ispitanik (R1) odgovorio je:

„Znači, oni koji se trebaju platiti. Ja neću to platiti, niti da imam puno novaca ne bih to platila, jer smatram da se znanje treba dijeliti, ionako nitko ništa ne čita i ja svojim studentima ne dam jer su oni znali pitati „Jooj, profesrice, ja ne mogu doći do toga”, reko nećete plaćati. Siromašni Hrvati, još da plaćamo to.”

Zadnja dva pitanja iz prvog dijela intervjua odnose se na pohranu informacija kao još jedan vid informacijskog ponašanja te na druge vrste zbirke kojima se ispitanici koriste kod pretraživanja informacija. Svi ispitanici odgovorili su kako informacije koje smatraju važnima uvijek pohranjuju i to na način da ih organiziraju tematski u mapama na osobnom računalu. Također, svi ispitanici pohranjuju elektroničke izvore u pdf formatu ili, ako je u pitanju tiskana građa ili trenutno nedostupna elektronička građa, informacije o tom izvoru ili poveznice do mrežnog mjesta elektroničkog izvora. Samo tri ispitanika (R8), (R10) i (R11) su kod odgovora na ovo pitanje naglasila kako tiskane publikacije koje će im kasnije ponovno trebati za njihov rad fotokopiraju i kao takve pohranjuju. Ispitanici koji su odmah spomenuli fotokopiranje i pohranu tiskanih inačica ujedno su i oni koji su prethodno naveli kako kod oblika informacijskog izvora preferiraju tiskani oblik.

Kao najčešće korištene zbirke drugih knjižnica ispitanici su naveli zbirku Znanstvene knjižnice u Zadru te nešto manje zbirku Gradske knjižnice Zadar. Međutim, ovdje je važno naglasiti kako Znanstvena knjižnica za ispitanike ne predstavlja alternativu već prvi korak u pretraživanju knjižničnih zbirki. To se može primijetiti i iz odgovora na neka pitanja koja se tiču posjeta knjižnici ili korištenja njezine građe gdje su ispitanici odgovarali u kontekstu Znanstvene knjižnice kao prve i najčešće opcije kada su u pitanju knjižnice. Često puta im je tijekom intervjua na spomen knjižnice prva asocijacija zapravo bila Znanstvena knjižnica.

Kao glavni razlog tome ispitanici su naveli dobar fond Znanstvene knjižnice u kojem mogu pronaći puno više potrebne literature nego što je to slučaj sa Sveučilišnom knjižnicom. To je i razumljivo s obzirom na to da Znanstvena knjižnica prima obvezni primjerak (kada je u pitanju literatura domaćih autora) te s obzirom na to da su ispitanici i ranije spomenuli kako Sveučilišna knjižnica nedovoljno pokriva znanstvena područja kojima se oni bave. Osim zbirke navedene dvije knjižnice svi ispitanici su rekli kako jednako često koriste i građu iz privatnih zbirki ili zbirki kolega. Dva ispitanika su navela kako zbog nedostatka pristupa pojedinim bazama određenu literaturu nabavljaju od kolega iz inozemstva koji imaju slobodan pristup bazama podataka. Ovisno o području, ispitanici koriste i zbirke nekih drugih knjižnica ili ustanova pa se tako spominju i Knjižnica Arheološkog muzeja Zadar, zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Knjižnica Instituta za staroslavenski jezik, Knjižnica HAZU-a, Knjižnice grada Zagreba, Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, dok je samo jedan ispitanik (R8) spomenuo međuknjižničnu posudbu kao oblik korištenja građe drugih knjižnica.

Drugi dio pitanja temeljio se na iskustvu ispitanika nakon pretraživanja kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Ispitanici su pričali o svojim dojmovima, uspoređivali ga s katalogom Sveučilišne knjižnice u Zadru te davali sugestije i savjete o tome što bi katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru trebao nuditi svojim korisnicima kako bi ga oni češće koristili te kako bi im za njihov znanstveno-istraživački rad predstavljao jedan od glavnih alata pri pretraživanju informacija.

Ispitanici iz područja prirodnih znanosti (R5) i (R6) su, nakon pretraživanja u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci, izrazili vrlo impresivne dojmove koji su se odnosili na dobivene rezultate i sučelje. Oba ispitanika navela su kako im se sviđa dizajn samog kataloga koji ih ujedno podsjeća na sučelja nekih komercijalnih baza podataka te mogućnosti pretraživanja koje katalog nudi kao što su ograničavanje rezultata na samo elektroničke izvore, radove iz akademskih časopisa i sl, filtriranje rezultata prema kriteriju cjelovitih tekstova, radova iz samo određenih baza podataka, itd. Kako niti jedan od ova dva ispitanika koji dolaze iz područja prirodnih znanosti nikada nije koristio niti knjižnični katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru niti fizički dolazio u knjižnicu, nisu mogli odgovoriti na pitanje o usporedbi dva kataloga, no, oboje su izrazili želju za ovakvom vrstom pretraživanja koja im omogućuje lakše, brže i jednostavnije pretraživanje informacija iz više različitih izvora, odnosno baza podataka. Ispitanik (R6) rekao je:

„(...) Mislim, ako je njima u cilju da se ljudi aktivno time koriste (mислеći pri tome na knjižnični katalog) onda bi to trebalo biti nešto poput ovoga (mислеći na katalog Sveučilišne

knjižnice u Rijeci). Znači da ja preko ključnih riječi mogu doć do... dobit rezultate koji će me odvest na neke baze podataka direktno, da ne moram tražiti pojedinačno po svakoj bazi. (...) Nisam do sada iskreno rečeno ni znala da postoji nekakav digitalni katalog i da mogu preko njega nešto tražit, odnosno ne znam dal mogu. Ako ću dobit samo ono što je u tiskanom obliku onda mi to ne znači puno. A ovo je recimo poprilično dobro rješenje (katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci)."

Vrlo slične odgovore davali su i ostali ispitanici. Gotovo su svi ispitanici, osim jednog (R8), nakon pretraživanja kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci imali pozitivne dojmove i komentare koji su se uglavnom odnosili na sučelje, vrstu i količinu dobivenih rezultata, filtere za sužavanje pretraživanja, ponudu elektroničkih izvora te mogućnost pretraživanja po ključnim riječima za sve vrste izvora iz jedne točke. Vezano za sučelje kataloga, odnosno dizajn i mogućnosti pretraživanja, svi ispitanici naveli su kako ih katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci podsjeća na već dobro poznato pretraživanje u komercijalnim bazama podataka kao što su Wos, Science Direct te EBSCO, a opisivali su ga riječima „korisnički orijentirano”, „informativno”, „korisnije”, „praktičnije”, „moderniji pristup”. Poznate metode pretraživanja, sortiranja rezultata te filtriranja omogućile su im da se osjećaju sigurnije prilikom pretraživanja te da sam proces pronalaska informacije bude brži, jednostavniji i učinkovitiji. Kada su komentirali filtere za sužavanje pretraživanja kao pozitivne strane ispitanici su navodili mogućnosti ograničavanja s obzirom na izdavača, određenu bazu podataka, vrstu publikacije, cjelovite tekstove, recenzirane radove i sl. Neki ispitanici su odmah izrazili svoje zadovoljstvo mogućnošću filtriranja dobivenih rezultata, što u katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru nije moguće jer se filteri moraju odrediti prije unosa upita pa filtriranja samih rezultata pretraživanja više nisu moguća.

Ispitanik (R8) koji nakon pretraživanja u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci nije izrazio jednako zadovoljstvo kao i ostali ispitanici ipak smatra da Sveučilišna knjižnica u Rijeci svojim korisnicima nudi drugačije i bolje usluge te navodi:

„Pa mislim da bi trebali napraviti katalog na način da se ljudima olakša da čim prije dođu do informacije koja im treba. Znači, da se upiše i da imamo sa strane mogućnosti... pa slično njima, jel. Pa čak... mislim, svi idemo tome da imamo sve u pdf-u, ali istina je da je bolje, puno zgodnije da se tu sa strane nude dal je knjiga, dal je časopis, dal je ovo, dal je ono... to je istina. Čovjek kad zna šta traži pogotovo onda brže dođe na taj način do informacije nego... Odnosno, kad ne zna što traži pa traži nešto tak (...)."

Na pitanje o tome da pokušaju usporediti katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci i Sveučilišne knjižnice u Zadru ispitanici su se našli u problemu. Čak i oni koji su prethodno naveli kako se

koriste katalogom Sveučilišne knjižnice u Zadru izrazili su želju da mu pristupe na licu mjesta kako bi se prisjetili kako izgleda pretraživanje te kako bi lakše mogli usporediti dva kataloga. Kako su u kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci pretraživali po ključnim riječima, ispitanici su iste ključne riječi unosili i u katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru, no u većini slučajeva se to pokazalo neuspješnim jer nisu dobili niti jedan rezultat. U tom trenutku ispitanici su se gotovo odmah prisjetili zašto katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru ne pristupaju na takav način nego, kao što je već navedeno, isključivo unosom poznatih podataka kao što su naslov ili autor. Upravo iz tog razloga nisu bili u mogućnosti odmah napraviti usporedbu dva kataloga već su gotovo svi izrazili želju za pretraživanjem kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru na licu mjesta.

Za opisivanje kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru ispitanici su uglavnom koristili riječi kao što su „oskudan”, „sužen”, „primitivan”, „nepregledan”, „komplicirano”, „nerazumljivo”. Kako bi opisao katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru, ispitanik (R12) rekao je:

„A ovo u Zadru je više u funkciji rada same knjižnice. A misli se, ovoga, na tiskane, jel, tiskane neakve knjižnične jedinice, a u Rijeci je više zapravo usmjerena priča na brzu dostupnost informacija o neakvim znanstvenim radovima. Jedna točka gdje mogu pronaći sve... da... na elektronskoj razini. A ovdje je sve skupa usmjereno zapravo na tiskani knjižnični fond.”

Nekoliko ispitanika iz područja društvenih i humanističkih znanosti koji inače ne koriste katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru nisu jasno mogli odrediti razloge za to. Međutim, nakon unosa ključnih riječi u katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru te usporedbe dva kataloga, ispitanik (R2) komentirao je:

„Hmm... puno više. Puno više radova ima Rijeka (...). Ali ovaj katalog izgleda ko EBSCO. Ista stvar je. Čini mi se da je vizualno malo drugačiji. Nema onog ulaska što ćete, gdje ćete, kud ćete, 15 pitanja. Odmah vas odvede tu. Brže je.”

Nakon pretraživanja u knjižničnom katalogu te pregleda popisa dostupnih baza podataka na mrežnoj stranici Knjižnice Sveučilišta u Zadru, ispitanik (R11) komentira:

„E, uopće evo, iskreno rečeno da nisam, ovo me uopće ne privlači pretraživat jer je toliko komplicirano mi izgleda, evo. Sad di si, jesam li humanističke, jesam li društvene... Mislim, humanističke jesu, ali sad da tu nešto mozgam... ne znam. Mislim, radi brzine i izgubiš volju zapravo. Idem sad po bazama, ovaj, kao da nije dovoljno pregledno. Tako je moje možda... i onda nemam, eto, nisam ovako nikad ni radila jer izgubiš interes kad vidiš što sve trebaš ceremonije radit. Tako mi nekako ispada, moj zaključak je. Možda zato i nisam toliko. Ovako da mi je automatski da izbacim možda bi onda i više konzultirala te neke izvore.”

Ispitanik (R12) je nakon unosa ključnih riječi na engleskom jeziku u katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru dobio povratnu informaciju kako u bibliografskoj bazi nije pronađena niti jedna jedinica. Nakon toga unio je iste ključne riječi na hrvatskom jeziku te komentirao:

„Pa kao i ono što sam rekla da ja uglavnom ne nalazim tu, jel. Zato sam i odustala od toga, imam naprosto neke druge izvore informacija. Da da, uglavnom, ovoga, čini mi se da je baza, odnosno sučelje, sučelje Sveučilišne knjižnice u Rijeci informativnije. Da, zapravo bi lakše došla do članaka znanstvenih koji su mi potrebni, jel. Ovdje se dobiju samo monografije, i to jedan znanstveni rad (...) iz jedne monografije.”

Iz ovoga je vidljivo kako su se ispitanici tek u ponovnoj interakciji s katalogom Sveučilišne knjižnice u Zadru prisjetili razloga zbog kojih ga do sada nisu koristili ili su to radili sve rjeđe i rjeđe.

Ostali ispitanici su kao glavnu razliku između dva kataloga naveli bolje rezultate kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci u pretraživanju po ključnim riječima. Pod pojmom bolje mislili su prvenstveno na količinu dobivenih informacija te na njihovu raznovrsnost s obzirom na izvore u kojima se nalaze (izvori iz baza podataka i ostali elektronički izvori). Neki ispitanici komentirali su kako prije susreta s katalogom Sveučilišne knjižnice u Rijecinisu niti primijetili da im katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru nikada do sada u popisu rezultata nije ponudio neku vrstu elektroničkih izvora. Iz toga možemo zaključiti kako, već naviknuti na katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru, to nisu niti očekivali. Međutim, kada su vidjeli što im je katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci ponudio, svi ispitanici rekli su kako bi se katalogom sigurno češće koristili da je sličniji ili isti kao i onaj knjižnice u Rijeci. Također, svi ispitanici složili su se oko toga kako Knjižnica u Rijeci svojim korisnicima nudi drugačije i bolje usluge jer im omogućava da s jednog mjesta pristupe svim informacijama kojima knjižnica nudi pristup te time pretraživanje čini jednostavnijim, bržim i učinkovitijim. Za razliku od kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci, katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru pristupna je točka samo tiskanim izvorima koji se nalaze u knjižnici čime se korisnike primorava na pretraživanje koje zahtijeva puno više koraka i koje, prema ispitanicima, predstavlja zamor ili ih jednostavno odbija. To je spomenuo i ispitanik (R14) kada mu se postavilo pitanje o tome kako bi trebao, prema njegovom mišljenju, izgledati katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru da bi mu bio korisniji te da bi ga počeo koristiti za vlastite potrebe:

„Pretraživanje bi trebalo biti brže... Ovdje mi se čini da ima previše koraka dok se ne dođe do traženog. Nekako čovjek izgubi volju.”

U sličnom smjeru odgovaraju i ostali ispitanici pa je tako ispitanik (R11) rekao:

„Jer sada je odvojeno, odvojeno je pretraživanje knjiga, pretraživanje članaka u bazama podataka. Onda kad ulazite u te baze onda vam traži koja ste vrsta znanosti, koja ovo, koja ono. Mislim, mnogi ljudi, šta ja znam, pogotovo ovaj, ne da ne znaju nego sada te puste procedure... i uopće nije pregledno. Trebalo bi sve skupa bit. Ovako kao... Znači kad uključiš, ono, utipkaš taj ključni pojam da ti izbací u principu sve.”

Po pitanju razlika između dva kataloga te na pitanje nudi li knjižnica u Rijeci drugačije usluge svojim korisnicima, ispitanici (R3) i (R7) odgovorili su:

„Po ovom čimbeniku da. Olakšava svakako. Olakšava pristup. Jer ulazak u svaku bazu posebno je... a isto, oduzima vrijeme. Iako je jako važno, naravno, da piše iz koje je baze. To je isto relevantna informacija. Ali podrazumijeva se da si upoznat s bazama podataka, da znaš koje su uopće relevantne za tvoje područje, da znaš što možeš očekivati, dok ovdje ne moraš imati to znanje. Pa eto, s te strane je lakše.”

„Drugačije i bolje. S obzirom da na rezultate istraživanja nije neka razlika u ovim, recimo, knjigama, dakle, koje fizički postoje u knjižnici, ali vidljiva je razlika u odnosu na ostale izvore gdje imamo, dakle, onaj, i članke u pdf-u i podatke iz časopisa i to sve za razliku od našeg. Ovdje je sve na jednom mjestu za razlike od naše knjižnice gdje to moramo kroz par pretraga, dakle, pretraživati da bi dobio iste podatke. Tako da, ono, čini mi se puno korisnije.”

Još neke od razlika navodi i ispitanik (R12) koji kaže:

„Pa mislim da je Sveučilišna knjižnica u Rijeci spretnija za korištenje ljudima koji su zainteresirani za znanstvene radove, za znanstveno istraživanje, jel. Dok je knjižnica u Zadru usmjerena više prema onim knjig... korisnicima koji se koriste knjižničnim fondom na klasični način. I dakle, manje je spretna ljudima koji, za korištenje ljudima koji trebaju najnovije znanstvene... informacije o znanstvenom radu.”

U istom smjeru odgovara i ispitanik (R4):

„Pa ovdje u Sveučilišnoj knjižnici nekako trebate pomoć knjižničara da vas, ne znam, možda uputi na neku bazu, da vam to malo pojasni. Dok je ovdje u Rijeci to već riješeno.”

U odgovoru kojeg je dao ispitanik (R12) može se primijetiti još jedan problem kojeg, u ovom slučaju, ispitanik nije izravno rekao, no spominju ga ostali ispitanici koji su se u razgovoru izravno osvrnuli na problematiku nedovoljne komunikacije i suradnje između knjižničara i profesora kao nastavnika i istraživača. Jedan od njih je i ispitanik (R1) koji je nedovoljnu komunikaciju između knjižničara i profesora kao znanstvenika opisao:

„Da, evo, znači ima sučelje koje je user-friendly i da se surađuje sa znanstvenicima na način da se oni zaista osjećaju da ih netko može pratiti. Jer, ne moram ja znati struku knjižničarstva, šta mene, ne zanima me to, ja točno znam šta ja tražim, razumijete? Zašto mi ne bi onda surađivali da ja kad nešto zamolim da ja to i dobije od njih. Znači, na neki način jeste... ako je user-friendly... možemo mi i sami sebi ako je to moguće, ne tražim ja da mi nitko tamo osobno nešto za mene radi, samo da imam mogućnost da si nađem sve šta mi treba (...). Šta se nama kao znanstvenicima daje? Kako oni zamišljaju da mi to onda radimo? Ja moram bit stvarno jako sposobna da imam jako veliku mrežu ljudi u Europi pa da oni meni šalju kad ja ne mogu nać članke. Da ovisim o svojoj umješnosti stvaranju mreža, mojih privatnih poznanstava, razumijete, da mi ovaj učini uslugu, da mi to napravi, a da bih ja ovdje službeno mogla napredovati, u protivnom će me izbaciti iz sveučilišne zajednice. Dakle, zašto mora to sve tako biti?“

Na potpitanje o tome smatra li ispitanik da je tu velika uloga knjižnice koju ona ne ispunjava prema znanstveno-nastavnom osoblju, isti je rekao:

„Ne, pa ne ispunjava. Mislim, mi ne možemo ništa... (unositi ključne riječi u katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru nakon čega nije pronađen niti jedan rezultat). Evo, vidite, hmhm (kroz smijeh). Ne znam, ne znam šta da kažem... Šta ja imam od toga?“

Ovaj problem vrlo je značajan jer se u intervjuima s ispitanicima pokazalo kako je to jedan od glavnih uzroka zaobilaznja knjižničnog kataloga u procesu traženja informacija. Naime, zbog nedovoljne komunikacije i suradnje između dvije navedene strane, knjižnica, smatraju ispitanici, nedovoljno prati potrebe znanstveno-nastavnog osoblja, odnosno, ne odgovara na njihove potrebe u onoj mjeri u kojoj je to njima potrebno. Naviknuti na ovakva iskustva, ispitanici nikada nisu niti pokušali riješiti problem nedovoljne komunikacije, iako ga prepoznaju kao glavnu barijeru.

Nedovoljno praćenje potreba znanstveno-nastavnog osoblja ne odnosi se samo na manjak odgovarajuće građe već i na ostale vrste pomoći pri pretraživanju kao što su katalog koji na jednom mjestu okuplja svu građu kojoj knjižnica daje pristup, jednostavno pretraživanje po ključnim riječima, jednostavno, funkcionalno i poznato sučelje, opcije pretraživanja koje skraćuju vrijeme pronalaska informacije i sl. Zbog nedostatka svih navedenih stvari, mijenja se i sama percepcija ispitanika o knjižnici, knjižničnim zbirkama te uloga samih zbirki u procesima traženja informacija za znanstveno-istraživački rad. Ono što je važno naglasiti je da su se, nakon pretraživanja u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci, svi ispitanici složili oko toga da bi češće koristili katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru ili bi im on postao polazišna točka za pretraživanje kada bi bio sličniji onom u Rijeci.

U kontekstu toga kako bi katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru trebao izgledati da bi ga ispitanici češće konzultirali, ispitanik (R7) rekao je:

„Prije svega mislim da bi trebali povećati broj ključnih riječi, dakle, pretraživanje po ključnim riječima i uz to mislim da bi trebali automatski nuditi, dakle, i članke iz baza kojima, dakle, imaju pristup. To bi onda mene uspjelo da koristim isključivo njihovu stranicu, a ne dakle ići po stranicama već baza koje postoje. Kad upišem nekakav pojam, nije bitno sad, evo, paleolitik, da mi izbac i knjige, dakle, koje imamo tu i časopise, naravno, koji imaju članke, dakle, s tom temom, s tom ključnom riječi, ali i da mi izbac poveznice na baze podataka koje imaju, dakle, kojima knjižnica ima pristup i koje sadrže te članke. Tako da, to bi mi nekakav napredak bio za pretraživanje, plus, još naravno, onaj, evo ova ograničenja na, recimo, katalog u Rijeci gdje se recimo možete ograničiti na dostupne tekstove, na cjelovite tekstove koje se dakle odmah mogu pregledati do datuma publikacije jer je to isto zgodno, dakle, pretraživanje u novije vrijeme.... da mi ne izbac tisuću rezultata nego da mi izbac sto koje mene točno interesiraju. Tako da ovo što vidim sad tu čini mi se kao nešto zgodno, kao neka vrsta napretka. (...) Da, ovo sučelje je dakle vrlo slično i EBSCO-u i WoS-u, dakle, njihovim načinima. Ok je to. Zašto bježati od stvari koje su već provjerene. U ovom slučaju to funkcionira, dakle, zašto ne? Da se i naša knjižnica tako... da se malo unaprijedi.”

U pokušaju da da sugestije za poboljšanja postojeće verzije kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru, ispitanik (R3) rekao je:

„Pa evo, ovo je svakako dobar način čisto jer olakšava... izbjegavaju se ti koraci koliko je moguće... Nisam ni znala da se može na ovaj način. Ukoliko se može onda je zbilja preporučljiv. Jer olakšava... znači ne tretirate svaku bazu posebno nego ono što je zapravo i motiv našeg pretraživanja je da mi zapravo ciljano pretražujemo, a ne na temelju baza. Iako mi imamo nekoliko baza koje su baš specijalizirane za naše područje ali to ne znači da će se baš tamo nalaziti rad koji nas zanima. Iz tog razloga idem ja osobno na Google scholar. Iako ni on nije cjelovit, ali onda me dalje upućuje na drugo pretraživanje. Ali evo, da se nudi ova mogućnost vjerojatno bi prvi korak bio možda čak i ovaj katalog, a ne Google scholar. Mislim da je ovo jako korisno. Evo, nisam ni znala da imaju to. Iako moram priznati da je ova naša Sveučilišna knjižnica evoluirala u ovih zadnjih 8 godina što se tiče pretraživanja i dostupnosti baza podataka i da se u tom smislu pokazao napredak. Al što se sve može, ne znam, i zato mi je teško preporučiti. Vidim da se ovo može i to bi mi svakako koristilo.”

Kada bi katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru izgledao kao i onaj Sveučilišne knjižnice u Rijeci, za ispitanika (R1) to bi značilo:

„(...) onda je ovaj, ajmo reći (katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci), pa meni kao znanstveniku dobar osjećaj da moje sveučilište ima tu platformu, ako je mogu tako nazvat, da bi to onda možda meni bilo na neki način, i za moje studente, jedan korak prema, ajmo reći, znanstvenosti. (...) Da okupi na jednom mjestu, da tu imam i hrvatske članke i strane članke (...) drugačije je kad imate okvir, osjećate se na neki način, ono, dio zajednice.”

Dakle, suradnja između znanstveno-nastavnog osoblja i knjižničara za ovog ispitanika ne predstavlja samo dogovore oko nabave odgovarajuće građe niti predstavljanje zbirke u katalogu ne utječe samo na percepciju ispitanika o knjižničnim zbirkama – ta suradnja predstavlja puno više. Osim svega navedenog, ta suradnja ispitaniku (R1) pruža nekakav osjećaj sigurnosti i provjerenosti kada su u pitanju informacijski izvori te mu pomaže da se osjeća kao dio zajednice, kako Sveučilišta u Zadru tako i šire znanstvene zajednice jer se kroz osiguravanje pristupa potrebnoj građi i olakšavanje njezina pronalaska zapravo osigurava kvaliteta znanstvene komunikacije i znanstveno-istraživačkog rada općenito.

8. 7. 1. Zaključak istraživanja o korisničkoj percepciji zbirke u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru

Rezultati provedenog istraživanja o korisničkoj percepciji zbirke dali su odgovore na postavljena istraživačka pitanja. Prvo istraživačko pitanje glasilo je: *Kako znanstveno-nastavno osoblje Sveučilišta u Zadru percipira knjižnične zbirke?* Kod odgovora na ovo pitanje, osim samih odgovora ispitanika, vrlo su važni još i oni parametri koji su iskazani implicitno. Kod percepcije knjižničnih zbirki ispitanici su uglavnom koristili parametre kao što su vlasništvo, fizička dostupnost materijala i stabilnost. Ovo je vrlo zanimljivo jer se ovakvi rezultati uvelike razlikuju od onih koje je Leeova dobila u svom istraživanju gdje su ovakve parametre kod percepcije zbirke koristili knjižničari, dok su korisnici u svojoj percepciji knjižničnih zbirki uglavnom bili usmjereni na dostupnost i pristup građi. Dakle, zbirka Sveučilišne knjižnice u Zadru za ispitanike predstavlja svu onu (tiskanu) građu koja se nalazi u knjižnici/koju knjižnica posjeduje. Iako su neki od ispitanika prije toga rekli kako izvore iz baza podataka kojima knjižnica nudi pristup smatraju dijelom njezina fonda, u načinu na koji percipiraju zbirke Sveučilišne knjižnice takvo shvaćanje ipak nije vidljivo. Međutim, ovdje je važno spomenuti još dvije stvari – percepciju ispitanika o samoj knjižnici te načinima na koji ju koriste i informacijsko ponašanje korisnika pri traženju informacija jer se vjeruje kako su ove tri stvari usko povezane. Naime, na spomen korištenja knjižnice

ispitanici su uglavnom odgovarali u smislu fizičkog dolaska u knjižnicu te se to pokazao kao glavni parametar kojeg su koristili u pokušajima da opišu korištenje knjižnice. Opet, iako je većina ispitanika prepoznala kako im knjižnica nudi pristup bazama podataka, korištenje knjižnicom u tom smislu i dalje ne prepoznaju. Iako svega nekoliko ispitanika knjižnicu koristi za potrebe svoga znanstveno-istraživačkog rada, prepoznat je problem koji se odnosi na sve rjeđe korištenje knjižnice te njezino zaobilaženje kada je u pitanju pretraživanje informacija za potrebe znanstvenoga rada ispitanika. U tom smislu, knjižnica im sve više i više predstavlja alternativu kojoj se okreću u slučajevima kada im je potrebna građa starijeg datuma koja nije dostupna u elektroničkom obliku preko interneta. S druge strane, knjižničnim zbirkama pristupaju preko knjižničkog kataloga kojeg koriste isključivo za ciljana pretraživanja, dakle samo ukoliko traže određenu jedinicu za koju već imaju poznate podatke kao što su naslov ili autor. Dakle, katalog koriste kako bi utvrdili nalazi li se određena jedinica u knjižnici dok niti jedan od ispitanika nije spomenuo kako katalog koristi za pretraživanje građe na određenu temu. Ako tu još dodamo spoznaju da svi ispitanici preferiraju korištenje elektroničkih izvora naspram tiskanih čije pretraživanje započinju isključivo preko interneta i to unosom ključnih riječi, možemo zaključiti kako njihovo informacijsko ponašanje u potrazi za informacijama utječe na način na koji koriste katalog, a on opet utječe na percepciju same zbirke. Kako katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru prezentira samo onaj fizički dio svojih zbirki, to izravno utječe i na percepciju ispitanika o samim zbirkama. Vjeruje se kako su upravo iz tog razloga ispitanici na pitanje o knjižnici odgovarali isključivo u fizičkom smislu, a kod opisivanja njezine zbirke koristili parametre poput vlasništva, stabilnosti materijala te fizičkog pristupa jer je upravo to ono što im se katalogom predstavlja. Tako da možemo reći kao iskustvo ispitanika u interakciji s katalogom utječe na percepciju zbirke.

Nadalje, na spomen knjižnice nekim ispitanicima je prva asocijacija bila Znanstvena knjižnica u Zadru, a na spomen knjižničkog kataloga, Skupni katalog knjižnica Zadarske županije kojem ispitanici uglavnom pristupaju preko mrežnih stranica Znanstvene knjižnice. Iz ovoga se može zaključiti kako se, pri traženju informacija u knjižnicama, ispitanici ne ograničavaju na zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru. U vezi s tim, ispitanici su potvrdili kako im je, kada su u pitanju knjižnice, prvi i najpouzadniji izvor Znanstvena, a ne Sveučilišna knjižnica. Razlozi tome su nezadovoljstvo postojećom ponudom građe u Sveučilišnoj knjižnici koja, prema ispitanicima, nije dovoljna za potrebe njihovog znanstveno-istraživačkog rada. U tom smislu, ispitanici smatraju da ih knjižnica ne prati dovoljno dobro te da ne odgovara na njihove potrebe iz čega proizlazi da knjižnicu doživljavaju samo kao mjesto na koje će

eventualno uputiti svoje studente ili se dogovoriti oko nabave građe za potrebe nastave (što je odgovorima i potvrđeno). Od onih ispitanika koji knjižnicu koriste za potrebe znanstveno-istraživačkog rada svi ujedno koriste i knjižnični katalog kao glavnu pristupnu točku zbirkama. Međutim, pokazalo se kako i ovdje postoji jedan problem, a to je isključivo ciljano pretraživanje kataloga u svrhu utvrđivanja posjedovanja i lokacije tražene jedinice. Kod usporedbe dva kataloga ispitanici su imali potrebu pristupiti katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru na licu mjesta te unijeti upit po ključnim riječima. Vjeruje se kako su to tada napravili jer katalog inače ne pretražuju na taj način pa ne znaju što bi im u tom smislu mogao ponuditi. Upravo ovdje pronalazimo odgovor na drugo istraživačko pitanje koje je glasilo: *Na koji način znanstveno-nastavno osoblje koristi knjižnične zbirke pri traženju informacija?* Osim navedenog, ispitanici koriste i onaj virtualni dio – izvore iz baza podataka – kojeg su neki prepoznali kao dio knjižničnog fonda, dok ga drugi ne smatraju dijelom knjižničnih zbirki zbog nestabilnosti materijala te u tom slučaju knjižnicu doživljavaju samo kao posrednika.

Odgovor na sljedeće istraživačko pitanje glasilo je: *U kojoj mjeri organizacija i predstavljanje knjižničnih zbirki znanstveno-nastavnom osoblju olakšavaju pretraživanje i dobivanje relevantnih informacija?* Već smo ustanovili kako ispitanici katalog ne koriste u svrhu pretraživanja i istraživanja knjižničnih zbirki, no zbog čega je to tako? Kada su kod usporedbe dva kataloga ispitanici isti upit prema ključnim riječima unijeli u katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru, upit uglavnom nije rezultirao pronađenim jedinicama. Upravo je ovo razlog zbog kojeg su ispitanici s vremenom odustali od takve vrste pretraživanja i katalogu počeli pristupati samo ciljano. Isto tako, istaknuti su i problemi terminologije kataloga koja se smatra nerazumljivom i vrlo stručnom što uzrokuje smanjenje broja opcija pretraživanja kojima se ispitanici koriste. Dakle, možemo zaključiti kako trenutna organizacija i predstavljanje knjižničnih zbirki ispitanicima ne olakšava pretraživanje i dobivanje relevantnih informacija, a zbog svih navedenih problema i nedostataka, ispitanici se okreću drugim izvorima informacija.

Nakon pretraživanja u katalogu Sveučilišne knjižnice u Rijeci, svi ispitanici složili su se oko toga kako je takav način organizacije i predstavljanja informacija puno korisniji, jednostavniji, brži, intuitivniji te uspješniji za pronalazak relevantnih informacija. Iako su svi ispitanici prije pretraživanja u ovom katalogu naveli kako se kod traženja informacija nikada nisu ograničavali s obzirom na oblik izvora jer im je vjerodostojnost sadržaja važnija od njezina oblika, kao jednu od glavnih prednosti kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci izdvojili su upravo tu mogućnost ograničavanja/filtriranja rezultata prema kriterijima „cjeloviti tekst“, „samo elektronička građa“ i sl. Osim toga, zanimljivo je bilo primijetiti kako

su pretraživanju riječkog kataloga odmah pristupili s unošenjem ključnih riječi, za razliku od kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru. Nakon iskustva pretraživanja kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci, svi ispitanici složili su se oko toga kako bi katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru trebao izgledati kao onaj u Rijeci te da bi ga, u tom slučaju onda svi češće konzultirali, dok bi za neke postao i prva polazišna točka u traženju informacija. Ovo je ujedno i odgovor na četvrto istraživačko pitanje (*Što korisnici očekuju od knjižnične zbirke Sveučilišne knjižnice i na koji način je žele koristiti?*). Vezano uz očekivanja koja ispitanici imaju za zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru možemo reći kako ispitanici žele da ih knjižnica, preko zbirke, uspješnije prati u njihovom znanstvenom radu. Pored toga, njezino predstavljanje u katalogu trebala bi biti sličnija onoj koju omogućava *discovery* sustav u Rijeci. Kako je u istraživanju prepoznat još jedan problem koji se odnosi na nedovoljnu suradnju između knjižničara i znanstveno-nastavnog osoblja, vjeruje se kako bi rješavanje ovoga problema znatno utjecalo i na poboljšanje sustava za predstavljanje i pretraživanje zbirke te umanjilo iskazano nezadovoljstvo dosadašnjim stanjem što bi rezultiralo time da se znanstveno-nastavno osoblje u većoj mjeri osjeća kao dio znanstvene zajednice s knjižnicom u središtu.

U konačnici, rad daje odgovor i na zadnje istraživačko pitanje – *Na koji način sveučilišne knjižnice u Hrvatskoj organiziraju i prezentiraju svoje zbirke?*

Sveučilišna knjižnica u Zadru za organizaciju i predstavljanje svojih zbirki koristi katalog CROLIST s njegovim klasičnim sučeljem čije su se mogućnosti i opcije pretraživanja pokazale nedostatnima za potrebe ispitanika koji su ga opisali kao „oskudan”, „sužen”, „primitivan”, „nepregledan”, „kompliciran”, „nerazumljiv”.

Iako su u analizi rezultata navedene neke razlike u odgovorima s obzirom na znanstvena područja ispitanika, one ipak nisu toliko značajne u kontekstu konačnih odgovora na istraživačka pitanja što znači da razlika u percepciji knjižničnih zbirki s obzirom na znanstvena područja nema, isto kao ni u ulozi koju organizacija i predstavljanje zbirki imaju u procesu traženja informacija te načinima na koje ih ispitanici žele koristiti.

9. Zaključak

Koncept knjižničnih zbirki tradicionalno je bio usmjeren na ideju knjižnice, a same zbirke, njihova struktura, organizacija i priroda promatrale su se isključivo sa stajališta knjižničarske struke. Tome svjedoče i različite definicije koje su gotovo pa poistovjećivale pojmove zbirke i knjižnice. Mnoge su definicije knjižničnih zbirki koje su fokus stavljale na vlasništvo, ograničavajući se pri tome samo na onu građu koju knjižnica izravno posjeduje. Tek 90-ih godina ALA donosi definiciju koja pojam pristup tumači kao eksplicitno uključivanje materijala iz drugih zbirki čime se brišu granice fizičkoga. Međutim, svim navedenim definicijama ipak je zajedničko to da o zbirkama govore u kontekstu prikupljanja, okupljanja i organizacije materijala – procesi koji će 1960-ih godina biti okupljeni u jedan pojam, a to je izgradnja zbirki koji je kasnije proširen novim pojmom – upravljanje zbirkama. Povijest terminologije vezane za ova dva pojma odražava mnoge razlike u mišljenjima u krugu teoretičara, no razlika je jasna: koncept izgradnje zbirki usko je povezan s odabirom i nabavom knjižnične građe dok se ili upravljanje zbirkama općenito promatra kao širi pojam koji obuhvaća čitav niz aktivnosti uključenih u upravljanje pristupom informacijskim izvorima. Tehnološke promijene iz temelja mijenjaju tradicionalne modele knjižničnih zbirki okupljenih oko ideje vlasništva i kontrole što ujedno utječe i na razvoj izgradnje i upravljanja zbirkama o čemu se govorilo u trećem poglavlju, s podebnim naglaskom na promjene unutar znanstvene zajednice za koje djeluju visokoškolske knjižnice. U tom kontekstu, govori se o paradigmatom pomaku koji sugerira da se umjesto definiranja zbirke kroz perspektivu vlasništva, buduće zbirke jednostavno trebaju promatrati kao izvori kojima knjižnica upravlja, koje nudi i čuva u korist knjižničnih korisnika bez obzira na njihovu lokaciju. Međutim, redefiniranje knjižničnih zbirki u kontekstu visokoškolskih knjižnica sa sobom povlači mnoge probleme od kojih su najvažnija pitanja vezana za posredovanje i poteškoće pri utvrđivanju granica zbirke. Problemi koji se javljaju u tom kontekstu odnose se na ulogu knjižničara kao posrednika te na integraciju elektroničkih dokumenata u zbirke. Rasprave o ovakvim i sličnim pitanjima rezultirale su promjenama u razmišljanjima koja su vezana za prioritete, a odnose se na pomak fokusa s nabave sadržaja na kojeg se danas gleda kao na „tržišnu robu” doprikupljanja, organizacije, pohrane i očuvanja izvora koji nastaju unutar zajednice u kojoj knjižnica djeluje, naglašavajući pri tome kako bi se zbirke budućnosti trebale razvijati upravo u tom smjeru.

Kada je u pitanju organizacija zbirke u visokoškolskim knjižnicama, problemi se javljaju na svim razinama od kojih je najproblematičnija ona koja uključuje elektroničku građu kojoj knjižnica nudi pristup ili za koju plaća pretplatu. U tom kontekstu, autori predviđaju reorganizaciju zbirke visokoškolskih knjižnica vođenu sljedećim promjenama: pronalaženje ili otkrivanje koje će se postupno odvajati od lokalnih zbirki jer će pružanje olakšanog pristupa postati temeljna usluga knjižnica, a orijentacija zbirke po modelu iznutra prema van (*inside-out*) postat će sve važnija. U skladu s tim, neki autori govore i o promjeni terminologije koja se u prvom redu odnosi na knjižnične kataloge. Ukoliko bi katalogi obuhvaćali sve nužne promjene, više ne bi bili katalogi u klasičnom smislu te riječi jer ne bi bili namjenjeni da budu popisi stvari koje knjižnica ima već bi bili alati koji bi pomagali u učenju i istraživanju, odnosno popisi stvari koje se smatraju korisnima za ostvarivanje ciljeva matične institucije. Tu nastaje problem jer neki katalogi svojim korisnicima još uvijek predstavljaju samo onaj fizički dio zbirke. Rezultati mnogih istraživanja iz područja korisničkog ponašanja te korisničke interakcije s knjižničnim katalogima ukazuju na zastarjelost tehnologije kojom se knjižnica služi u kontekstu organizacije i predstavljanja svojih zbirki. U tom kontekstu zastarjele tehnologije, prepoznat je i katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru (CROLIST) koji pripada drugoj generaciji kataloga, a još uvijek nije iskoristio prednosti mrežnog okruženja i tehnologija pomoću kojih bi korisnicima olakšao pretraživanje informacija te sam proces učinio puno bržim. S druge strane, neke knjižnice, među kojima je i Sveučilišna knjižnica u Rijeci, nadogradile su postojeće sustave puno modernijim i prilagođenijim rješenjima pa tako sada svoje zbirke korisnicima predstavljaju pomoću *discovery* alata. Takvi sustavi predstavljaju projekciju metodologije internetskih tražilica, a osim brojnih drugih mogućnosti, za visokoškolske knjižnice jedna od najznačajnijih promjena je mogućnost pretraživanja i pristupa elektroničkim izvorima, odnosno stvaranje jedne pristupne točke za sve izvore kojima knjižnica nudi pristup.

Kako bi služile novim generacijama korisnika, zbirke moraju odražavati korisnički izbor informacijskih izvora pri čemu se naglašava potreba za ispitivanjem ovog koncepta, a prvi i logičan korak prema tome jest ispitivanje korisničke percepcije zbirke. Problem definiranja zbirke i razumijevanja korisničke percepcije potaknuo je i pisanje ovoga rada koji polazi od pretpostavke da osnova za poboljšanje strukture i organizacije informacijskih izvora leži u dubinskom razumijevanju ponašanja korisnika. Kako je u području knjižničarstva i informacijskih znanosti do danas objavljeno relativno malo empirijskih istraživanja o konceptima knjižničnih zbirki te ispitivanju njihove percepcije iz perspektive korisnika, prepoznata je potreba za preispitivanjem pojma knjižnične zbirke i onoga što ona u digitalnom

svijetu predstavlja današnjim korisnicima. Kako bi se ispitala korisnička percepcija knjižničnih zbirki s obzirom na prethodno navedene probleme i mogućnosti te kako bi se došlo do saznanja o načinima na koji korisnici koriste ili žele koristiti knjižnične zbirke, rad je istraživanje podijelio u dva dijela. Prvi dio za cilj je imao usporedbu kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i Sveučilišne knjižnice u Rijeci i to na dvije razine – upotrebljivosti kataloga s obzirom na mogućnosti pretraživanja i istraživanja zbirke te usporedbu s obzirom na mogućnosti vezane uz prebiranje i pretraživanje po ključnim riječima, pretraživanje po predmetnim odrednicama te oblikovanje složenih upita. Vrednovanje upotrebljivosti kataloga prema kriterijima BibEval u kontekstu ispitivanja korisničke percepcije zbirke važno je kako bi se na konkretnim primjerima i prema točno određenim kriterijima utvrdile razlike u mogućnostima pretraživanja i istraživanja zbirke u dva kataloga obuhvaćena istraživanjem, dok je namjera usporedbe prema popisu provjernih točaka bila osvrtnje na problematiku predmetnog pretraživanja tako što su se izdvojiti elementi i metodologija oblikovanja predmetnog pretraživanja primjerenog korisnicima WebPAC-a u hrvatskoj akademskoj zajednici. Drugim dijelom istraživanja nastojala se dobiti slika korisničke percepcije knjižničnih zbirki. U tu svrhu, izabrana je metoda intervjua kako bi se dobio dubinski uvid u tematiku, pri čemu cilj istraživanja nije generalizacija podataka. Rezultati istraživanja pokazali su kako ispitanici kao korisnici Sveučilišne knjižnice u Zadru u percepciji knjižničnih zbirki kao glavne parametre koriste vlasništvo, fizičku dostupnost te stabilnost materijala. Ako ovo usporedimo s istraživanjem koje je o korisničkoj percepciji zbirke provela Lee, primijetit ćemo kako su otkriveni parametri isti kao i oni koje prema njezinom istraživanju koriste knjižničari. Kako katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru korisnicima predstavlja samo onaj fizički dio zbirke koji se nalazi u knjižnici, ovakvi rezultati nisu začuđujući. Upravo iz razloga što im se zbirka prezentira na takav način, ispitanici su, čini se, daleko od shvaćanja da je knjižnica ona koja okuplja i nudi izvore bez obzira na njihovu lokaciju. Vezano za način na koji ispitanici koriste zbirke pri traženju informacija, zaključeno je kako ispitanici katalog (a samim time i zbirke) koriste isključivo za ciljana pretraživanja, odnosno samo u onim slučajevima kada žele utvrditi nalazi li se određena jedinica građe u knjižnici što nam govori o tome kako knjižnični katalog Sveučilišne knjižnice u Zadru, od strane ispitanika, nije prepoznat kao alat za pretraživanje i istraživanje kao što je to bio slučaj s katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Nadalje, analizom informacija dobivenih iz intervjua, utvrđeno je kako trenutna organizacija i predstavljanje knjižničnih zbirki ispitanicima ne olakšavaju pretraživanje i dobivanje relevantnih informacija, a zbog svih navedenih problema i nedostataka, ispitanici se okreću drugim izvorima informacija. Vezano

uz očekivanja koja ispitanici imaju za zbirke Sveučilišne knjižnice u Zadru, možemo reći kako ispitanici žele da ih knjižnica, preko zbirke, uspješnije prati u njihovom znanstvenom radu. Pored toga, njezino predstavljanje u katalogu trebalo bi biti sličnije onom koje omogućava *discovery* sustav u Rijeci. Analizom dobivenih rezultatao načinima organizacije i predstavljanja zbirke kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i kataloga Sveučilišne knjižnice u Rijeci, uočene su razlike s obzirom na mogućnosti koje u kontekstu pretraživanja i istraživanja zbirke katalogi nude. Mogućnostima i opcijama koje katalog Sveučilišne knjižnice u Rijeci nudi, a koje kao takve u katalogu Sveučilišne knjižnice u Zadru ne postoje, riječki katalog korisnicima skraćuje vrijeme pronalaska informacija, pretraživanje čini jednostavnijim i efikasnijim te omogućava lakšu navigaciju među ponuđenim rezultatima. Također su utvrđene i promijene koje su se s vremenom dogodile u katalogu CROLIST, a odnose se na poboljšanje mogućnosti predmetnog pretraživanja. Međutim, u radu se zaključuje kako su u CROLIST-u, u području organizacije i predstavljanja knjižničnih zbirki potrebne temeljite promjene kako bi katalog bolje služio korisnicima u učinkovitom i brzom pronalaženju informacija. Kao važnim saznanjem za kontekst ovoga rada smatra se i problem nedovoljne komunikacije između knjižničara i znanstveno-nastavnog osoblja Sveučilišta u Zadru na koju su ukazali ispitanici. Kako je naveo Webb, knjižničari su ti koji u suradnju s znanstveno-nastavnim osobljem rade na dostupnosti istraživačkih podataka te iskorištavaju bogate izvore informacija kako bi osigurali što bolju kvalitetu znanstvene komunikacije i protoka znanja. Međutim, istraživanjem se pokazalo kako na Sveučilištu u Zadru nedostaje upravo ovakva vrsta suradnje. Kako su danas izvori informacija dostupni i u fizičkom i u virtualnom obliku, cjelokupne informacijske strukture postale su sve složenije, a njihove granice nejasne i maglovite. Pitanja o kojima bi u tom smjeru knjižničari trebali razmišljati odnose se na preispitivanje korisnosti i upotrebljivosti postojećih struktura za organizaciju i predstavljanje informacija u digitalnom okruženju. U skladu s tim, knjižnični katalog, kao glavna pristupna točka zbirka, trebao bi biti dizajniran tako da nadilazi granice fizičkoga. Prema tome, predlaže se proširenje tradicionalnog koncepta zbirke koji ne bi bio ograničen formatom, vlasništvom i lokacijom. Istraživanje koje se provelo važno je iz dva razloga. Prvi je taj da je istraživanje korisnički orijentirano što znači da su rezultati i zaključci doneseni na temelju povratnih informacija prikupljenih od korisnika te na saznanjima o njihovoj percepciji knjižničnih zbirki. Drugi razlog leži u činjenici da istraživanje predstavlja svojevrsnu poveznicu među istraživanjima u tri područja, a to su pretraživanje informacija, organizacija i predstavljanje informacija te izgradnja zbirki.

Kako bi se budućim istraživanjima dobila još jasnija slika o korisničkoj percepciji knjižničnih zbirki, predlaže se uključivanje ispitanika koji koriste katalog s *discovery* sustavom. Na taj način mogle bi se uočiti razlike u percepciji dvije skupine korisnika kojima se zbirka predstavlja na različite načine. Osim toga, predlaže se i uključivanje jednakog broja ispitanika iz različitih grana znanosti kako bi se bolje utvrdile eventualne razlike u percepciji s obzirom i na tu podjelu.

10. Popis literature

1. Atkinson, Ross. Managing traditional materials in an online environment: some definitions and distinctions for a future collection management. // *Library Resources and Technical Services* 42, 1(1998). URL: <http://journals.ala.org/lrts/article/view/5246> (2015-04-17), str. 7-20.
2. Atkinson, Ross. Old forms, new forms: the challenge of collection development, 1989. URL: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/41166/crl_50_05_507_opt.pdf?sequence=2. (2015-07-10), str. 507-520.
3. Atkinson, Ross. Six key challenges for the future of collection development: introduction for the break-out sessions, 2005. URL: <http://ecommons.library.cornell.edu/handle/1813/2608> (2015-06-11)
4. Bates, Marcia J. Rethinking subject cataloging in the online environment. // *Library Resources and Technical Services* 33, 4(1989), str. 401-412.
5. Bates, Marcia J. Task force recommendation 2.3 research and design review: improving user access to library catalog and portal information, 2007. URL: <http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/2.3BatesReport6-03.doc.pdf> (2015-07-17), str. 1-58.
6. Bates, Marcia J. What is browsing - really? A model drawing from behavioral science research. // *Information Research* 12, 4(2007). URL: <http://www.informationr.net/ir/12-4/paper330.html> (2015-07-17)
7. Bawden, David; Robinson, Lyn. *Introduction to information science*. London: Facet, 2012.
8. Billings, Harold. Library collections and distance information: new models of collection development for the 21st century // *Journal of Library Administration* 24, 1/2(1996), str. 3-17.
9. Bodi, Sonia; Maier-O'Shea, Katie. The library of babel: making sense of collection management in a postmodern world. // *The Journal of Academic Librarianship* 31, 2(2005), str. 143-150.
10. Borgman, Christine L. Why are online catalogs still hard to use? // *Journal of the American Society for Information Science* 47, 7(1996), str. 493-503.
11. Breeding, Marshal. *Library technology guides*, 2015. URL: www.librarytechnology.org/ (2015-07-17)
12. Breeding, Marshal. Technology for the next generation // *Computers in Libraries* 26, 10(2006). URL: <http://www.infoday.com/cilmag/nov06/index.shtml> (2015-07-17), str. 28-31.

13. Breeding, Marshal. Thinking about your next OPAC. // *Computers in Libraries* 27, 4(2007), str. 28-31.
14. British Standards Institution (2009). PAS 197:2009 Code of practice for cultural collections management. London: BSI.
15. Brophy, Peter. *The library in the twenty-first century*. London: Facet, 2007.
16. Buckland, Michael. The roles of collections and the scope of collection development // *Journal of Documentation* 45, 3(1989), str. 213-226.
17. Buckland, Michael. What will collection developers do? // *Information Technology and Libraries* 14, 3(1995), str. 155-159.
18. Burke, J. Discovery versus disintermediation: the new reality driven by today's end-user, 2010. URL: <http://www.vala.org.au/vala2010-proceedings/559-vala2010-session-1-burke> (2015-07-17)
19. Chung Wilson, Myoung; Edelman, Hendrik. Collection development in an interdisciplinary context // *The Journal of Academic Librarianship* 22, 3(1996), str. 195-200.
20. Cogswell, James A. The organization of collection management functions in academic research libraries // *Journal of Academic Librarianship* 15, 4(1987), str. 268-276.
21. Collection. // Oxford dictionaries. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english-thesaurus/collection> (2015-04-16)
22. Collection. // Webster dictionary. URL: <http://www.webster-dictionary.org/definition/collection> (2015-04-16)
23. Collections and access for the 21st-century scholar: changing roles of research libraries: a report from the ARL Collections and Access Issues Task Force. *ARL Bimonthly Report* 225, 2002. URL: <http://www.arl.org/storage/documents/publications/arl-br-225.pdf> (2015-05-10), str. 1-23.
24. College students' perceptions of libraries and information resources: a report to the OCLC membership, 2006. URL: <http://www.oclc.org/reports/perceptionscollege.en.html> (2015-06-12)
25. Conway, P. Modeling the digital content landscape in universities // *Library Hi Tech* 26, 3(2008). URL: <http://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/85221> (2015-07-09), str. 342-352.
26. Corral, Sheila. *The concept of collection development in the digital world*. // *Collection development in the digital age* / edited by Maggie Fieldhouse and Audrey Marshall. London: Facet, 2012.

27. Corrall, Sheila; Roberts, Angharad. Information resource development and “collection” in the digital age: conceptual frameworks and new definitions for the network world, 2012. URL: <http://d-scholarship.pitt.edu/25171/> (2015-07-10)
28. Criteria catalogue BibEval. URL: <http://www.cheval-lab.ch/en/usability-of-library-online-services/criteria-catalogue-bibeval/> (2015-07-20)
29. Demas, Samuel G.; McDonald, Peter; Lawrence, Gregory W. The Internet and collection development: mainstreaming selection of Internet resources. // *Library Resources and Technical Services* 39, 3(1995), str. 275-290.
30. Dempsey, Lorcan. The recombinant library: portals and people. // *Journal of Library Administration* 39, 4(2003). URL: http://www.oclc.org/research/people/dempsey/recombinant_library.html (2015-07-09), str. 1-38.
31. Dempsey, Lorcan; Malpas, Constance; Lavoie, Brian. Collection directions: some reflections on the future of library collections and collecting. // *Libraries and the Academy* 14, 3(2014), str. 393-423.
32. Drabenstott, Karen M.; Weller, Marjorie S. Testing a new design for subject searching online catalogs. // *Library Hi Tech* 12, 1(1994), str. 67-86.
33. Edelman, Hendrik. Selection methodology in academic libraries. // *Library Resources and Technical Services* 23, 1(1979). URL: <http://ecommons.library.cornell.edu/handle/1813/646> (2015-07-08), str. 33-38.
34. E-učenje sad! Razvoj naprednih usluga za e-učenje s ciljem povezivanja dostupnih sadržaja. URL: http://www.fer.unizg.hr/e-ucenje_sad/repozitorij_objekata_znanja (2015-07-15)
35. Forsman, Daniel. Change as a service – challenges and effects of a new paradigm for library systems and content infrastructure. // *Library Management* 33, 2012. URL: <http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1104&context=iatul> (2015-07-10), str. 498-510.
36. Galbreath, Robert. Nailing Jell-O to the wall?: Collection management in the electronic era. // *North Carolina libraries* 55, 1 (1997), str. 18–21.
37. Ghosh, Shyamali. Taxonomies and interoperability, 2014. URL: <http://informationevolution.com/taxonomies-and-interoperability/> (2016–01–05)
38. Golub, Koraljka. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima s web-sučeljem, 2003. [Magistarski rad]. URL: <http://eprints.rclis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf>. (2016-01-04), str. 1-159.

39. Gorman, G. E. Collection Management. // International Encyclopedia of Information and Library Science. London; New York : Routledge, 2003.
40. Gorman, Michael. Collection development in interesting times: a summary. // Library Collections, Acquisitions and Technical Services 27, 4(2003), str. 459-462.
41. Gorman, Michael. Our enduring values: librarianship in the 21st century. Chicago: American Library Association, 2000.
42. Gross, Julia; Sheridan , Lutie. Web scale discovery: the user experience. // New Library World 112, 5-6(2011), str. 236-247.
43. Han, Lifeng.; Goulding, Anne. Information and reference services in the digital library. // Information Services and Use 23, 4(2003). URL:
https://www.researchgate.net/publication/228605603_Information_and_reference_services_in_the_digital_library (2015-07-14), str. 251-262.
44. Hildreth, Charles R. Online catalog design models: are we moving in the right direction? A report submitted to the council on library resources, 1995. URL:
<http://myweb.cwpost.liu.edu/childret/clr-opac.html> (2015-07-17)
45. Hurd, M. J. Interdisciplinary research in the sciences: implications for library organization. // College and Research Libraries 53, 4(1992). URL:
<http://crl.acrl.org/content/53/4/283.full.pdf+html> (2015-07-16), str. 283-298.
46. Jarrett, Kylie. Findit flinders: user experiences of the primo discovery search solution. // Australian Academic and Research Libraries 43, 4(2012), str. 278-299.
47. Johnson, Peggy. Fundamentals of collection development and management. Chicago: American Library Association, 2004. URL:
<http://libgen.org/book/index.php?md5=CEE0BEA4C2533D1AC0E0E60C9063A39F> (2015-04-17)
48. Katalog knjižnice Sveučilišta u Zadru. URL: <http://crolist.unizd.hr/anev/search.html> (2015-11-21)
49. Kaufmann, Karen; Larsen, Jeanne; Salvo, Patricia De. Discovering the discovery tool: the introduction and impact on research and instruction at Seminole State College of Florida. // College and Undergraduate Libraries 19, 2-4(2012), str. 278-296.
50. Kent, Allen; Lancour, Harold. Encyclopedia of Library and Information Science. New York: Marcel Dekker, 1971.
51. Ketterman, Elizabeth.; Besaw, Megan E.; Tucker, Michael. Rethinking how patrons discover information: implementing a discovery tool. URL:
<http://thescholarship.ecu.edu/handle/10342/3506> (2015-07-17)

52. Kohl, David F. Collection development in the ARL library. // Encyclopedia of Library and Information Science, New York : M. Dekker, 2003.
53. Kumar, Vinit. Next generation catalogue: a user's expectation. // 6th International CALIBER. Allahabad: University of Allahabad, 2008. URL: <http://ir.inflibnet.ac.in/handle/1944/1283> (2015-07-17), str. 371-383.
54. Lagoze, Carl.; Fielding, David. Defining collections in distributed digital libraries. // D-Lib Magazine (1998). URL: <http://www.dlib.org/dlib/november98/lagoze/11lagoze.html> (2015-04-17)
55. Lauridsen, Helle; Stone, Graham. The 21st-century library: a whole new ball game? // Serials:the Journal for the Serials Community 22, 2(2009). URL: <http://serials.uksg.org/articles/abstract/10.1629/22141/> (2015-07-17), str. 141-145.
56. Lee, Hur-Li. Information spaces and collections: implications for organization // Library and Information Science Research 25, 4 (2003), str. 419-436.
57. Lee, Hur-Li. The concept of collection from the user's perspective. // The Library Quarterly 75, 1(2005). URL: https://pantherfile.uwm.edu/hurli/www/Lee_LQ05.pdf (2015-07-18), str. 67-85.
58. Lee, Hur-Li. What is a collection? // Journal of the American Society for Information Science and Technology 51, 12(2000), str. 1106-1113.
59. Line, Maurice B. Access as a substitute for holdings: false ideal, costly reality? // OCLC Systems and Services 11, (1995), str. 11-13.
60. Lynch, Clifford A. From automation to transformation: forty years of libraries and information technology in higher education. // Educause Review 35, 1(2000). URL: <http://er.educause.edu/~media/files/article-downloads/erm0018.pdf> (2015-07-08), str. 60-68.
61. Lynch, Clifford A. The role of digitization in building electronic collections: economic and programmatic choices. // Collection Management 22, 3/4(1998), str. 133-141.
62. Lynch, Clifford A. The role of digitization in building electronic collections: economic and programmatic choices // Collection Management 22, 3/4(1998), str. 133-141.
63. Majlinger Tanocki, Inge; Petr Balog, Kornelija. Predmetni pristup u mrežnim katalozima hrvatskih narodnih knjižnica : studija uporabljivosti. URL: http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2013/06/209_Majlinger_Petr_2013_11.pdf (2016-01-04), str. 55-82.
64. Malpas, Constance. Reconfiguring academic collections: stewardship, sustainability and shared infrastructure, 2011. URL: <http://www.oclc.org/content/dam/research/presentations/malpas/umtc2011.pdf> (2015-07-09)

65. Markey, K.... [et al.]. Census of institutional repositories in the United States: MIRACLE Project re-search findings, 2007. URL: <http://www.clir.org/pubs/abstract/pub140abst.html> (2015-06-11)
66. McColvin, Lionel R. The theory of book selection for public libraries. London: Grafton, 1925.
67. Mejovšek, Milko. Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima. Zagreb: Naklada Slap, 2013.
68. Merčun, Tanja; Žumer, Maja. Library catalogue – the ultimate reference tool? URL: http://oddelki.ff.uni-lj.si/biblio/oddelek/osebje/dokumenti/MercunZumer08_LIDA_Library_catalogue_reference_tool.pdf (2015-07-17)
69. Morgan, Eric Lease. Next generation library catalog, 2006. URL: <http://infomotions.com/musings/ngc/> (2015-07-17)
70. Novotny, E. I don't think I click: a protocol analysis study of use of a library online catalog in the Internet age // *College and Research Libraries* 65, 6(2004), str. 525-537.
71. Okerson, Ann. Asteroids, Moore's law, and the star alliance // *The Journal of Academic Librarianship* 29, 5(2003). URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0099133303000661> (2015-06-11), str. 280-285.
72. Parker, Kimberly [et al.]. Appendix B: Electronic resource management workflow flowchart. // *Electronic resource management: report of the DLF electronic resource management initiative* / Jewell, Timothy D... [et al.]. Washington, D.C. : Digital Library Federation, 2005. Str. 62-68.
73. Peek, R. Miss Web manners on digital libraries // *Information Today* 15, 7(1998).
74. Reitz, Joan M. Library collection. // *ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science*, Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010. URL: www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_A.aspx (2015-06-01)
75. Reitz, Joan M. Library. // *ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science*, Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, 2010. URL: www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_A.aspx (2015-06-01)
76. Roberts, Angharad. Conceptualising the library collection for the digital world: a case study of social enterprise. Doktorski rad. University of Sheffield. URL: <http://etheses.whiterose.ac.uk/5186/> (2015-04-17)
77. Sadeh, Tamar. User-centric solutions for scholarly research in the library. // *Liber Quarterly* 17, 3-4(2007). URL: <http://liber.library.uu.nl/index.php/lq/article/view/7897> (2015-07-17)

78. San José Montano, Blanca. La gestión de la colección cooperativa en las bibliotecas universitarias a comienzos del siglo XXI. Doktorski rad. URL:
<http://e-archivo.uc3m.es/handle/10016/10412> (2013-10-14)
79. San Jose Montano, Blanca. The new paradigm of collection management in university libraries: from crisis to revolution. // *Collection Building* 33, 3(2014). URL:
www.emeraldinsight.com/0160-4953.htm (2015-07-10), str. 90-97.
80. Schmidt, Karen. Past perfect, future tense: a survey of issues in collection development // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services* 28, 4(2004), str. 360-372.
81. Soehner, Catherine.; Steeves, Catherine.; Ward, Jennifer. E-science and data support services: a study of ARL member institutions, 2010. URL:
<http://www.arl.org/storage/documents/publications/escience-report-2010.pdf> (2015-07-09), str. 1-74
82. Soper, M. E.; Osborne, L. N.; Zweizig, D. L. *The Librarian's Thesaurus*. London: American Library Association, 1990.
83. Sridhar, M. S. Subject searching in the OPAC of a special library: problems and issues. // *OCLC Systems & Services* 20, 4(2004), str. 183-191.
84. Sveučilište u Rijeci: sveučilišna knjižnica. URL:
<http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/o-sustavu> (2015-07-18)
85. Sveučilište u Zadru. URL:
<http://www.unizd.hr/sveucilisnknjiznica/Oknji%C5%BEnici/Povijestiknji%C5%BEni%C4%8Dnifond/tabid/4409/Default.aspx> (2015-07-18)
86. Tkalac Verčić, Anja; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vikić, Nina. Priručnik za metodologiju istraživačkog rada : kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje. Zagreb : M.E.P., 2012.
87. Uniri: Sveriks - knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci. URL:
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/search/basic?sid=160d6ad1-abe6-42ef-ad27-c738c50075ac%40sessionmgr4001&vid=8&hid=4110> (2015-07-18)
88. Vaughan, Jason. Web scale discovery: what and why? // *Library Technology Reports* 47, 1(2007) URL: <http://journals.ala.org/ltr/article/view/4380/5065> (2015-07-17), str. 5-11.
89. Vujević, Miroslav. Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti. Zagreb: Informator, 1983.
90. Webb, John. Collections and systems: a new organizational paradigm for collection development // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services* 25, 4(2001), str. 461-468.

91. Wells, David; Richardson, Christine. How do library clients use discovery systems?, 2014.
URL:<http://www.lianza.org.nz/david-wells-how-do-library-clients-use-discovery-systems>
(2015-07-17)
92. Young, Heartsill. The ALA Glossary of Library and Information Science. Chicago: American Library Association, 1983.
93. Yu, Holly; Young, Margo. The impact of web search engines on subject searching in OPAC // Information Technology and Libraries 23, 4(2004), str. 168-180.

Title: Possible library collections development of academic libraries

Abstract: Constant increase of digital documents on the web, innovation in the library management systems, new models of subscription and licensing, movement for open publishing and other dynamic changes have influenced the concept of traditional ideas regarding the library collections. At the same time they predict a paradigmatic change of the way librarians think about collections and impose the need for reconceptualization of traditional role of collection development. Faced with a change in the concept of the library collections, academic libraries change their focus of collection development from local to the global. With the arrival of new types of sources associated with the library collections (which also include databases, repositories etc.), a need for the different library approach toward its users arises. One of the newest technologies moving in the same direction is so called *discovery tool* or search tool that allows users to search through the library catalog and other sources of information included in the library collection in the same place and at the same time. This paper will be aimed at organization and presentation of the library collections, with an emphasis on users perception of it. Its purpose is to examine the way teaching staff, as users of the University library of Zadar, perceive the library collections and their role in the process of searching information.

Key words: library collections, academic libraries, organization of collections, collection presentation, user perspective

Prilog 1. Popis tablica

Tablica 1. Rezultati vrednovanja kataloga unutar područja Pretraživanje i istraživanje zbirki

1. Pretraživanje i istraživanje zbirki		
Ako se tijekom pretraživanja pojavi neki problem, je li moguće kontaktirati knjižničare?	1	1
Pružaju li sustav dostatne mehanizme za ekstrakciju (npr. ispis, slanje na e-mail) kako bi se korisnicima pomoglo u daljnjem istraživanju svojih rezultata pretraživanja?	1	5

Tablica 2. Rezultati vrednovanja kataloga prema kriteriju Pretraživanje i istraživanje

1.1. Pretraživanje i istraživanje		
Podržavaju li dostupne opcije različite strategije pretraživanja? (npr. prebiranje po određenoj temi ili vrsti medija)	1	1
U kontekstu pretraživanja, je li moguć prelazak između različitih strategija pretraživanja u bilo kojem koraku?	1	5
Može li korisnik ograničiti pretragu na određena polja unosom dodatnih parametara pretraživanja? (npr. kada se za pretraživanje koristi jedno ulazno polje, trebalo bi biti moguće ograničiti pretraživanje na specifične parametre, kao npr. autor)	0	5

Tablica 3. Rezultati vrednovanja kataloga unutar kriterija Pretraživanje i istraživanje

Jednostavno pretraživanje	Može li se pretraživanje započeti preko klika na polje traži i preko pritiska na tipku enter?	5	5
	Dopušta li tražilica unošenje upita s različitim brojem pojmova?	5	5
	Ako se u tražilicu unese nekoliko pojmova, je li polje za pretraživanje dovoljno široko da istovremeno prikaže sve pojmove?	5	5
	Je li korisnicima transparentan način na koji se pojmovi za pretraživanje spajaju? (ako korisnik pri formulaciji upita od nekoliko pojmova ne unese operatore, mora biti razumljivo jesu li pojmovi spojeni operatorom AND ili OR)	5	5
	Je li moguće prebacivanje na napredno pretraživanje bez gubitka već upisanih pojmova?	1	5
Složeno pretraživanje	Jesu li sva polja obrasca pravilno označena i vidljiva? (sva polja trebaju biti označena jasno definiranim i smislenim jezikom; tamo gdje se podrazumijeva da korisnici nisu upoznati s pojmovima treba biti osigurana kratka definicija ili objašnjenje)	5	5
	Jesu li sva polja dovoljno široka za prikaz unesenih podataka?	4	4
	Jesu li pojmovi u padajućim izbornicima intuitivni (abecedni, po relevantnosti)?	2	5
	Podržavaju li polja višestruki izbor iz padajućih izbornika, tamo gdje je to razumno u kontekstu pretraživanja? (npr. višestruki izbor iz padajućeg izbornika ima smisla u skupnim katalogima kada bi relevantne rezultate moglo pružiti nekoliko različitih knjižnica)	1	1
	Sadrži li složeno pretraživanje polje zapretraživanje cjelovitog teksta?	1	5
	Je li moguće pretraživanje ograničiti na autora, naslov, ključne riječi, signaturu ili godinu?	5	5
	Je li moguće pretraživanje ograničiti na pristup/ograničenja u pristupu ili određenu knjižnicu, kada su u pitanju skupni katalogi?	1	1
	Je li moguće ograničiti pretraživanje na specifičnu vrstu medija ili jezika?	5	5
Pristupne opcije	Dopušta li pretraživanje korištenje Booleovih operatora AND, OR i NOT?	5	5
	Je li moguće kombinirati nekoliko različitih operatora i je li jasno kojim redom se oni obrađuju, u slučaju da korisnik ne koristi zagrade?	5	5
	Je li dopušteno korištenje različitih naziva za operatore?	3	3
	Je li moguće koristiti zamjenske znakove i kraćenje?	3	5
	Jesu li dopušteni posebni znakovi i prijelazi te jesu li oni točno interpretirani?	1	5
Pomoćne značajke	Postoji li opcija povijesti pretraživanja koja omogućuje korisnicima ponavljanje prethodnih upita?	0	5
	Jesu li svi unosi podataka, postavke i operatori ispravno spremljeni u povijest pretraživanja?	0	5
	Je li moguće promijeniti/prilagoditi upite iz povijesti pretraživanja te njihovo ponovno slanje?	1	5
	Je li omogućeno prebacivanje između jednostavnog i složenog pretraživanja kada se korisnici vraćaju na upite iz povijesti pretraživanja?	0	5

	Postoji li funkcija provjere pravopisa i radi li ona ispravno?	1	1
	Jesu li pravopisne preporuke prikazane blizu polja za unos u kojem se pojavila pogreška?	1	1
	Jesu li omogućene preporuke srodnih upita i jesu li korisnicima od pomoći?	0	5
	Jesu li preporuke sličnih upita prikazane blizu polja za unos?	0	5
	Postoji li funkcija automatskog dovršavanja upita i jesu li preporuke korisnicima od pomoći?	0	5
Prebiranje	Postoji li indeks/tezaurus ili klasifikacija za prebiranje kataloga?	1	1
	Ako postoji indeks, jesu li termini dobro razgraničeni jedan od drugoga na svakoj hijerarhijskoj razini?	1	1
	Je li moguće prebiranje kataloga barem po temi, autoru i naslovu?	0	0
	Je li omogućeno prebiranje unutar indeksa/tezaurusa/klasifikacije?	0	0
	Ako je dostupno pretraživanje indeksa, je li korisniku vizualno jasno da je ovo pretraživanje različito od pretraživanja u katalogu?	0	0
	U slučaju da je dostupno pretraživanje po indeksu, postoji li informacije o tome kako to pretraživanje funkcionira?	0	0
Pomoć pri pretraživanju	Jesu li pomoćne funkcije jasno vidljive? Jesu li dostupne tijekom cijelog procesa pretraživanja?	1	5
	Objašnjava li opcija pomoći sve pristupne opcije i značajke pretraživanja?	1	5
	Jesu li teme pomoći formulirane u jednostavnim rečenicama? Jesu li ilustrirane primjerima?	1	5
	Sadržava li funkcija pomoći informaciju o kontaktu za daljnja pitanja?	0	0

Tablica 4. Rezultati vrednovanja kataloga prema kriteriju Presentacija i pristup

1.2. Presentacija i pristup		
Podržava li komunikacijski dizajn jednostavan prelazak između pretraživanja, listi rezultata i detaljnih pregleda? (npr, korisnici bi se trebali moći vratiti direktno s detaljnog pregleda na upit pretraživanja te ga dalje uređivati)	1	5
Postoje li prikladni mehanizmi interakcije za različite jedinice koji dopuštaju njihovu daljnju uporabu? (npr. za posuđivanje knjiga, puštanje/skidanje audio podataka, za pregledavanje PDF ili slikovnih datoteka itd.)	1	5

Tablica 5. Rezultati vrednovanja kataloga unutar kriterija Presentacija i pristup

Lista rezultata (prikaz)	Ostaje li upit vidljiv i može li ga se uređivati i nakon što smo došli do liste rezultata?	1	5
	Je li broj rezultata vidljiv te da li je prikazan pored liste rezultata?	1	5
	Jesu li sve relevantne informacije prikazane ili direktno dostupne (npr, pomicanjem miša)? (autor, naslov, vrsta medija, signatura i status bi trebali biti prikazani, a za skupne kataloge i digitalne knjižnice i pristup)	5	5
	Postoje li dodatne informacije o rezultatima jedinica i načinu na koji im pristupiti?	5	5
	Je li početno rangiranje rezultata jasno korisniku?	0	0
	Je li jasno koliko i kako se rezultati podudaraju s upitom? (Odabir rezultata nije jasan ako termini pretraživanja nisu uključeni u prikazane informacije. Prikladno rješenje je istaknuti ih vizualnim kontrastom (podcrtavanje).)	1	5
Detaljni pregled (prikaz)	Jesu li prikazane sve relevantne informacije o listi rezultata? Isto može biti korisno za sve dodatne informacije. (trebali bi biti prikazani: autor, naslov, vrsta medija, (prava pristupa), (knjižnica), signatura, (status zaduženja), izdavač, mjesto izdavanja, citati, izdanje/svezak, godina izdavanja, (ključne riječi).)	5	5
	Postoji li sažetak i tablica sadržaja?	1	5
	Je li jedinica direktno dostupna (status zaduženja za fizičke jedinice i cjeloviti tekst za elektronička izdanja)?	5	5
	Mogu li se korisnici direktno kretati sadržajem između detaljnijih pregleda i liste rezultata?	1	1
	Mogu li citati jedinica biti izdvojeni u različitim formatima?	0	5

	Jesu li dostupni mehanizmi ekstrakcije (izdvajanja) kao što su e-mail, knjižna oznaka i ispis?	1	5
	Postoje li dodatne poveznice prema softverima za upravljanje referencama kao što je Endnote, Bibsonomy, Delicio.us itd.?	0	5
	Jesu li dostupne dodatne informacije (obogaćeni sadržaj s drugih mrežnih stranica, npr. amazon.com) te da li ovaj sadržaj predstavlja usluge dodane vrijednosti? (na primjer ocjene i pregledi s amazon.com mogu biti integrirani u detaljni pregled rezultata)	0	5
Lista rezultata (upravljanje)	Je li moguće prilagoditi broj rezultata po stranici ako rezultati prelaze jednu stranicu?	5	5
	Je li moguće sortirati rezultate prema određenim kriterijima? (Autor A-Z, datum (uzlaznim i silaznim redoslijedom).)	1	2
	Pružaju li lista rezultata funkcionalnosti kao što su fasete (fasetno pretraživanje)?	0	5
	Je li moguće ukloniti sortiranje/filtriranje te se vratiti u prethodno stanje?	1	5
	Je li se moguće kretati navigacijom do određenih rezultata, ili u slučaju paginacije rezultata do određene stranice liste rezultata?	4	5
Pristup fizičkim jedinicama	Jesu li dostupne sve informacije o tome gdje je jedinica smještena u knjižnici? (knjižnica, lokacija, prostorija/područje, polica, signatura)	5	4
	Je li moguće odabrati lokaciju preuzimanja primjerka?	1	1
	Je li prikazan rok isporuke?	1	1
	Jesu li dostupne informacije o tome koliko dugo jedinica može biti posuđena?	1	1
	Je li prikazan rok do kojeg se zaduženi primjerak mora vratiti?	1	1
	Postoji li lista čekanja za zadužene jedinice i da li je prikazan okvirni datum povratka?	1	1
	Je li moguće dodati komentar pri posuđivanju ili upitom za neku jedinicu?	1	1
Pristup digitalnim jedinicama	Je li prikaz digitalne jedinice propisno integriran u dizajn mrežnog mjesta? (sadržaj je jedinstveno integriran u mrežno mjesto bez preklapanja. Korisnik se može vratiti na listu rezultata i na druge funkcionalnosti mrežnog mjesta knjižnice u bilo koje vrijeme.)	1	5
	Je li razdjelnik poveznica (eng. Link-Resolver) direktno dostupan?	1	5
	Je li dostupna funkcija zoom-a?	1	1
	Ako je opcija zumiranja dostupna, je li rezolucija na svakom nivou zumiranja dovoljna?	1	1
	Postoji li mogućnost okretanja stranica digitalne jedinice ako je to potrebno?	1	1
	Postoji li mogućnost kretanja između stranica jedinice?	1	5
	Jesu li dostupni uobičajeni mehanizmi ekstrakcije (izdvajanja) kao što su izrađivanje knjižnih oznaka (bookmarking), spremanje (save), skidanje podataka (download), ispis i e-mail?	1	5
	Jesu li dostupni softveri za upravljanje referencama kao što su bibsonomy itd. ili u slučaju da se radi o fotografijama flickr, cooliris itd.	0	5

Tablica 6. Popis provjernih točaka (check lista)

Pitanje	Zadar
1. Postoje li dva ili više sučelja s različitim mogućnostima predmetnog pretraživanja (vrste pristupnica, način postavljanja upita) namijenjenih različitim znanjima i vještinama korisnika?	Da
2. Postoje li na početnoj stranici za pretraživanje obje mogućnosti pretraživanja, i po ključnim riječima i po predmetnim odrednicama?	Da
3. Postoji li mogućnost prebiranja po deskriptorima iz tezaurusa?	Ne
4. Postoji li mogućnost prebiranja po riječima iz popisa predmetnih odrednica?	Da
4.1. Postoje li hiperveze na bibliografske zapise koji sadrže odabrane predmetne odrednice?	Da
5. Postoji li mogućnost prebiranja po oznakama klasifikacijskog sustava?	Ne
5.1. Postoje li hiperveze na bibliografske zapise koji sadrže odabrane oznake?	Da
6. Postoji li mogućnost prebiranja po signaturama?	Ne
6.1. Postoje li hiperveze na bibliografske zapise koji sadrže odabrane signature?	Ne
7. Postoji li mogućnost prebiranja po drugim poljima?	Ne
7.1. Postoje li hiperveze na bibliografske zapise koji sadrže odabrane termine?	Ne
8. Postoji li mogućnost pretraživanja po deskriptorima iz tezaurusa?	Ne
9. Postoji li mogućnost pretraživanja po riječima iz popisa predmetnih odrednica?	Da
9.1. Prikazuje li se dio popisa predmetnih odrednica u kojem se nalaze riječi iz upita nakon izvršenja upita?	Ne
10. Postoji li mogućnost pretraživanja po oznakama klasifikacijskog sustava?	Da
10.1. Prikazuje li se dio klasifikacijskog sustava u kojem se nalazi oznaka iz upita?	Ne
11. Postoji li mogućnost pretraživanja po signaturama?	Ne
12. Postoji li mogućnost pretraživanja po ključnim riječima?	Da
13. Postoji li mogućnost istodobnog, kombiniranog pretraživanja po različitim poljima?	Da
14. Postoji li mogućnost prebiranja ili pretraživanja po integriranim kontroliranim rječnicima ako se u katalogu koristi više od jednog kontroliranog rječnika?	Ne
15. Postoji li mogućnost korištenja operatora u oblikovanju upita?	Da
16. Koristi li se implicitni operator ili sustav riječi iz upita razumijeva kao izraz?	Ne
17. Postoji li mogućnost pretraživanja po izrazu?	Ne
18. Postoji li mogućnost kraćenja?	Da
19. Sadrže li dobiveni zapisi hiperveze s predmetnim odrednicama na ostale zapise s istim predmetnim odrednicama?	Da
20. Jesu li riječi iz korisnikovog upita posebno istaknute dobivenim zapisima?	Ne
21. Postoji li mogućnost proširivanja i sužavanja rezultata dodavanjem novih termina bez ponovnog upisivanja čitavog upita?	Ne
22. Prikazuje li sustav rezultate prethodnih pretraživanja?	Ne
23. Prikazuje li sustav tijek prethodnih pretraživanja?	Ne
24. Postoji li mogućnost ograničavanja rezultata?	Da
25. Postoji li mogućnost sortiranja rezultata?	Ne

Prilog 2. Obrazac za intervju

Obrazac za intervju

Uvod

Dobar dan Vam želim,

moje ime je Kristina Gašpar i studentica sam druge godine diplomskog studija Sveučilišta u Zadru na Odjelu za informacijske znanosti- knjižničarstvo. Za potrebe svog diplomskog rada na temu Mogući pravci razvoja knjižničnih zbirki sveučilišnih knjižnica provodim istraživanje kojim želim ispitati način na koji znanstveno-nastavno osoblje Sveučilišta u Zadru kao korisnici knjižnice percipiraju zbirke te utvrditi ulogu njihove organizacije i predstavljanja u pretraživanju informacija. Upitnik se sastoji od 12 pitanja za koja je predviđeno 30-40 minuta, a Vaši odgovori će se snimati diktafonom kako bi se podaci mogli lakše zabilježiti. Snimke s Vašim odgovorima isto kao i Vaša imena neće biti javno objavljena, a za istraživanje mogu predstavljati doprinos u području ove tematike.

Upute

Odgovori na pitanja neka budu jasni, konkretni i slobodni, a ukoliko Vam neko pitanje bude nejasno, slobodno me zaustavite i zatražite pojašnjenje. Kako vaši odgovori mogu biti od iznimne važnosti za ovo područje istraživanja, zamolila bih Vas da budu i iskreni.

Pitanja

1. *Možete li nam se ukratko predstaviti te reći koje je vaše područje interesa?*
2. *Za potrebe znanstveno-nastavnog (znanstveno-istraživačkog) rada na koji način započinjete potragu za informacijama na određenu temu? Koja Vam je polazišna točka (internet, knjižnica)?*
3. *Za potrebe svoga rada koristite elektroničke izvore kao što su članci iz časopisa, e-knjige i sl. Odakle započinjete pretragu tih izvora? Smatrate li te izvore dijelom knjižničnog fonda? Ako da zašto da, ako ne zašto ne?*
4. *Koliko često za potrebe svoga rada koristite knjižnicu? Na koji način pristupate knjižnici? (kroz katalog knjižnice, fizičkim dolaskom?) Ukoliko pristupaju kroz katalog knjižnice na koji način dolaze do njega (mrežna stranica Sveučilišta, Knjižnice, Google...)? Ukoliko fizički dolaze u knjižnicu na koji način započinju pretragu informacija (pretraživanje po policama, savjetovanje s knjižničarom)?*

5. *Što podrazumijevate pod pojmom knjižnična zbirka?*
6. *Kod pretraživanja informacija preko kataloga knjižnice, kakvu vrstu građe biste najprije htjeli dobiti (s obzirom na oblik)? Zašto baš tu vrstu? Tražite li određenu vrstu informacija ili odabirete među svim dobivenim rezultatima? Postoje li neke vrste izvora koje izbjegavate i nikada ne koristite? Zašto? Kojim izvorima najviše vjerujete (knjiga, članak)? Zašto baš toj vrsti izvora?*
7. *Pohranjujete li informacije koje pronađete? Na koji način? Kako radite selekciju?*
8. *Možete li mi navesti i opisati vrste zbirke koje koristite pri svome radu? (npr. privatna kućna zbirka, zbirke kolega, knjižnične zbirke).*

Sada ću Vam pokazati katalog jedne sveučilišne knjižnice u Hrvatskoj i opisati što trebate napraviti.

9. *Možete li mi opisati svoje dojmove nakon što ste pretraživali u katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka?*
10. *Koje su glavne razlike koje primjećujete u odnosu na pretraživanje i dobivene rezultate između kataloga Sveučilišne knjižnice u Zadru i ove u Rijeci?*
11. *Smatrate li da Sveučilišna knjižnica u Rijeci svojim korisnicima nudi drugačije usluge u odnosu na zadarsku knjižnicu?*
12. *Kako bi po Vašem mišljenju trebalo izgledati pretraživanje informacija, zbirke u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru?*

Prilog 3. Kodiranje ispitanika

Odjeli Sveučilišta u Zadru	Kod
Odjel za ekonomiju	R1 – prvi ispitanik
	R2 – drugi ispitanik
Odjela za pedagogiju	R3 – treći ispitanik
	R4 – četvrti ispitanik
Odjel za arheologiju	R5 – peti ispitanik
	R10 – deseti ispitanik
Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu	R6 – šesti ispitanik
	R8 – osmi ispitanik
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja	R9 – deveti ispitanik
	R13 – trinaesti ispitanik
Odjel za geografiju	R11 – jedanaesti ispitanik
	R12 – dvanaesti ispitanik
Odjel za kroatistiku i slavistiku – Odsjek za hrvatski jezik i književnost	R14 – četrnaesti ispitanik
Odjel za anglistiku	R7 – sedmi ispitanik